SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

MARTIN KAŠPAR

ZAPOMENUTÍ
ODERŠTÍ FOTOGRAFOVÉ 19. STOLETÍ

TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Opava 2016

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

MARTIN KAŠPAR

ZAPOMENUTÍ
ODERŠTÍ FOTOGRAFOVÉ 19. STOLETÍ

The Forgotten Oder Photographers of the 19th Century

TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Obor: Tvůrčí fotografie
Vedoucí práce: odb. as. Mgr. Jiří Siostrzonek, Ph.D.
Oponent: MgA. Marek Malůšek
Opava 2016

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE

ABSTRAKT

Teoretická diplomová práce „Zapomenutí oderští fotografové 19. století“ si klade za cíl přiblížit veřejnosti málo známé fotografy, působících v části Rakouského Slezska v Odrách a jeho okolí (město Libava, Velká Střelná) ve 2. polovině 19. století a vnést hlubší pohled na jejich životní osudy, činnost a fotografickou tvorbu. Jejich vliv přispíval ke vzniku fotografických ateliérů a k rozšíření počtu profesionálních i amatérských fotografů v dané oblasti, kteří se potom svými portrétními, krajinnými a místopisními dobovými fotografiemi zasloužili o velmi cenné historické zdokumentování krajiny a života obyvatel Oderska v 19. století.
Zaměřím se na život a tvorbu následujících fotografů:
rod Heitelů, rod Bergerů, Csurcsin Michael, Stable Karl, Gerlich Conrad, Wladar Otto a Niesser Eduard.

Klíčová slova: Odry, fotografie, profesní působení fotografů, vizitková fotografie, rodinná fotografie, místopisná fotografie, Heitel Emanuel, Heitel Gustav, Heitel Carl, Heitel Peter, Heitel Franz, Berger Anton, Berger Adolf, Berger Alois, Csurcsin Michael, Stable Karl, Gerlich Conrad, Wladar Otto, Niesser Eduard.

ABSTRACT

Theoretical thesis „The Forgotten Oder photographers of 19 th century“ aims to give an idea to the public of not so known photographers active in a part of the Austrian Silesia in Oder and its surroundings (city of Libava, Velka Strelna) in the second half of 19 th century and also aims to bring a deeper insight into their life stories, activities and photographic work. Their influence had contributed to the birth of photographic studios and expansion of a number of professional and amateur photographers in a certain area which made a contribution to very valuable historical documentation of the landscape and life of the Oder population in 19 th century with their portraits, landscape and topographic photographs.
I will focus on the life and work of the following photographers: Heitel kin, Berger kin, Csurcsin Michael, Stable Karl, Gerlich Conrad, Wladar Otto and Niesser Eduard.

Key words: Oder, photographs, professional activity of photographers, business card photography, family portraits, topographic photographs, Heitel Emanuel, Heitel Gustav, Heitel Carl, Heitel Peter, Heitel Franz, Berger Anton, Berger Adolf, Berger Alois, Csurcsin Michael, Stable Karl, Gerlich Conrad, Wladar Otto, Niesser Eduard.

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: **2015/2016**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	**BcA. Martin KAŠPAR, B. A.**
Osobní číslo:	**F130961**
Studijní program:	**N8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obory:	**Tvůrčí fotografie**
	Tvůrčí fotografie
Název tématu:	**T: Zapomenutí oderští fotografove 19. století.**
Téma anglicky:	**T: The forgotten Oder photografers of the 19 th century.**
Zadávající ústav:	**Institut tvůrčí fotografie**

Zásady pro vypracování:

Teoretická diplomová práce „Zapomenutí oderští fotografové 19. století" si klade za cíl přiblížit veřejnosti málo známé fotografy, působících v části Rakouského Slezska v Odrách a jeho okolí (město Libava, Velká Střelná) ve 2. polovině 19. století a vnést hlubší pohled na jejich životní osudy, činnost a fotografickou tvorbu. Jejich vliv přispíval ke vzniku fotografických ateliérů a k rozšíření počtu profesionálních i amatérských fotografů v dané oblasti, kteří se potom svými portrétními, krajinnými a místopísními dobovými fotografiemi zasloužili o velmi cenné historické zdokumentování krajiny a života obyvatel Oderska v 19. století. Zaměřím se na život a tvorbu následujících fotografů: rod Heitelů, rod Bergerů, Csurcsin Michael, Stable Karl, Gerlich Conrad, Wladar Otto a Niesser Eduard.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jiří SIOSTRZONEK, Ph.D.**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání diplomové práce: **17. dubna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. června 2016**

Prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 21. dubna 2016

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

Rolleder Anton: Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau. Steyer 1903. Otto Hochreiter, Timm Starl: Lexikon zur Österreichischen Fotografie in: Geschichte der Fotografie in Österreich, Band 2. Timm Starl: Lexikon zu Fotografie in Öosterreich 1839 1945, Broschiert 1, 2005. Tichánek Jiří, Šmíra Pavel: Vodní mlýny na Novojičínsku. Šmíra-Print, 2012. Solnický Pavel: Vodní mlýny na Moravě a Slezsku. Libri 2007. Allgemeines Geographisch Statisches Lexikon aller Österreichischen Staaten, 1846. Odrau 1830-1945, Evidence obyvatel. Muzejní spolek Rolleder. Odry, rodná matrika 1831 1862, inv. č. 1067, ZA Opava. Odry, rodná matrika 1874 1894, inv. č. 1077, ZA Opava. Odry, úmrtní matrika 1874 1904, inv. č. 1078, ZA Opava. Odry, úmrtní matrika 1842 1873, inv. č. 1071, ZA Opava. Odry, oddací matrika 1881 1907, inv. č. 8660, ZA Opava. Odry, oddací matrika 1907 1932, inv. č. 10735, ZA Opava. Odry, úmrtní matrika 1905 1933, inv. č. 11723, ZA Opava. Loučky, oddací matrika 1785 1854, inv. č. 1074, ZA Opava. Moravská Ostrava, úmrtní matrika 1915 1917, inv. č. 8733, ZA Opava. Wien VI., oddací matrika 1851, kostel MariaTreu, www.matricula.eu. Wien VII., oddací matrika 1867, kostel St. Laurenz, www.matricula.eu. Wien III., oddací matrika 1875-1880, kostel kostel St. Rochus, www.matricula.eu. Wien VI., úmrtní matrika 1905-1910, kostel MariaTreu, ww.matricula.eu. Wien VI., úmrtní matrika 1881-1900, kostel Mariahilf, www.matricula.eu. Wien III., úmrtní matrika 1881-1910, kostel St. Rochus, www.matricula.eu . Matrikerbücher der Akademie der Bildenden Künste München, 1841 1884. Židovská matrika oddaných, Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM & HBMa. Židovská matrika zemřelých, Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM & HBMa. Matušíková, Lenka: Matriky a matriční obvody židovských obcí v rakouském (českém) Slezsku 1784-1949. ZVS, s. 73-78. Sčítací operáty Odry, 1890, ZA Opava. Sčítací operáty Odry, 1900, ZA Opava. Sčítací operáty Bravantice, 1900, SOKA Nový Jičín. Pozemková kniha Odry, 280, 1830 1950. Katastrální úřad Opava Pozůstalostní spisy Antona Bergera, fond Okresní soud Odry-Nad 1488, SOKA Nový Jičín. Pozůstalostní spisy Agustiny Csurcsin, fond Okresní soud Odry-Nad 1488, SOKA Nový Jičín. Pozůstalostní spisy Adolfiny Berger, fond Okresní soud Odry-Nad 1488, SOKA Nový Jičín. Živnostenský rejstřík soudního okresu Odry, Okresní úřad Opava, inv.č.45, SOKA Opava. Zaniklé a existující firmy Odry, Obchodní a živnostenská komora v Opavě, inv.č.1601, ZA Opava. Spyra, Janusz: Židé v rakouském Slezsku (1742-1918). Nástin dějin. ZVS, s. 7-47.
Jaroslav Bakala: Písemnosti židovské náboženské obce v Bílovci. Bílovecko, r. 1959, s. 15 Šrámek, Pavel: Židovské spolky a korporace na území opavského Slezska. ZVS, s. 86-91. Fond "Židovská obec Bílovec". SOKA Nový Jičín. Unlage Register per das Jahr 1895. Wagstadt (Seznam židů v náboženské obci Bílovec, 1895). SOKA Nový Jičín. Internetové weby: www.ebay.de, www.fotorevers.de, www. delcampe.net. Lexikon der Fotografen (www.fotorevers.de). www.badatelna.eu/fond/1073/invventar (on line židovské matriky). www.jewishgen.org. www.milev.hu (maďarský židovský archiv Budapest). www.pancevo.rs. www.flickr.com/photos. www.deutsches-museum.de (Julius Einsiedel). Soukromé archivy: Archiv Muzejního spolku Rolleder, Odry. Archiv Oskara Kubíčka, Odry. Archiv Raimunda Kubínka, Odry. Archiv Vladislava Holase, Odry. Česko-němečtí fotoamatéři a umělecká fotografie, 1890 1914. Brno: Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal a Masarykova univerzita, Filozofická fakulta Seminář dějin umění, 2008. ISBN

97880-8702951-0. Archiv hlavního města Prahy, fond: Společenstvo fotografů 1875 1952 Státní ústřední archiv Praha, fond: Kapucíni provincialát a konventy 1364 1950 Židovské matriky (1735) 1784 1949 (1960) Haiku, Svět fotografie a její dějiny 2007. SCHEUFLER, Pavel. Historické fotografické techniky, Artama

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vykonal samostatně a použil pouze citované zdroje. Souhlasím se zveřejněním práce formou zařazení do Univerzitní knihovny Slezské univerzity v Opavě a knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na internetové stránky Institutu tvůrčí fotografie.

SOUHLAS

Souhlasím, aby tato práce byla zveřejněna zařazením do knihovny Univerzitní knihovny SU v Opavě a Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na internetové stránky ITF.

Martin Kašpar
V Odrách, 22. dubna 2016

© 2016 Martin Kašpar, Institut tvůrčí fotografie v Opavě

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji za konzultaci odb. as. Mgr. Jiří Siostrzonek, Ph.D., pedagogům Institutu tvůrčí fotografie Slezské university v Opavě, Ing. et Ing. Pavlu Kašparovi a Emilu Mateicukovi, členům Historicko-vlastivědného spolku a Muzejního spolku Rolleder.

© 2016 Martin Kašpar, Institut tvůrčí fotografie v Opavě

OBSAH

Slovo na úvod 11

1. Historie českého portrétu v 19. století 13
   1.1. Regionalní fotografie v 19.století 28

2. Historie Oderska v 19. století 30

3. Profily zapomenutých oderských fotografů 19. století 40
   3.1. Rod Heitelů 42
   3.2. Rod Bergerů - (J.Einseidel a M.Csurcsim) 52
   3.3. Carl Stable 77
   3.4. Konrad Michal Gerlich 84
   3.5. Otto Wladar 90
   3.6. Eduard Niesser 93

4. Fotografické žánry oderských fotografů 19. století 95
   4.1. Vizitková fotografie (rodinné album) 96
   4.2. Místopisná fotografie 100
   4.3. Turistická fotografie okolí Oder (Výletní místa Oderska na konci 19. století) 105

5. Používané fotografické techniky 19. století 112

6. Obrazová příloha 117

Závěr 129

Seznam použité literatury a zdrojů 132

© 2016 Martin Kašpar, Institut tvůrčí fotografie v Opavě

SLOVO NA ÚVOD

Podrobnou historii města popsal v rozsáhlé kronice „Dějiny města a soudního okresu Odry“, („Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau“), vydané roku 1902 ve Štýru oderský rodák profesor Anton Rolleder[1]. Bohatě ilustrovaná kniha je doplněna 200 obrázky[2] - fotografiemi z konce 19. století, které byly pořízeny již zapomenutými oderskými fotografy Antonem Bergerem, Franzem Stablem, Konradem Gerlichem a Ottou Wladarem. Byly to právě dobové fotografie této kroniky, které ve mně inspirovaly zájem o hlubší poznání díla i životních osudů těchto fotografů. Až později jsem zjistil, že nalézt archivní dokumenty o neznámých regionálních fotografech z malého provinčního města tehdejšího Rakouského Slezska, nebude jednoduché. Něco málo se objevilo v okresních archívech Opavy a Nového Jičína, či v Zemském archivu Opava. Byl jsem však mile překvapen, když jsem se v Odrách, za pomoci amaterských historiků tamního Muzejního spolku Rolleder, v jejich archivu dopátral k dalším významným dokumentům. Avšak pro zpracování magisterské práce jsem pořád neměl dostatek historických podkladů.

Proto jsem se ve svém bádání zaměřil na hledání dalších oderských fotografů, nejprve z příbuzenstva Antona Bergera. Podařilo se nalézt další profesionální fotografy - Michaela Csurcsina (zeť Antona Bergera), Adolfa Bergera a dva amatérské fotografy Aloise Bergera II a Juliuse Bergera.

Při prohlížení výše uvedené kroniky jsem náhodou zaregistroval obrázek staré oderské renesanční radnice z 60. let 19. století, jehož podkladem byla fotografie od Gustava Heitela. Dalším badatelskýn úsilím se podařilo zjistit, že jde o oderského fotografa, ale jaké bylo mé překvapení, když jsem zjistil, že v Odrách v 60-tých letech 19. století existovala celá rodina fotografů Heitel. Byli to bratři Gustava (Serenuse) Heitela - Emanuel Gustav Heitel, Karl Engelbert Heitel, Leo Peter Heitel a jejich bratranec Franz Heitel. Postupně všichni bratři odcházeli do Vídně, aby si zajistili svou existenci i existenci svých rodin. Tím jsem počet oderských fotografů 2. poloviny 19. století, kterými se budu zabývat, rozšířil na 16 zástupců.

V první kapitole

budu popisovat historický vývoj portrétu ve fotografie u nás v 19 století, od počátku daguerrotypie, vizitkové fotografie až po zminku zakladajicích amatérských fotoklubu u nás. V pod kapitole 1.1 bych rad ve zkratce priblizil fotograficky vyvoj na odersku v 19.století.

Ve druhé kapitole

uvádím historický a hospodářsko-kulturní vývoj města, abych zdokumetoval historické prostředí do něhož se oderští fotografové narodili a jaké regionální vlivy je formovaly. Stručný přehled jsem doplnil místopisovými fotografiemi některých v magisterské práci uváděných fotografů.

Ve třetí kapitole

popisuji profily vybraných oderských fotografů. Uvádím jejich původ, včetně rodinného zázemí, místa působení i dobu aktivní činnosti. Sleduji jejich odborné zaměření (portéty, místopis a krajina..ap), zda

[1] Profesor Anton Rolleder se stal v roce 1904 čestným občanem Oder a v roce 1905 ředitelem vyšší reálné školy ve Štýru. Byl členem ústředi pro výzkum a uchování uměleckých a historických památekve Vidni. Císařem Františkem Josefem I. byl v roce 1911 jmenován „vládní radou“.

[2] Uvedené obrázky dodali oderští fotografové ve spolupráci s oderskou tiskárnou Koch jako obrazové štočky.

byli profesionály - živnostníky nebo amatérskými fotografy. Kapitolu jsem vždy u každého fotografa doplnil portrétní vizitkou a reversem.

Ve čtvrté kapitole

popíšu fotografické žánry - vizitkovou, místopisnou a turistickou fotografii zapomenutých oderských fotografů 19. století. Uvedu také, jak místopisná fotografie vznikala či turistická fotografie na odersku, na co se zaměřovala a důvody rozvoje „malého umění“ pohlednic. Nakonec představím konkrétní zástupce oderských fotografů, včetně navazujících obrazových příloh.

V páte kapitole

uvedu používané fotografické techniky 19. století. Zaměřím se převážně na chemické složení výrobního procesu a jeho postupného vývoje i na ukázky různých technik, jako je například daguerrotopie, gumotisk, mokrý kolodiový proces ad. A v závěru kapitoly uvedu i tvorbu vizitek.

V šesté kapitole

pod názvem obrazová část bych rád čtenáři ukázal fotografie, ktere se neobjevují v práci ať už to jsou portréty, krajiny, pohlednice, ukázky s Rolllederove kroniky, plus fotografie s vojenských manévru s 1. světové války.

Historie

českého portrétu v 19. století do roku 1918

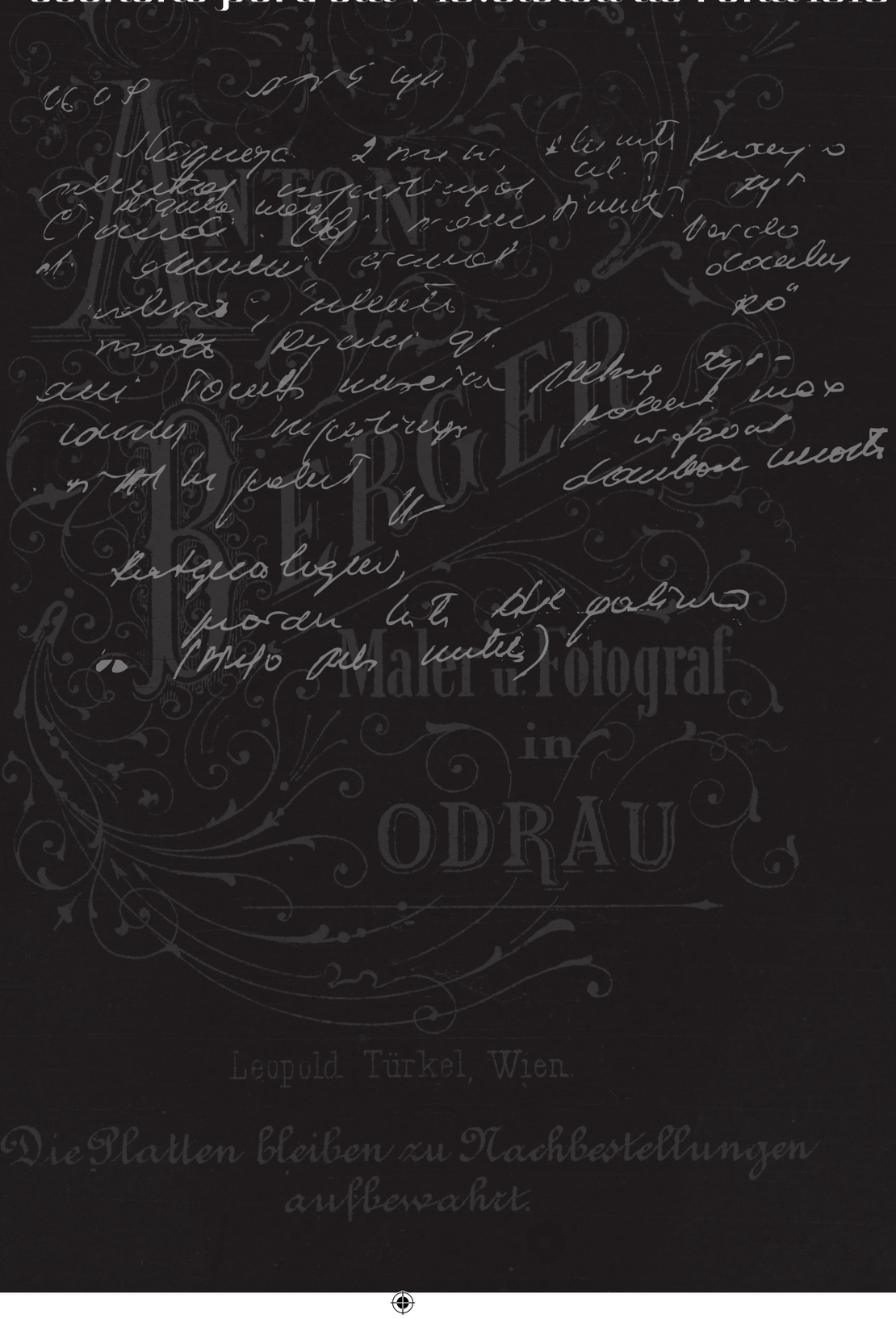

1 HISTORIE ČESKÉHO PORTRÉTU V 19 ST DO ROKU 1918

Objev daguerrotypie v roce 1839 byl přijat v celém světě s velkým nadšením. Mnozí předvídali dalekosáhlé důsledky tohoto neuvěřitelně přesného způsobu zachycení skutečnosti. Byl předpovídán i zánik malířství, které v přesnosti a rychlosti nemohlo daguerotypií konkurovat. Už 8. března 1839 se v „České včele" objevil článek MUDr. Vaclava Staňka, který byl objevem daguerrotypie nadšen a předvídá ji velkou budoucnost, srovnatelnou s vynálezy v jiných oborech. Doslova ji přirovnal: „K železným drahám, k parním vozům či k parním lodím. Připojil pan Daguerre svůj vynálezek a sice čarodějného téměř malování .... Oučinkové tohoto vynálezu nedají se ani vymeřit. Cestovatel bez hlubší v kreslení zběhlosti a bez velké práce bude moci si tou největší rychlostí zhotovit snímky památníku, krajin, obrazů a jiných předmětů v takové dokonalosti, že by největší malíř toho nesvedl." Ale nadšení brzy vystřídaly rozpaky, co s novým vynálezem, jak a kde ho využít? Několik amaterských badatelů si vyzkoušelo možnosti daguerrotypie, avšak objevili obtížnost dlouhých expozic. Daguerrotypie však uplatnění našla velmi brzy při portrétování lidí. Vzhledem nutnosti dlouhého sezení se musely používat různé pomůcky pro udržení nehybnosti, při špatném počasím se nedalo pracovat vůbec, ale přesto byl objev využit. V letech 1839 - 1840, kdy převládal vědecký zájem o další vývoj, zvýšení citlivosti daguerotypických desek chemickou cestou a výpočet portrétního objektivu J.M.Petzvalem poskytly předpoklady pro lepší portrétní práci. Nový portrétní objektiv, šestnáctkrát až dvacetkrát světelnější než objektivy do té doby používané, umožňoval expozice portrétů v pokoji při běžném osvětlení oblohy až v délce osmi vteřin. A tak si daguerrotypie našla místo ve společnosti a brzy si našla i své první zákazníky.

Nejstaršími dochovanými daguerrotypickými portréty u nás je šest krásných snímků z let 1841 - 1842 od Bedřicha Franze, premonstráta a rektora piaristické koleje v Litomyšli. Prvenství ve zhotovování daguerrotypických portrétů na zakázku má však pravděpodobně Salomon Sturm, syn známého optika, přestože o jeho práci kromě článku v „Květech" z 29.dubna 1841 nejsou žádne zprávy.

Založení stálého daguerrotypického ateliéru ve čtyřicátých letech 19.století bylo podmíněno dostatečně velkým zázemím potencionální klientely, neboť daguerrotypie byla poměrne velmi drahá. Po městech a městečkách šířili věhlas nového vynálezu hlavně cestující neboli kočovní daguerrotypisté, kteří se s oblibou na čas usazovali v lázeňských střediscích v nichž se dal předpokladat větší zájem o portrétovaní.

Kromě Prahy nebyl ve čtyřicátých letech v žádném jiném městě v Čechách a na Moravě prokázán trvale existující daguerrotypický ateliér. Na Moravě vznikaly první stálé daguerrotypické ateliéry později, a to například v Olomouci, Brně, Plzni, Litomyšli a patrně i v Třebíči. První daguerrotypických ateliér, který si uchoval mnoholetou kontinuitu, byl spojen se jménem nejvýznamnější osobnosti počátků fotografie v Čechách - Wilhelmem Hornem. Byl otevřen v říjnu 1841 v Praze na Koňském trhu. V březnu 1842 zahájil svou několikaměsíční činnost druhý daguerrotypický podnik v Praze, Světloobrazárna slovenského malíře Josefa Božetěcha Klemense.

M. V. Lobetha - Autportrét 1846

Za další osobnost tohoto období počátku portrétních ateliérů můžeme označit Jana Malocha, který ve svém pražském ateliéru daguerrotypoval kostýmované osobnosti. Ze slavnosti umělců vytvořil pozoruhodný autoportrét s rodinou, který je jedním z prvních známých autoportrétů českého fotografa. Svými portréty umělců a známých osobností (J. Mánesa, S. Pinkase, B. Němcová) se Maloch stal „daguerrotypisou české společnosti". První u nás vytvořený a dochovaný autoportrét je z roku 1846, tedy o dva roky starší než Malochův, od daguerrotypisty M.V.Lobethala Dalším známým portrétistou byl například také Josef Krtička, kočovný daguerrotypista, který pořídil v Praze v roce 1847 dodnes zachovalý portrét Karla Havlíčka Borovského. V dobách daguerrotypie nedošlo k žádnému masovému rozvoji a to je jednou z příčin, že úroveň snímku z té doby byla poměrně dobrá. Další příčinou je bezesporu podíl bývalých malířů mezi daguerrotypisty. Ti přinesli svoje znalosti kompozice, světelného pojetí a tonality obrazu. Fotografie byla považována za „službu" malířství, za vítanou pomůcku ke zrychlení práce.
Prvních dvacet let po zveřejnění vynálezu daguerrotypie se v Čechách a na Moravě pracovalo převážně touto technikou, jež z hlediska vývoje byla slepým ramenem. Velkým impulsem pro další vývoj fotografie byl vynálezen techniky mokrého kolodiového procesu roku 1851.
Na počátku vývoje fotografie se jako pozitivní materiál používal „slaný papír". Ukázky fotografií portrétů na slaném papíře od významného malíře a fotografa Josefa Bekla z 50. - 60. let. Jeho fotografie jsou vlemi výjmečné způsobem nasvícení modelu. Bekl fotografoval portréty z prostředí pražských měšťanských vrstev.

Je typické, že právě v padesátých letech 19.století, které je desetiletím jakéhosi přechodu od reprezentativních portrétů k jejich unifikované formě, vznikly u nás jedny z nejhodnotnějších portrétních studií v celém počátečním vývoji fotografie. Významnou roli pro zkvalitňování práce fotografů měl časopis „Photographisches Journal“, jehož redaktorem byl Wilhelm Horn. Vycházel v letech 1854 - 1865 a patrně byl pátým nejstarším fotografickým časopisem na světě. Šedesátá léta se stávají zlatou dobou pro fotografy. Byl už rozšířen Petzvalův objektiv, šířil se mokrý proces a zájem veřejnosti rostl. Však také stále více malířů - portrétistů odcházelo od palety k objektivu. Už se zhruba vědělo, co všechno fotografie dokáže, a začalo se pro ní hledat konkrétní uplatnění. Daguerrotypie tak zrušila s okamžitou platností výsadní postavení malířského portrétu. Stále ještě šlo o namáhavé sezení, kdy fotograf musel připevňovat hlavu svého modelu ke zvláštní podpěře, aby ji udržel v potřebné nehybnosti. Mokrý kolodiový proces, objevený v roce 1851, expozici zkrátil a fotografové už nebyli odkázáni jen na statické objekty. V roce 1854 začíná svou strmou, závratnou kariéru André Adolphe-Eugene Disdéri, a takzvanou vizitkovou fotografií způsobuje novou revoluci v portrétu. Snímek velikosti navštívenky už nesleduje jen záměry reprezentativní, je i vhodnou vzpomínkou, kterou je možné nosit třeba v kapse oděvu. Aby dosáhl více těchto malých obrázků a tím zároveň ušetřil na materiálu, Disderi vybavil svou komoru několika objektivy a zvláštním zařízením na posouvání negativu. Díky tomu mohlo být na jediném negativu zachyceno osm až dvanáct různých póz modelu. Pak už stačilo vzít nůžky a oddělit je na samostatné snímky. Tím začala éra živnostenské fotografie, éra masové produkce portrétu.

Neznámý autor - daguerrotypie z doby kolem 1855

Neznámý autor - daguerrotypie z doby kolem 1855

Na rozdíl od většiny daguerrotypií, zobrazujících jen ojediněle celou postavu, je na nejstarších vizitkách zobrazení celé postavy zcela běžné. Na výraz samotné tváře tak vlastně zbývalo velmi málo místa. Mimořádný důraz byl proto kladen na oděv a doprovodné prvky. Typickými rekvizitami nejstaršího období vizitek byl sloupek a závěs, někdy i balustráda. O něco později užívané židle, křesla a stolky měly vzbuzovat iluzi domácího prostředí. Již v nejstarší etapě se projevily tendence k vytváření umělé přírody v ateliéru za pomoci nepravých balvanů, pařezů, plůtků a malovaných pozadí, jejichž užívání vedlo až ke groteskności. Způsob uplatnění rekvizit může být datační pomůckou, neboť iluzivní a dekorativistické prvky na vizitkách postupně zesilovaly a portrét se pojímal stále výpravněji. Ateliér fotografa se tak začal podobat jakémusi divadlu, kde fotograf portrétovaným přiděloval různé role. Divadelnost ateliérového portrétu byla posilována uplatňováním různých kostýmů, v nichž portrétování hráli role vytvořené umělým prostředím. Portrét se idealizoval a přetvářel, jakoby výsledkem neměl být samotný obraz modelu, nýbrž fotografova práce s ním.

Z dnešního hlediska působí nejzajímavěji takové snímky, kde jsou portrétovaní v určité akce. Na fotografiích buď vědomě pózují, nebo naopak předstírají bezprostřednost zobrazení a fotografa jakoby nevnímají (pokuřují, hledí do dálky, baví se mezi sebou).

M. L. Winter, Praha: Portrét s výmluvným vzkazem, kolem 1868

M. L. Winter, Praha: Malý drátenik, kolem 1865

M. L. Winter, Praha: Malá služka, kolem 1865

S pomocí fotografa stylizovali svůj portrét ne tak jak ve skutečnosti vyhlíželi, nýbrž tak, jak chěli, aby se jevili. Fotografie se zábavnými portréty a scénkami byly zřejmou reakci na stereotypnost ateliérové živnostenské produkce a zároveň byly i výraznem dobového smyslu pro humor a komiku situací. Tyto „vizitky" v pravém slova smyslu se mohly dávat ve společnosti k lepšímu pro obveselení. Z hlediska vývoje fotografie, nehledě na dokumentární hodnotu některých parodovaných situací, což je jedna z nejcennějších možnosti fotografie. Na opačném pólu těchto veselých prací stojí díla inspirovaná literaturou, výtvarným uměním i divadelní tvorbou stylizující portrétovaného do aranžovaných scén a vyjevů s vážným symbolických záměrem, což byla zároveň jedna z forem přiblížení fotografie metám umělecké tvorby.

Na vizitkách i kabinetách oblíbených ateliérů nalézáme přirozeně mnohé stylové souvislosti s dobovým výtvarným uměním. Vedle biedermeieru se v šedesátých letech nejčastěji rekvizitami uplatňovalo v zařízení ateliéru druhé rokoko, neoklasicismus, výjimečně i novogotika. V sedmdesátých letech se stále výrazněji uplatňovala novorenesance a romantismem motivované návraty k přírodě, doložené malovanými pozadími přírodních motivů.

S vizitkou se uniformovala nejen velikost fotografií, ale i jejich vnější vzhled. Vedle snímků na celé ploše docházelo k různým případům oválného zarámování, což vedle úpravy portrétu „do ztracena" (vymaskování okolí portrétu) mohla být i reminiscence na tradici portrétní miniatury.

V ateliérech devatenáctého století se muži portrétovali častěji než ženy. Na drtivé většině snímků chtěli muži působit dojmem důstojnosti a seriózności. Vždyť portrétování v ateliéru fotografa znamenalo vytvoření obrazu pro „věčnost". Fotografický portrét reprezentoval portrétovaného v albu, jež bylo symbolem rodové tradice a kontinuity.

Zdenko Helfert 24. 3. 1871, (Langer & Pommerrenig, Prag)

Od roku 1859 - 1863 vzrostl počet pražských ale i moravských ateliéru. Mimo Prahu se ateliéry zakládaly především ve větších městech. Mezi nejúspěšnější ve vizitkové éře patřily například tito mimopražští fotografové: Eugen Bourdon z Chrudimi, Otto Bielfeldt a Josef Böttinger z Plzně, Čeněk Hrbek a Adolf Pech z Českých Budějovic, Alexander Seik z Tábora, Antonín Mayssl a Karel Václav Klíč z Brna, Josef Pírka z Pardubic.

Proti předchozímu období se pojetí fotografické práce podstatně změnilo. Fotografické ateliéry se proměnily v laboratoře se vzrůstajícím počtem pomůcek a náročnějším vybavením, v produkci ateliérů začala hrát roli i ekonomika práce ve vzrůstajícím diferenciaci ve stavbě ateliéru, související se zaměřením fotografa na určité vrstvy.

Z generace daguerrotypistů se na změněné poměry zvýšené poptávky po fotografiích a velké konkurence nejlépe adaptoval Antonín Žák s ateliérem na Václavském náměstí. Jeho ateliér byl zároveň jedním z nejdéle trvajících v celé historii pražské fotografie. Nejpozoruhodnější portréty v tomto desetiletí však vytvářeli dva absolventi pražské malířské akademie - Jan Adolf Brandejs (1818 - 1872), kterého Jan Neruda nazval „nejpřednějším podobiznářem“, a Hynek Fiedler (1836 - 1870). Po obchodní stránce můžeme označit za nejúspěšnější portrétní ateliér Prahy této periody fotografický závod Moritze Ludwiga Wintra na Příkopech. Jeho ateliér byl první protokolovanou firmou v Praze a na stejném místě se udržel po čtyřicet let. Fotografie se stala řemeslnou živností. Naši fotografové se učili ve vídeňských ateliérech. Ale postavení fotografie jako takové se nezměnilo, stále ještě nenacházela vlastní cestu k svébytnému výtvarnému vyjádření. Ty fotografie, které mohly viset v salonech vedle obrazů, byly ojedinělými výjimkami. Velká většina produkce byla průměrná, byly to pouhé zakázkové portréty. Úsilí bylo věnováno dalšímu zdokonalování techniky, a nutno přiznat, že velmi úspěšně.

Začátkem sedmdesátých let, přesněji v roce 1862, si otevřel svůj ateliér v Praze v Michalské ulici František Fridrich, významný fotograf tohoto desetiletí. Jeho ateliér byl znám svou zámožnou klientelou.

Povodeň v roce 1872 (foto František Fridrich)

V portrétních fotografických ateliérech se ovšem nepořizovaly jen portréty jednotlivých konkrétních osob, ale i portréty zástupců určitých sociálních nebo etnických skupin s cílem distribuovat tuto fotografi širším vrstvám pro osvětovou, případně sběratelskou funkci. Nejstarší snímky postaviček pražských ulic pocházejí právě z ateliéru F.Fridricha z doby okolo roku 1865 (kolovrátkář, preclíkář). Růst počtu ateliérů mimo Prahu nebyl tak překotný jako v hlavním městě. Nejúspěšnější ateliéry mimo Prahu ve vizitkové éře patřily mnohdy fotografům školených na malířských akademiích. Příznačné také bylo, že tito fotografující malíři se vedle fotografie nadále věnovali i malbě. Někteří však jen dost obtížně dokázali skloubit živost s uměleckou tvorbou a po epizodě s fotografií se opět vrátili výhradně k malířství. Jiní svých malířských zkušeností svérázně využívali ve fotografické práci.

Od sedmdesátých let dominuje české fotografii Jindřich Eckert, který si svůj vliv uchoval až do doby kolem roku 1900. Ateliér, který si otevřel v Praze na Malé Straně na Újezdě v roce 1863, se stal školou mnohým fotografům.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let klesl zájem o portrét, kouzlo novosti ztrácely i místopisné snímky a stereofotografie. Tento celosvětový trend byl obrazem krize fotografie, její nízké kvality a uniformity. Společenské i technické předpoklady dalšího rozvoje musely teprve uzrát. Kolem roku 1870 výrazně poklesl počet fotografických ateliérů v Praze. Menší města zastihla krize portrétní fotografie později a někam ani nepronikla.

Krokem vpřed byl příchod nového vynálezu - suchých desek s želatinou. Ovšem trvalo téměř dvě desetiletí než se nová technika všeobecně ujala i u nás. Výhodou tohoto vynálezu byl vyšší citlivost materiálů a jejich tovární výroba. Neméně revoluční význam pro další rozvoj fotografie jako „suché desky", měly vynálezy umožňující multiplikace, což bylo v následujícím období základem úspěšnosti obrazových časopisů. S nárůstem zájemců o fotografiskou práci, způsobeným tovární výrobou fotografických materiálů a laciných kamer pro širší veřejnost a zavedením výroby svitkových filmů, bylo třeba řešit otázky spojené s ochrannou fotografické živnosti. O tuto ochranu se mimo jiné staraly fotografické spolky.

Anonym: Členové teplického klubu na výletě, nedatováno

Langhansův ateliér pro skupiny v Praze, kolem 1900

Langhansův ateliér, Galerie osobností 1890 až 1948

Langhansův ateliér, Galerie osobností 2/ 1890 až 1948

Interiér prvního klubového ateliéru 1892

Prvním fotografickým združením u nás byl Český fotografický spolek pracující v Praze od 18. září 1882. Jeho protektorem byl již zmíněný Jindřich Eckert, který spolu s tajemníkem Františkem Fridrichem stál také v čele dalšího sdružení, Společenstva fotografů v obvodu pražské Obchodní a živnostenské komory. Společenstvo fotografů vzniklo v březnu 1886.

V osmdesátých letech se po českých městech dotvořila síť fotografických ateliérů a spolků. Úspěšné závody začaly budovat filiálky. Typem prvního úspěšného českého fotografa - podnikatele, byl Jan Langhans, který svou první pobočku v Mariánských Lázních vybudoval v roce 1886. Další z fotografů podnikatelů, Carl Pietzner z Teplic, vytvořil snad největší síť fotografických poboček v Evropě od Berlína po Budapešť.

Zato amatérská fotografie se v Brně začala rozvíjet již o několik let dříve, než vzniknul brněnský klub fotografů amatérů. Ten byl založen roku 1904. Jedním z prvních a velmi pozoruhodných brněnských amatérů byl Adolf Löw (1851 - 1892), který měl úzké styky také s vídeňským „Kameraklubem". Byl dobře finančně zajištěný a mohl se tak fotografování věnovat naplno. Jeho tvorba se příliš neliší od profesionálů. Z jeho díla se toho moc nedochovalo, některé fotografie jsou však uloženy v archívu Moravské galerie v Brně či vídeňské Albertiny. Dalšími samostatně pracujícími brněnskými fotoamatéry jsou například Alexandr Suchanek von Hassenau, Wilhelm Heisler a Carl Srna.

Ačkoliv brněnská amatérská fotografie měla celou řadu stoupenců již v devadesátých letech 18. století, vlastní klub se jim podařilo založit až v roce 1904. Díky podpoře silných institucí, hlavně Moravského průmyslového muzea a jeho ředitele Julia Leischinga (pozdějšího předsedy klubu), na tom byli zdejší amatéři v mnoha směrech lépe, než kolegové v Praze nebo Teplicích. Co bylo motivací k založení klubu, není jednoznačně známo, vždyť brněnští fotoamatéři fungovali výborně i jako samostatné jednotky. Inspirací jim však pravděpodobně byly fotografické kluby jiných měst a jejich nemalý věhlas, kterého se brzy dočkal i brněnský „Camera - Club". Klub si stanovil interní pravidla a fungoval podobně, jako ostatní spolky na našem území. I jeho slávu však přerušila válka a to nejen z důvodů finančních, ale hlavně díky vyhláškám zakazujícím jakékoliv fotografování v exteriéru. Po první světové válce se klub ještě snažil o obnovu, avšak marně. Od roku 1923 již klub nevyvíjel téměř žádnou činnost, a tak byl roku 1928 v úředních záznamech potvrzen jeho zánik.

Franz, B. Slavnost Botího těla na Zelném trhu, Brno, 10. 6. 1841

Birn, S. Dominikánské náměstí, 1937

V roce 1921 se však na základech fotografické sekce turistického spolku začal v Brně formovat nový česko - německý fotoamatérský klub s názvem „Verein deutscher Lichtbildner in Brünn“. První větší úspěchy se však dostavily až v roce 1926. Klub disponoval moderním ateliérem s denním světlem, čtyřmi fotokomorami a dalšími pracovními místnostmi. Do nového brněnského klubu vstoupili někteří členové z předválečného Camera - Clubu, většinu členské základny však tvořili fotografičtí nadšenci nové generace a v mnohem větším poměru se již objevily i ženy. Klíčovým rokem pro brněnské fotoamatéry byl rok 1929, kdy jim byla přidělena úloha pořadatelů svazové výstavy, která se konala v Umělecko-průmyslovém muzeu a sklidila velký úspěch. I na brněnském fotoamatérském hnutí se však krátce na to podepsaly politické změny v sousedním Německu. V roce 1934 byli z klubu vyloučeni členové židovského původu a klub se začal pomalu rozpadat. Téměř nikomu z brněnských fotoamatérů se nepodařilo uspět na poli umělecké fotografie, jejich tvorba byla spíše konzervativní. Zdá se, že jedinou výjimkou byl Samuel Birn, jehož práce je ovšem známá spíše jen zprostředkovaně. Významnou tvůrčí i organizačně schopnou osobností ze zdejších českých fotoamatérů byl Jan Lauschmann. Dále bychom mohly zmínit Vyškovský klub fotoamatérů který byl založen v roce 1904. Fungoval podobně, jako ostatní

kluby. Zaměřoval se především na přednášky s promítáním diapozitivů a sestavování okružních map. Klub Orion se také zúčastnil několika výstav, například výstavy Klubu fotografů amatérů v Přerově roku 1913. Od roku 1938 měl klub k dispozici portrétní ateliér. V meziválečném období členové klubu fotografovali hlavně památky ve Vyškově a okolí a také dokumentaci společenského života města. Klub za dobu své existence pořídil obrovské množství snímků, z nichž několik tisíc tvoří základ centrálního fotografického archivu Muzea Vyškovska.

Na našem území následně začaly vznikat další české a česko - německé kluby fotografů amatérů, a to například v roce 1892 klub v Teplicích, (1893) klub v Liberci, kluby ve Vítkovicích a Plzni (1894), v Jablonci (1896), Praze (1898), Českých Budějovicích (1899), dále v Chebu, Těšíně, Brně či Opavě. Ve větší míře pak začaly kluby fotoamatérů vznikat až po roce 1904 - vyškovský klub Orion, který existuje dodnes, dále kluby v Náchodě, Kladně, Vysokém Mýtě, Strakonicích, Olomouci. Z poválečných členů, kteří se velmi zasloužili na činnosti klubu, je nutno zmínit alespoň několik jmen: Z. M. Zenger, J. Lukas, K. Kuklik, M. Jodas, D. Šimánek, I. Gil a další.

Mužeme ještě zminit úspěšné fotoateliéry fotografů školených na malířských akademiích (v Brně již od roku 1852 Antonín Mayssl a od roku 1864 Karel Václav Klič, v Plzni od roku 1859 Otto Bielfeldt a od roku 1867 Josef Böttinger, v Českých Budějovicích od roku 1863 Čeněk Hrbek a od roku 1868 Adolf Pech, v Chrudimi od roku 1864 Eugen Bourdon, v Táboře od roku 1864 Alexandr Seik). Někteří z těchto fotografujících malířů se úspěšně věnovali také malbě či kresbě (vedle Mayssla a Russa také Jan Umlauf v Kyšperku a František Maischaider v Železném Brodě). Jiní se svých uměleckých zkušeností snažili využít zcela osobitým způsobem (Qastové v Písku a Sušici). Vedle fotografů kultivovaných uměleckých prostředím zaujmou nekonvenčním řešením i četní další fotografové, jejichž firmy - zakládané v šedesátých a sedmdesátých letech někdy přetrvaly po několik desetiletí a vedle portrétní práce výrazně ovlivnily i způsob dokumentace svého regionu (Josef Hoffmann v Liberci, Sigmund Wasservogel v Olomouci, Julius Menzel v Pardubicích...)

1.1. REGIONALNÍ FOTOGRAFIE V 19.STOLETÍ

Vynález fotografie vstoupil do dějin v roce 1839 a první fotografickou technikou používanou v praxi byla daguerrotypie, nazvaná podle svého tvůrce L. J. M. Daguerra. Takové obrázky nevznikaly na principu negativu pozitivu jako pozdější techniky, šlo tedy o unikátní exempláře, dnes velmi cenné také proto, že byly náchylné k poškození díky nestálosti fotografického obrazu. Do Čech nový objev pronikl poměrně záhy a to díky jednak profesoru pražské univerzity Ferdinandu Hesslerovi, který si znalost daguerrotypie osvojil v zahraničí, a jednak díky vídeňskému fyzikovi Andreasi von Ettingshausenovi, který se osobně znal s Daguerrem a který seznámil s daguerrotypií také dalšího významného fyzika v Čechách, rektora piaristické koleje v Litomyšli, Ignace Floruse Staška. Dne 2 června 1840 daguerrotypovali a společně tak vytvořili snímek pošty v Litomyšli, který je nejstarší dochovanou fotografií nejen ve východních Čechách, ale v Českém království vůbec. V této době se praktická daguerrotypie provozuje v Čechách pouze v Praze, Litomyšli, Brně a Plzni. Ale i na Odersku v té době daguerrotypie vznikaly. Jak se mužeme přesvěčit u fotografie „Svěcení praporu národní gardy na oderském náměstí z roku 1848“ ? - viz kapitola historicko-kulturní vývoj města.

Nové médium fotografie ve své praktické podobě proniká na Odersko v šedesátých letech 19. století. Právě včas na to, aby mohlo zaznamenávat dynamickou přeměnu podhorského městečka v hospodářské i kulturní centrum celého zdejšího kraje. Vzniká tu pravděpodobně amatérský fotoateliér Franze Heitela, který pracoval jako pekař a posléze jako fotograf portrétů. Jako první otevřel svůj fotografický ateliér Anton Berger. Narodil se v uherském Jankovaczi roku 1839. Ve městě prožil dětství a pravděpodobně i své dospívání. Neví se, zda Anton Berger byl před příchodem do Oder profesionálním fotografem, svobodnou živnost však měl uvedenou v rejstříku živností v Odrách už v roce 1874 pod j.č. 12/3 2536 a fotoateliér provozoval již na Obergasse №102 (Dělnická ulice) u Richarda Schenka. Následná léta 1895 až 1902 jsou nejplodnějším obdobím fotografa Antona Bergera.

Anton Berger, Odry 1900. 1. Skalní sklep. Muzejní spolek Rolleder.

Rovněž pohlednicová fotografie byla velmi oblibeným žánrem oderských fotografů. U mnohých zachovalých archivních snímků můžeme sledovat vytříbený vkus zachycené kompozice okolí a později i bravurně vykolorovanou fotografii. Jsou to různé výřezy a použití obloukových tvarů v pohlednicových fotografiích, jak to můžeme vidět u snímku vodojemu. Portrétní fotografie mu zajišťovaly živobytí a místopisné snímky i fotografie oderské krajiny, kterými přispíval k ilustraci Rollederovy kroniky Oder a okolí, pak naplňovaly jeho zálibu k dokumentární fotografii. K tomuto zaměření se posléze věnovalo celé seskupení oderských fotografů, jako byl Julius Einseidel, Michael Csurcsin, Adolf Berger. Karl Stable, Konrád Gerlich či Otto Wladar, pro které byla oderská krajina inspirativním místem. Lze to vidět na dobových fotografiích zaniklého mlýna, malebné horské cesty na Dvořisko či zákoutí okolí městečka Oder.

Anton Berger - pohlednice Odry 1900. Filtr vodojemu u 2. Skalního sklepu. Muzejní spolek Rolleder

U oderských fotografů se neobjevují jen snímky okolní krajiny a pohlednicové fotografie, ale u mnohých můžeme vidět náznaky dokumentarní tvorby jako je fotografovani obyvatel města při různých slavnostech (dobytčí trh na oderském náměstí, zdokumentování pěveckých spolků a regionálních oslav), či postávání místních obyvatel u svých usedlostí a chalup. Pro mně je takový dokumentarní pohled obvzlášť zajímavý, protože při studiu fotografií v archívech, si nelze nepovšimnout prvních náznaků sociálního dokumentu, kdy mnoho obyvatel Oder se zobrazovalo u svých příbytků a pozemků a odkrývaly tak své soukromí.

Historický

a hospodářso - kulturní vývoj města

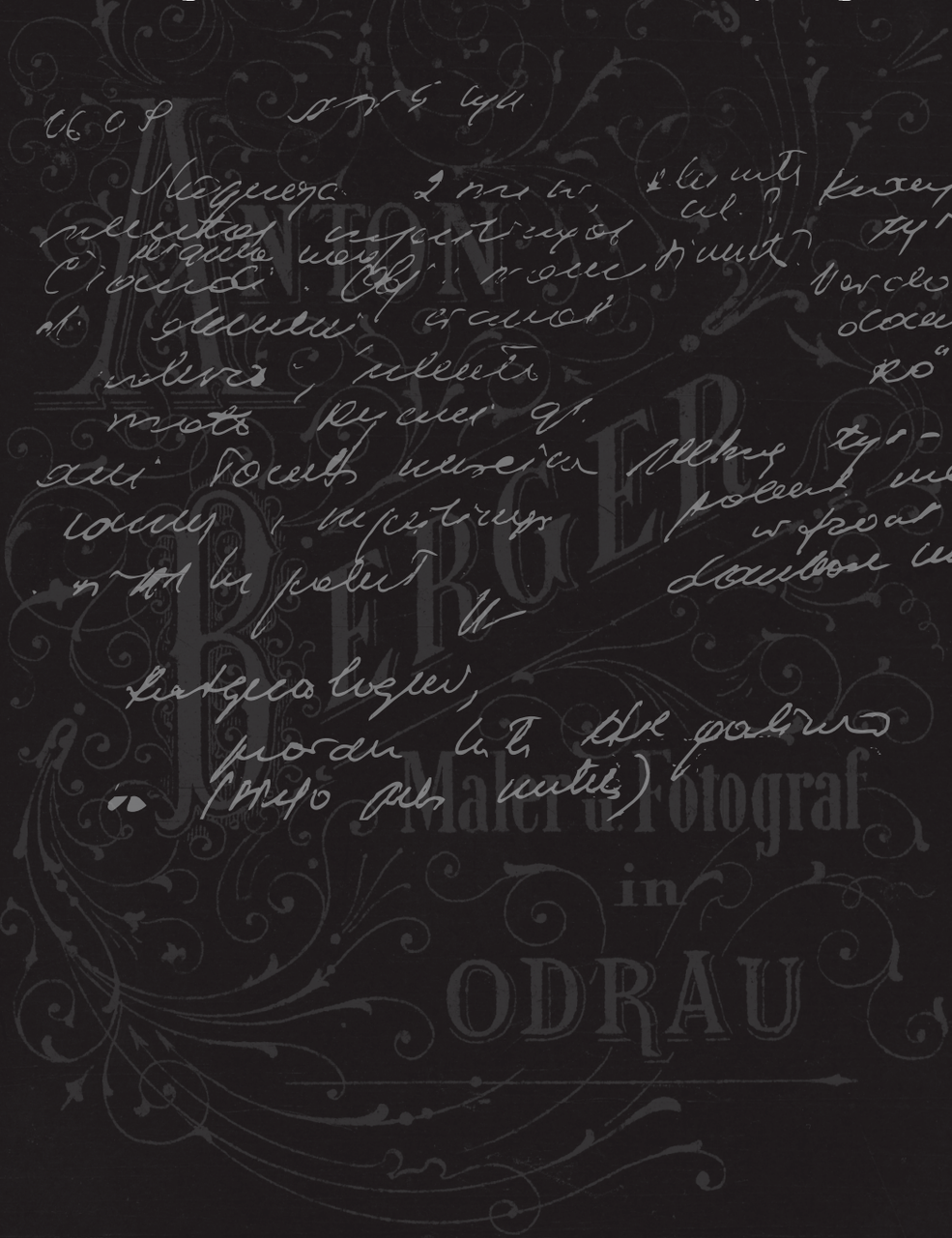

2 HISTORICKÝ A HOSPODÁŘSKO-KULTURNÍ VÝVOJ MĚSTA

Město Odry (dříve také Odra, Oder, Odir, Odrau), bylo vysazeno okolo roku 1350 na konci tzv. velké středověké kolonizace. Leží v pravobřežním pořící horního toku řeky Odry, podle které obdrželo i své jméno. Vděčilo za to dvěma okolnostem. Za prvé, že od raného středověku leželo na důležité obchodní cestě od Hranic na Moravě k Fulneku a dále do Opavy, tedy z Moravy do Slezska. Za druhé, že město mělo na opačném levém břehu řeky svého předchůdce - starou slovanskou ves, zmiňovanou v archivních pramenech z roku 1234 jako majetek kláštera cisterciaček Porta Coeli (u Tišnova), pod názvem Vyhnanov. Ten však zanikl v letech 1241 až 1253 při ničivém vpádu mongolů do Slezska.

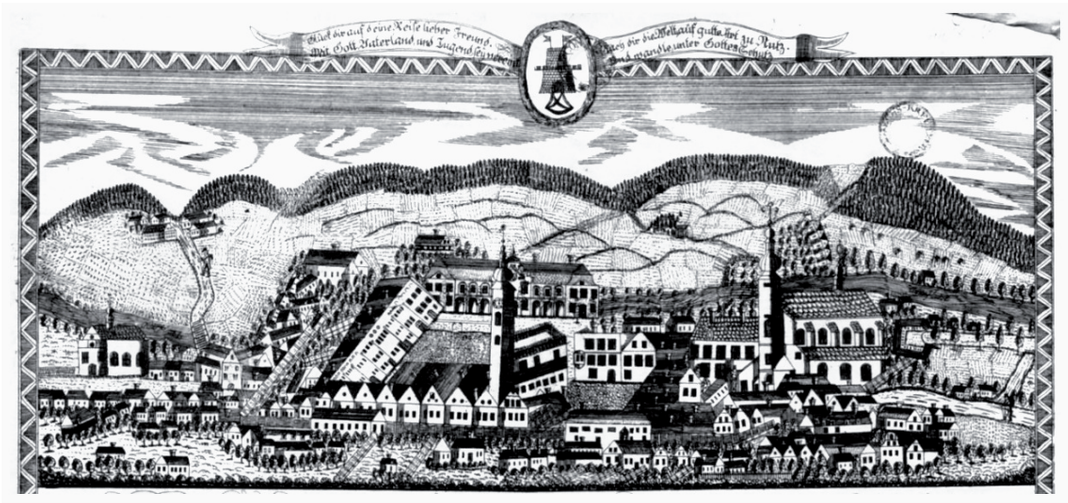

Odry Veduta 1827 - Reychonn, ZA Opava

Nejstarší veduty města, jako je Kledenského kresba z roku 1817 nebo Reychonnova kresba z roku 1827 dokládají urbanistické řešení městského areálu. Střed tvořilo obdelníkové náměstí, které bylo orientováno podle světových stran. Ze všech jeho čtyřech rohů vybíhaly ulice. V jihozápadním rohu to byla bránská Hranická ulice, směřující na jih k Dolní - Hranické bráně, v severozápadním směru spojovací Krátká ulice, vedoucí do někdejší Bednářské (nyní Okružní) ulice. Z jihovýchodního rohu náměstí pak vybíhala směrem ke kostelu sv. Bartoloměje Kostelní ulice. Ze severovýchodního rohu náměstí to byla druhá bránská Nadační ulice (nyní ulice 1.Máje) směrem k Horní - Opavské bráně. Zvláštností této urbanistické dispozice bylo, že z každého rohu vybíhala pouze jedna ulice a nikoli ulice dvě, které by se pravoúhle větvily, jak to bývalo zvykem u kolonizačních měst. Druhou zvláštností urbanistické dispozice města bylo situování radnice uprostřed náměstí, což bylo obvyklé jen u větších měst, jako tomu je např. u nedaleké Opavy nebo Olomouce. Obchodní cesta tedy procházela náměstím diagonálně - kolem radnice u které stával městský pivovar a masné lávky. Hradby dostaly Odry po roce 1362 za Alberta ze Štenberka, který jim udělil právo odúmrtí, pravděpodobně na dostavbu opevnění. To bylo vylepšeno v letech 1427 až 1434, kdy bylo město obsazeno husitskou posádkou.

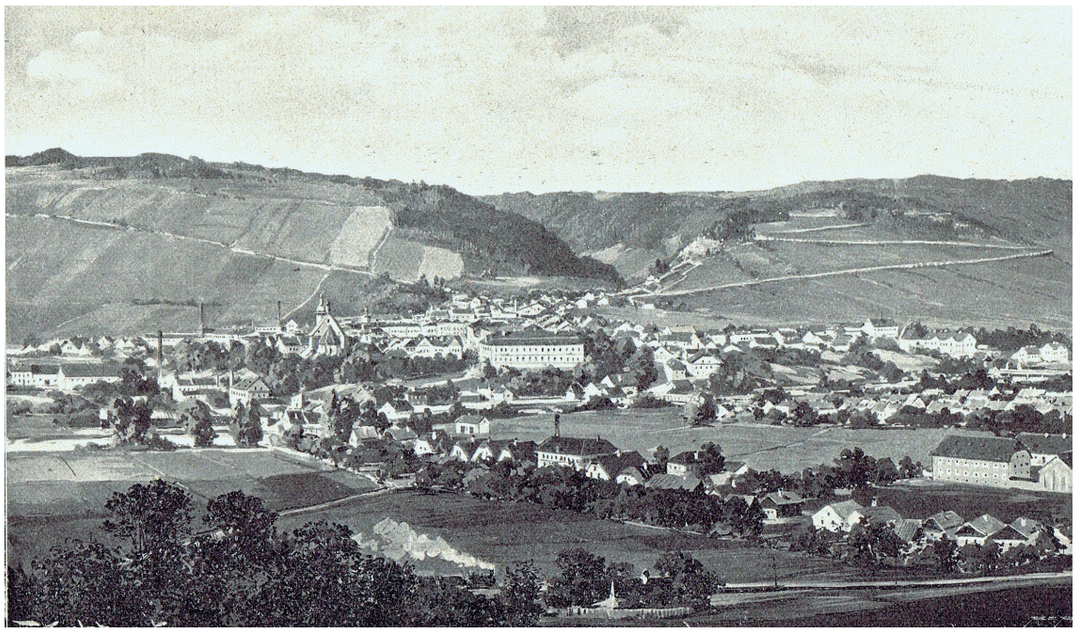

Carl Stable - Odry 1901, Pohled na město od východu - z Pohořského kopce. Uprostřed budova renesančního zámku. Nahoře napravo nová horská silnice do Olomouce, dole železniční dráha Suchdol-Budišov. Muzejni spolek Rolleder

Na místě renesančního zámku již zde stál oderský hrad. Město se střídáním vrchnosti dále rozrůstalo: za pánů Oderských z Lidéřova byl postaven Jánský most přes Odru (1470) a zřejmě tehdy vznikalo Horní - Opavské předměstí a o něco později (1480), na opačné straně města i Dolní předměstí. Tehdy byly ve městě organizovány první řemeslnické cechy a bylo ustaveno společenství právo varečných a šenkovních měšťanů. Za pánů ze Zvole (1533 až 1607) to bylo období mohutné výstavby veřejných budov a měšťanských domů za účasti vlašských stavitelů. Byla postavena renesanční radnice na náměstí a adaptován oderský hrad na výstavní renesanční zámek. V roce 1556 bylo již ve městě 50 šenkovních a 38 ostatních měšťanských domů a na obou předměstích dalších 62 usedlostí. Za pánů Pražmy z Bílkova (1616 až 1640) byla u zámku zřízena velká květinová zahrada. V roce 1656 až 1715 drželi oderské panství páni z Werdenberku, kteří nechali opravit třicetiletou válkou silně poškozené městské hradby, radnici i zámek. K vůli nedostatku bytu také postavili novou obytnou kolonii o 30 - ti domcích nazvanou „Neustadt“ (Nová Město). Jejich následovník Johann Georg von Hofmann postavil v roce 1697 na levém břehu řeky Odry novou osadu pod jménem „Neumark“ (Nové Sady).

V roce 1712 byla obnovena střecha radniční věže na náměstí, která potom měla barokní cibulovou formu. A v roce 1714 byl opraven Dlouhý most (později nazvaný Jánský most) a na jeho kamenném zábradlí byly naproti sobě postaveny sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Františka z Assisi.

V roce 1743 převzala panství po svém zemřelém manželovi Františku Leopoldovi Lichnovském z Voštic - hraběnka Barbara Kajetána Lichnovská, která dala opravit kapli v oderském zámku a získala pro ni mešní licenci. V roce 1751 nechala postavit na náměstí sochu sv. Floriána. V návaznosti na dolování stříbrné a olověné rudy v letech 1747 až 1796 pod Pohořským kopcem vznikaly osady „Werdenberg“ (Vítovka) a „Sternfeld“ (Hvězdová).

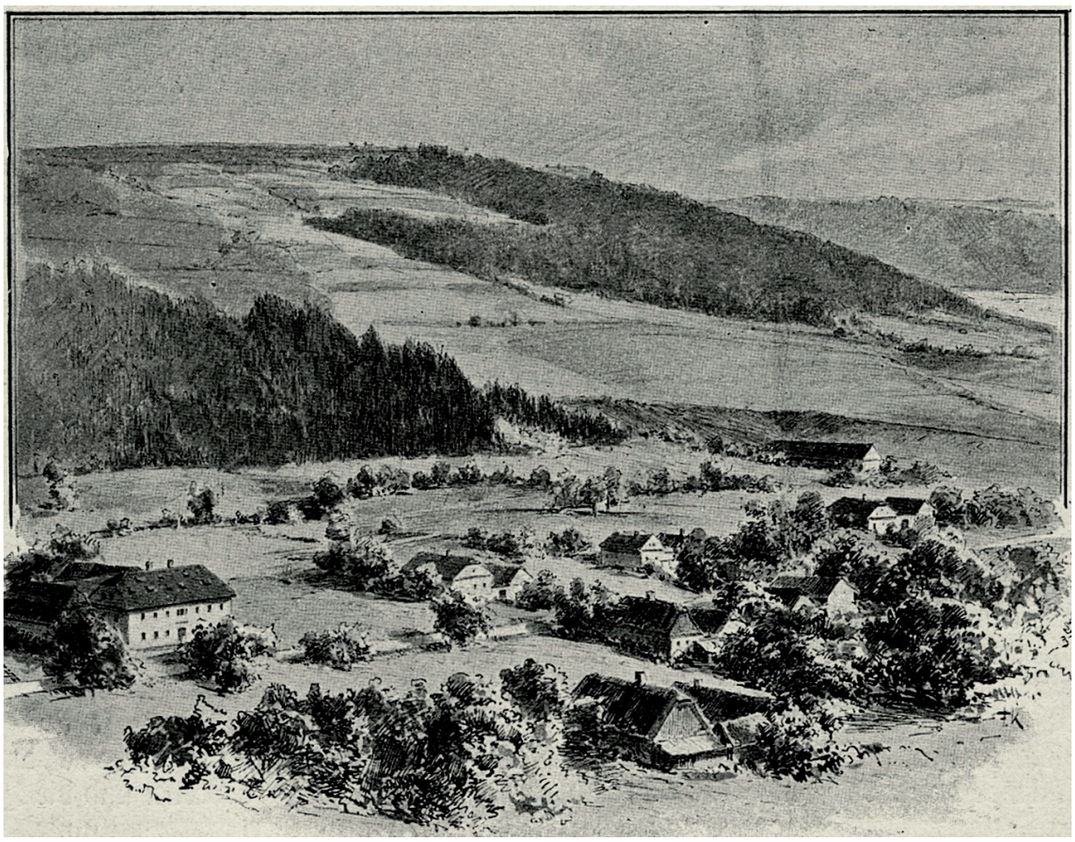

Konrad Gerlich - Odry 1900. Pohled na místní část Vítovku (Werdenberg). Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger - Odry 1896. Dlouhý most přes řeku Odru. Muzejní spolek Rolleder

Gustav Serenus Heitel - Odry 1860 - 1863. Renesanční radnice na náměstí. Muzeum Opava

V roce 1792 koupila oderské panství od Lichnovských hraběnka Marie Terezie von Schlabrebdorf. Ve stejném roce povolil císař Odrám čtyři výroční trhy ročně. Navíc, se zde konal jeden trh každotýdenní a od roku 1794 dvakrát ročně trhy dobytčí. V roce 1797 město opravilo chátrající radnici, přičemž potřebné finance získalo z prodeje pozemků jednotlivým zájemcům na levém břehu řeky Odry. Tam potom bylo postaveno prvních 15 obytných domků, které byly základem pozdější osady Lerchenfeld. V době napoleónských válek utrpělo město velké škody, když jim v roce 1805 prošlo ruské vojsko o 55.000 vojáků pod vedením generála Kutuzova. Byl zde zřízen polní lazaret ruských vojsk. Otdud se pak rozšířily infekční choroby, kterým padlo jen v samotném městě cca 80 obyvatel. V roce 1810 byly zbořeny ohradní zdi okolo starého hřbitova u farního kostela sv. Bartoloměje a provedeno pokračování Kostelní ulice na Dolní předměstí. V roce 1814 byla na levém břeho řeky Odry postavena nová městská střelnice, kde se prováděl střelecký výcvik oderské národní gardy.

Carl Stable - Odrau 1890. Trh na naměstí.
Muzejní spolek Rolleder

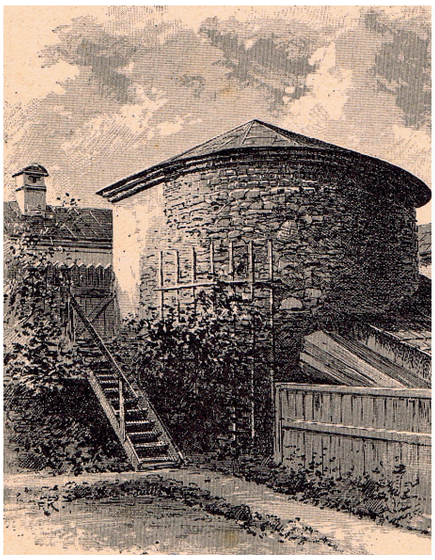

Carl Stable - Odrau 1890. Bašta opevnení města 1440.
Muzejní spolek Rolleder

Město Odry se v 1. polovině 19. století rychle modernizovalo. U měšťanských domů na náměstí byla zastavována jejich podloubí, v roce 1832 bylo rozhodnuto o rekonstrukci staré městské radnice, v roce 1834 a 1836 byla zrušena Horní a Dolní městská brána a v roce 1840 bylo provedeno vydláždění hlavního dopravního tahu přes Odry. Měšťanské domy před zámkem byly zbořeny, čímž se nádvoří zámku propojilo s náměstím. V 1. polovině 19. století začala v Odrách upadat cechovní výroba, byla nahrazována průmyslovou výrobou v manufakturách. Nejvíce se to týkalo soukenické výroby. Od roku 1839 existovala v Odrách provozovna Josefa Kazimíra Gerlicha, v roce 1843 továrna na sukno Josefa Gerlicha a počátky Smolkovy továrny na výrobu hedvábí spadají dokonce už do roku 1825. Největší továrny vznikaly v Odrách až ve 2. polovině 19. století, byla to v roce 1856 továrna na hedvábí Sebastiana Waschke a v roce 1866 továrna Schenk @ Kohnberger na gumotextilní zboží. Obě firmy měly své mateřské továrny ve Vídni, takže část odborného personálu těchto firem přicházela z hlavního města rakouské monarchie a přinášeli sebou městský způsob života, včetně využívání volného času. Jejich příbuzní za nimi přijížděli do Oder na dovolenou, což seprojevovalo nebývalým rozvojem turistiky v této oblasti Rakouského Slezska s potřebou zaznamenávat prožité události na fotografie.

Město žilo bohatým kulturním životem, což se odrazilo i v množství působicích spolků. Některé z nich je vhodné připomenout: Mužský pěvecký spolek založený v roce 1863, Sbor dobrovolných hasičů založený v roce 1866, Okresní podpůrný spolek vojenských veteránů, založený v roce 1879. Od roku 1891 v Odrách působil také Okrašlovací spolek, který zaměřoval svou činnost na údržbu chodníků a cest i zkrášlování výletních míst ve městě a jeho okolí. Relativně bohatý kulturní život a dobrá úroveň základního školství ve městě a regionu zřejmě pozitivně ovlivňovalo výchovu mladé generace, což se projevovalo právě v 19. století nezvyklým nárůstem významných osobností, slavných za hranicemi regionu. Jmenujme alespoň nejvýznamnější z těchto oderských rodáků:

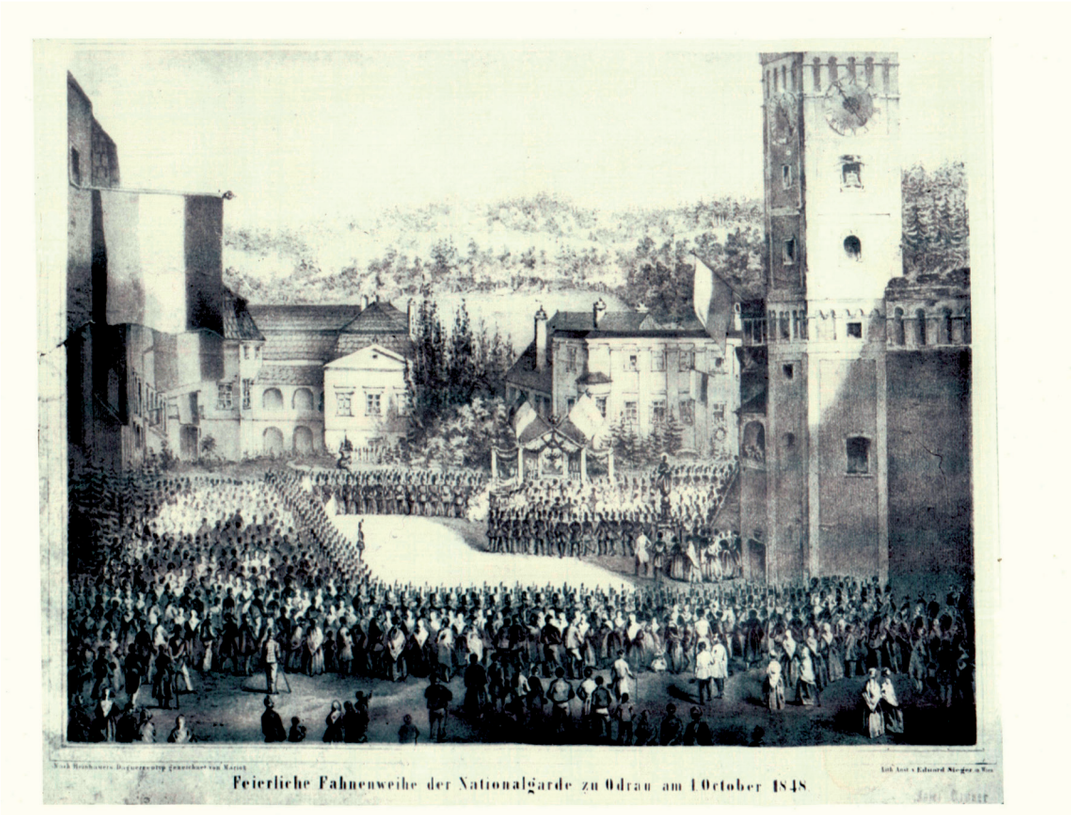

Odry 10. října 1848, slavnostní svěcení praporu národní gardy na náměstí. Podle Beinhauerovy daguerrotypie provedl Mariot, Wien.
Muzejni spolek Rolleder

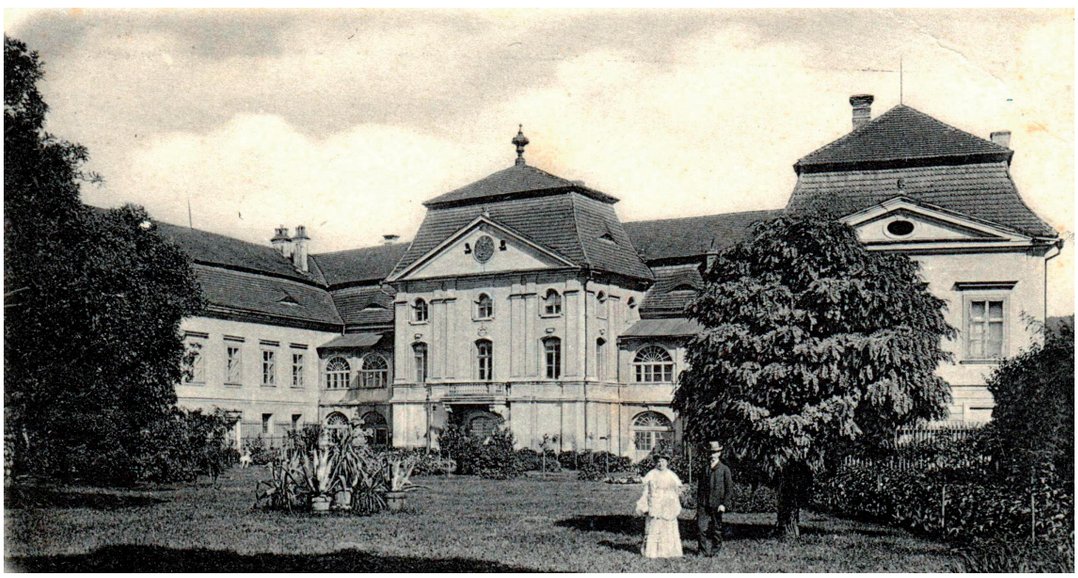

Konrad Gerlich. - Odry 1900. Renesanční zámek. V popředí majitel zámku Adam hrabě Potocki s manželkou.
Muzejni spolek Rolleder

Původní gotický hrad pánů ze Šternberka z roku 1380 byl za Hynka staršího ze Zvole v 16. století přestavěn do podoby, blížící se renesančnímu zámku. Šlo o čtyřkřídlou stavbu uzavírající obdélníkový dvůr. V roce 1730 - 1736 nechal nový majitel oderského panství František Leopold Lichnovský z Voštic přestavět renesanční zámek barokně za účasti význačného vídeňského architekta J.L.Hildebrandta. Vznikla tak dvoupatrová budova na půdoryse písmene U, krytá mansardovou střechou. Po požáru v roce 1964 byl zámek v roce 1966 přes nesouhlas odborné veřejnosti zbourán.

ředitele Tereziánské akademie ve Vídni v letech 1850 až 1866, c. k. vládního rady Dr. Phil. et Jur. Johanna Demela, který se zasloužil o úspěšnou transformaci školy přes ztížené podmínky, způsobené událostmi revolučního roku 1848, soukromého učitele generálního konsula Rakousko-Uherska v Jokohamě v letech 1884 až 1893 Gustava rytíře von Kreitnera, kartografa a cestovatele do Indie, Číny, Japonska a Tibetu v letech 1877 až 1880 v rámci vědecké výpravy hraběte Szechényho a autora významného atlasu, prof. Ing. Eduarda Gerlicha, profesora na prestižní universitě ETH Curych (nyní Švýcarský federální technologický institut) v letech 1882 až 1903, projektanta a stavitele horských železničních tratí a tunelů - projektanta a vedoucího konstrukční kanceláře 15-ti kilometrového Gothardského tunelu ve Švýcarsku, akademického sochaře Johanna Schindlera, žáka vídeňského akademického dekorativního sochaře Franze Schönthalera. Nositele císařského vyznamenání - zlatého kříže „Za zásluhy s korunou“, člena společenstva umělců ve Vídni, člena vídeňského spolku uměleckých živností a přísežného klenotníka. Jeho práce - plastiky a ozdobné předměty, lze nalézt na vídeňských budovách na Ringstrasse na Státní opeře, Dvorním divadle, Umělecko-historickém muzeu, vídeňské radnici ad.,

Konrád Gerlich - Odry 1897. Slavnostní odhalení Zimmermannovy kašny na náměstí. Za kašnou představitelé města a pěvecký ženský sbor. Muzejní spolek Rolleder

Augusta Herzmanského, zakladatele obchodních domů (realizace nové myšlenky „nákupů pod jednou střechou“) ve Vídni, štědrého dárce na sociální účely a zakladatele mateřských škol, Dr. med. Ernsta Freisslera, ředitele Heiderichova institutu (1868), předsedy lékařské komise Slezské zemské vlády, zakladatele Slezské zemské nemocnice v Opavě a jejího 1. ředitele.

Roku 1881 obdržel rytířský kříž řádu Franze Josefa a v roce 1891 mu byl udělen titul vládní rada za spolupodíl na vytvoření zdravotnického systému v korunních zemích, Emil Zimmermann, vídeňský sochař a žák akademického sochaře Johanna Schindlera.

Vytvořil většinou sochařských prvků a ozdob na význačných vídeňských budovách, včetně výzdoby obřadní síně židovské části centrálního hřbitova ve Vídni. Svá díla úspěšně presentoval na výstavách v Americe (Světová výstava Chicago), v Uhrách (Pest, Rab), v Dalmácii (Zadar) a v Rumunsku (Jassy). Vytvořil rovněž sochu bojovníka 1. světové války v italském Bolzanu. Je autorem kašny na oderském náměstí.

A nesmíme také zapomenout na fotografy z Oder, kteří se usadili ve Vídni a svým způsobem svou každodenní práci objevovali pro vídeňské zákazníky vzdálené městečko Odry v Rakouském Slezsku. Uveďme alespoň zástupce jednoho z nich, nejmladšího z bratrů Heitelů - Lea Petera Heitela, zakládajícío člena a předsedou klubu vídeňských fotografů.

Shrnutí významných osobností města Oder v 19. století:

Dr. Phil. et Jur. Johanna Demela,

v letech 1850 až 1866 ředitele Tereziánské akademie ve Vídni a c. k. vládního rady, který se zasloužil o úspěšnou transformaci této školy přes ztížené podmínky, způsobené událostmi revolučního roku 1848.

Gustava rytíře von Kreitnera,

v letech 1884 až 1893 generálního konsula Rakousko-Uherska v Jokohamě, kartografa a cestovatele do Indie, Číny, Japonska a Tibetu v letech 1877 až 1880 v rámci vědecké výpravy hraběte Szechényho, autora významného atlasu ...

prof. Ing. Eduarda Gerlicha,

profesora na prestižní universitě ETH Curych (nyní Švýcarský federální technologický institut) v letech 1882 až 1903, projektanta a stavitele horských železničních tratí a tunelů - projektanta a vedoucího konstrukční kanceláře 15-ti kilometrového Gothardského tunelu ve Švýcarsku,

Akademického sochaře Johanna Schindlera,

žáka vídeňského akademického dekorativního sochaře Franze Schönthalera. Nositele císařského vyznamenání - zlatého kříže „Za zásluhy s korunou“, člena společenstva umělců ve Vídni, člena vídeňského spolku uměleckých živností a přísežného klenotníka. Jeho práce - plastiky a ozdobné předměty, lze nalézt na vídeňských budovách na Ringstrasse na Státní opeře, Dvorním divadle, Umělecko-historickém muzeu, vídeňské radnici ad.

Augusta Herzmanského,

zakladatele obchodních domů (realizace nové myšlenky „nákupů pod jednou střechou“) ve Vídni, štědrého dárce na sociální účely a zakladatele mateřských škol.

Dr. med. Ernsta Freisslera,

ředitele Heiderichova institutu (1868), předsedy lékařské komise Slezské zemské vlády, zakladatele Slezské zemské nemocnice v Opavě a jejího 1. ředitele. Roku 1881 obdržel rytířský kříž řádu Franze Josefa a v roce 1891 mu byl udělen titul vládní rada za spolupodíl na vytvoření zdravotnického systému v korunních zemích.

Emila Zimmermanna,
vídeňského sochaře - žáka akademického sochaře Johanna Schindlera. Vytvořil sochařské prvky a ozdoby na význačných vídeňských budovách, včetně výzdoby obřadní síně židovské části centrálního hřbitova ve Vídni. Svá díla úspěšně presentoval na výstavách v Americe (Světová výstava Chicago), v Uhrách (Pest, Rab), v Dalmácii (Zadar) a v Rumunsku (Jassy). Vytvořil rovněž sochu bojovníka 1. světové války v italském Bolzanu. Je autorem kašny na oderském náměstí.

Carl Stable - Odry 1890, Hřbitovní kaple sv.Rodiny
Muzejní spolek Rolleder

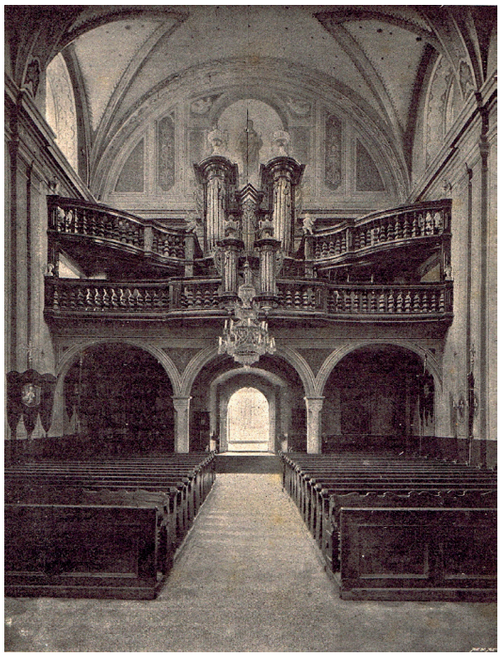

Anton Berger - Odry 1900, Kur farního kostela v Odrách,
Muzejní spolek Rolleder

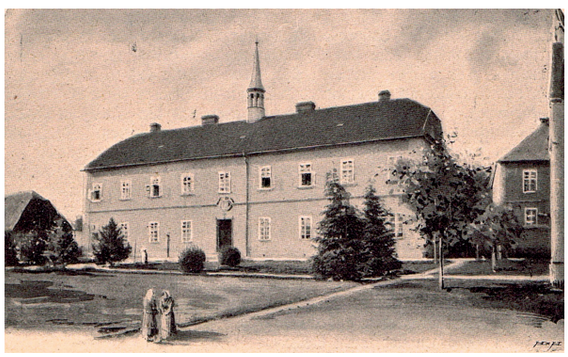

Carl Stable - Odry 1890, Oderská nadační nemocnice.
Muzejní spolek Rolleder

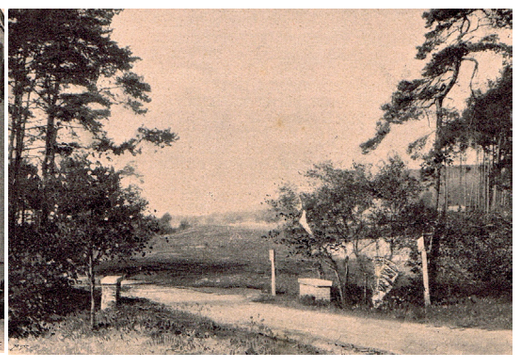

Konrad Gerlich - 1900 - Moravsko slezská hranice u Moravské brány,
Muzejní spolek Rolleder

Zapomenutí

oderští fotografové 19. století

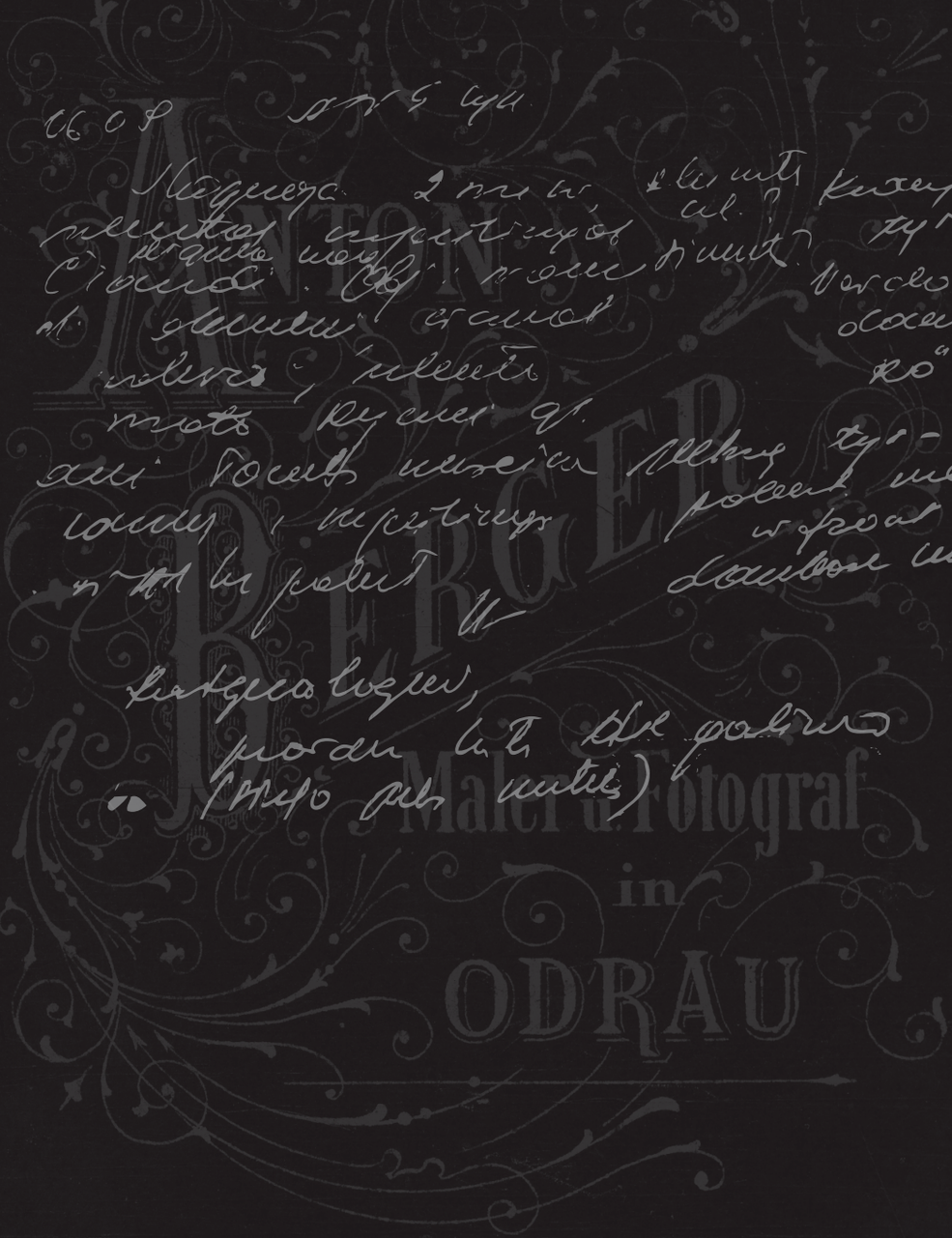

3 ZAPOMENUTÍ ODERŠTÍ FOTOGRAFOVÉ 19. STOLETÍ

Podrobnou historii města popsal v rozsáhlé kronice „Dějiny města a soudního okresu Odry“ („Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau“), vydané roku 1902 ve Štýru oderský rodák profesor Anton Rolleder [1]. Bohatě ilustrovaná kniha je doplněna 200 obrázky [2] s dobovými fotografiemi z konce 19. století, které byly pořízeny zapomenutými oderskými fotografy Antonem Bergerem, Franzem Stablem, Konradem Gerlichem a Ottou Wladarem. Byly to právě dobové fotografie této kroniky, které ve mně inspirovaly zájem o hlubší poznání díla i životních osudů těchto fotografů. Jejich řady jsem pak doplnil o další oderské fotografy, příslušníky rodiny Bergerů

Seznam Oderských fotoghrafů 19. století

Poř. číslo	Příjmení a jméno:	Narození:	Úmrtí:	Doba aktivní činnosti:	Původní-poslední povolání, místo činnosti :	Zaměření činnosti:	Bydliště - ateliér:
3.1$_1$	Heitel Eanuel Gustav	1836, Odry	18xx, Wien	1862 - ?	fotograf, Wien	Portréty, mistopis	Wien VI - № 87 № 76
3.1$_2$	Heitel Gustav Serenes	1841, Odry	1886, Wien	1863 - 1887	fotograf, Wien	Portréty, mistopis	Wien III - № 64, № 70
3.1$_3$	Heitel Leo Peter	1848, Odry	1905, Wien	1870 - 1905	fotograf, Wien	Portréty	Wien III -№ 64, № 107
3.1$_4$	Heitel Engelbert Karl	1846, Odry	1899, Wien	1867 - 1899	fotograf, Wien	Portréty	Wien III - № 21
3.1$_5$	Heitel Franz	1843, Odry	1891, Odry	1865 - 1891	pekař - fotograf, Odry	Portréty	Odry-№ 125
3.2$_1$	Berger Anton	1839, Jánkovacz	1904, Bravantice	1860 -1904	fotograf, Jánkovacz, Odry	Portréty, krajina, mistopis	Jánkovacz, od r.1860 Odry-№ 280
3.2$_2$	Einseidel Julius	? Bamberg	? München	1904 -1931	fotograf, Odry, Posen, München	Portréty, krajina	München, Wienerplatz № 2 od 1906
3.2$_3$	Csurcsin Michael	1856, Pancsevo	1915, Odry	1880 - 1915	fotograf - absolvent ABDK Mnichov, Pancsevo, Odry	Portréty, mistopis	Pancsevo, od r. 1904 Odry-№.280
3.2$_4$	Berger Max	185x, Odry	?, Kroměříž	1908 ?	fotograf, Kroměříž	Portréty	Kroměříž - ?
3.2$_5$	Berger Adolf	1866, Odry	1919, Odry	1890 -1919	fotograf, Velká Střelná, Město Libava, Odry, Budišov n.B., Hranice na Moravě	Portréty, akty, mistopis	Velká Střelná, od r. 1915 Odry - № 280
3.2$_6$	Berger Alois II.	1895, Velká Střelná	195x, Německo	1925 -195x	fotograf, Odry do roku 1946, později Německo	Portréty	Velká Střelná, od 1934 Odry - № 280, od r .1946 Německo
3.2$_7$	Berger Julius	1898, Velká Střelná	1939 Wroclav	1926 - 1938	fotograf-amatér, později řidič	?	Odry-№ 280

[1] Profesor Anton Rolleder se stal v roce 1904 čestným občanem Oder a v roce 1905 ředitelem vyšší reálné školy ve Štýru. Byl členem ústředí pro výzkum a uchování uměleckých a historických památekve Vidni. Císařem Františkem Josefem I. byl v roce 1911 jmenován „vládní radou“.

[2] Uvedené obrázky dodali oderští fotografové ve spolupráci s oderskou tiskárnou Koch jako obrazové štočky.

Poř. číslo	Příjmení a jméno:	Narození:	Úmrtí:	Doba aktivní činnosti:	Původní-poslední povolání, místo činnosti :	Zaměření činnosti:	Bydliště - ateliér:
3.3	Stable Carl	1856, Loučky	1936, Odry	1886 - 1932	holič, později fotograf, Odry	Portréty, krajina, mistopis	Odry-№ 55
3.4	Gerlich Konrad	1858, Odry	1916, Mor. Ostrava	1886 - 1916	úředník cestovní agentury u Severní dráhy v Ostravě, fotograf, Odry	Krajina, mistopis	Moravská Ostrava, Odry-№ 26
3.5	Wladar Otto	1862, Odry	1932, Odry	1890 - 1914	obchodník, starosta, fotograf-amatér, Odry	Krajina, mistopis	Odry-№ 55
3.6	Neisser Eduard	1847, Nový Jičin	1917, Odry	? - 1917	učitel, fotograf, Wien, Odry (1900)	Portréty	Odry-№ 427

(Michaela Csurcsina, Adolfa Bergera, Aloise Bergera II a Juliuse Bergera) a o nejstarší oderské fotografy Emanuela Gustava Heitela, Gustava Serense Heitela, působících v Odrách před rokem 1863 i jejich mladší bratry Karla Heitela, Lea Petera Heitela a bratrance Franze Heitela.

ROD HEITEL

Starobylý rod Heitelů se v Odrách vyskytoval již od 17. století. Od nepaměti, byla část jeho členů váženými mlynáři na vodních mlýnech Oderska (Velký mlýn, Malý mlýn, Rybniční mlýn a d.) a na Malém mlýně (№ 338) hospodařili, počínaje Paulem Heitelem, nepřetržitě od roku 1651. Přímým příbuzným Heitelů - fotografů byl Johan I. Heitel, který byl majitelem Malého mlýna v letech 1810 až 1831 a Johan II. Heitel, který zde následně hospodařil až do roku 1872.

3.1.1 EMANUEL GUSTAV HEITEL

Se narodil 17. října roku 1836 v Odrách Johannu II. Heitelovi - mlynářskému mistru na Malém mlýně № 338 a Franzisce, rozené Herold - dceři mlynářského mistra Andrease Herolda z Litersdorfu (Litultovice, okr. Opava). Okolo roku 1862 odešel do Vídně, kde bydlel na adrese Wien VI., Kaserngasse № 5. Fotoateliér si otevřel na Mariahilferstrasse № 87 a později ho přemístil na Mariahilferstrasse № 76. Fotoateliér měl také na Messenhausergasse № 4 ve Vídni III. Pracoval s hratrem Gustavem Heitelem, později pracoval sám. V roce 1886 bylo jako místo jeho pobytu uváděno Kissingen v Bavorsku. Byl ženatý. Doba a místo jeho úmrtí jsou neznámé.

3.1.2 GUSTAV HEITEL

Gustav Serenus Heitel, nejznámější fotograf z bratrů Heitelových, se narodil v Odrách 22. února roku 1841 Johannu II. Heitelovi a Francisce, rozené Herold na Malém mlýně № 338. Do roku 1863 pobýval v Odrách, kde získal základní vzdělání a pravděpodobně ho zde, starší bratr Emanuel, seznámil i s fotografováním.

[3] Kamenná radnice byla postavena Hynkem ze Zvole roku 1536 a zbořena po rozhodnutí městské rady v roce 1863.
[4] Ještě starší je Beinhauerova dageuerrotypie ‚Svěcení praporu národní gardy" na náměstí v Odrách ze dne 10.října

Mezi jeho první díla patřila fotografie renesanční budovy [3] staré radnice z východní strany oderského náměstí. Snímky zřejmě pořídil v době, kdy se uvažovalo o zbourání této starobylé budovy. Vznikla tak jedna z nejstarších [4] fotografií oderského náměstí. Snímek zobrazuje i drobné církevní památky - zaniklý motlitební kříž (napravo) a přemístěné sochy Nanebevzetí Paní Marie - Immaculaty (blíže k radnici) a sochu sv. Floriána (u plotu zámecké zahrady). V roce 1863 Gustav Heitel odchází z rodných Oder do Vídně VII., kde jako adresu uvádí Zieglergasse № 66. Dne 10. února roku 1867 uzavírá v kostele St. Laurenz v Shettenfeldu sňatek s Aloisií Fonder, dcerou vídeňského hospodského Josefa Fondera. Na Landstrasser Haupstrasse № 64 ve Vídni III. si otevírá fotoateliér. Později zřizuje pobočku v Simmeringer Haupstrasse № 70. Věnuje se hlavně portrétním fotografiím, zpracovaných jako vizitky. Poslední objevený portrét, voják - důstojník od Gustava Heitela, byl vydán roku 1894. Od roku 1880 spolupracoval s atelierem Parisien ve Vídni VI., Gumpendorferstrasse № 94, jehož majiteli byli Zaunnmüller & Brunner. V letech 1880 až 1900 používali na kabinetkách podkladových kartonů se zednářskými symboly [5]. Gustav Serenus Heitel zemřel ve Vídni 4. října roku 1887. Místo posledního odpočinku Gustava Heitela s rodinou [6] na Centrálním hřbitově ve Vídni už neexistuje.

Gustava a Lea Heitela - Odry, dobová fotografie. Zaniklý Malý mlýn č.p.338 - rodný dům Emanuela, Muzejní spolek Rolleder

Carl Stable - Odry 1900. Náměstí ze zapadní strany. První dům zprava - hotel , „ZumHirschen“. Muzejní spolek Rolleder

[5] Biografie rakouských fotografů 1860 - 1900.
[6] Gustav a Aloisie Heitel měli spolu 10 dětí, 4 zemřeli před dosažením dospělosti. Syn Alois Josef Heitel (*1867 / †1946) byl rovněž fotografem na Simmeringer Haupstrasse № 70.

3.1.3 CARL HEITEL

Carl Engelbert Heitel se narodil 7. září roku 1846 v Odrách na statku v Mlýnském údolí № 346. Byl profesionálním portrétním fotografem, přičemž nejprve pracoval jako „hostující" fotograf ve vídeňských ateliérech svého bratra Gustava Heitela. Později si ve Vídni III. otevřel svůj ateliér na Landstrasser Hauptstrasse № 21. Dne 27. července roku 1875 se ve 28-mi letech poprvé oženil v kostele St. Rochus (Vídeň III.) s Fracziskou Kaplinger. Za pět let - 9. srpna roku 1880 se zde oženil podruhé s Karolínou Steindl. Carl Heitel byl zakládajícím členem klubu vídeňských fotografů. Zemřel 31. března roku 1899 v domě na Hauptstrasse № 21, pohřben byl 2. dubna na Centrálním hřbitově ve Vídni. Po jeho smrti vedla jeho žena Karoline ateliér až do roku 1909.

3.1.4 LEO HEITEL

Leo Peter Heitel se narodil 29. června roku 1848 v Odrách na Malém mlýně № 338. Fotografovat se asi naučil od svého bratra. Svou činnost zaměřil na portrétní fotografii, fotoateliér na Landstrasser Haupstrasse № 64 sdílel společně s bratrem Gustavem. Do Vídně odešel pravděpodobně v 70-tých letech 19.století. Jako adresu uváděl Vídeň III., Haupstrasse № 107. Domovské právo tam získal až v roce 1900. Oženil se 20. dubna roku 1891 s Marii Francziskou Hoffmann v piaristickém kostele Maria Treu ve Vídni VI.. Leo Peter Heitel byl zakládajícím členem a předsedou (1890-1891) klubu vídeňských fotografů. Zemřel ve Vídni 27. října 1905 a jeho žena o 5 let později - 28. prosince roku 1910. Oba byli pohřbeni na Centrálním hřbitově ve Vídni.

Carl Heitel - profesor fyziologie na lékařské fakultě vídeňské university Dr. med. Johann Latschenberger, eBay

RODOKMEN FOTOGRAFŮ HEITEL

Johan I. Heitel
hostinský, později mlynář-Malý mlýn
*19.9.1778 Odry, Slezsko
† 8.10.1863 Odry No.375, Slezsko
∞: 20.1.1805 Odry No.338

Rosina Grist
*20.9.1787 Mankovice, Slezsko
† ? Odry No.338

Johann II. Heitel, mlynář-Malý mlýn
*4.1.1807 Odry No.22, Slezsko
† 23.7.1872 Odry No.338
∞: ?

Francsiska Herold
* 1812 Litultovice, Slezsko
† 16.6.1861 Odry No.338
∞: 9.5.1865

Anna Maria Denk
* 1856
† ? Odry

Ignac Heitel, punčochářský mistr
*7.4.1809 Odry No.22, Slezsko
†8.5.1874 Odry No.369
∞: 16.10.1838

Antonia Demel
* ? Odry - Nové Sady
† ? Odry

Franz Heitel, fotograf
*1.4.1843 Odry No.369, Slezsko
†20.1.1891 Odry No.375
∞: 27.1.1874 Odry No.125

Hermine Olbrich
* 7.3.1855 Odry
† 19.2.1917 Odry No.375

ateliér Hranická ulice No.125, Odry

Gustav Serenus Heitel, fotograf
*22.2.1841 Odry No.338, Slezsko
† 4.10.1887 Wien
∞: ?

Aloisia Heitel
ateliér Landstrasser Haupstrasse No.64, Wien III.
ateliér Simmeringer Haupstrasse No.70, Wien III.

Emanuel Gustav Heitel, fotograf
*17.10.1836 Odry No.338, Slezsko
† Wien
∞: ?
ateliér Mariahilferstrasse No.87
ateliér Mariahilferstrasse No.76, Wien VI.

1

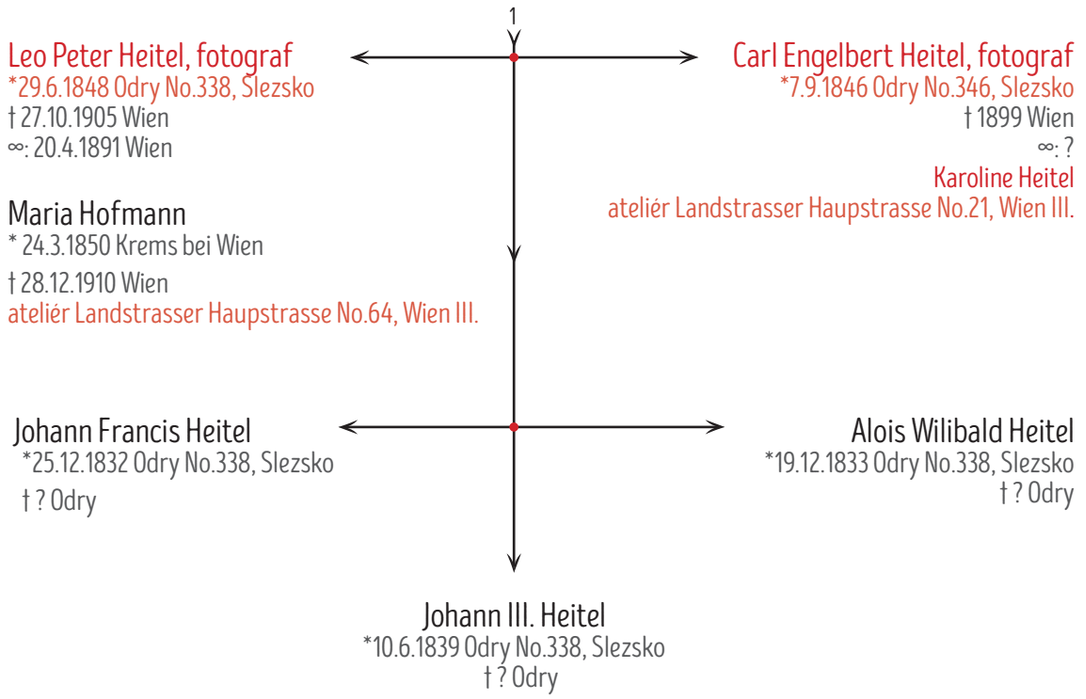

Carl Heitel - divka ze Slovácka

Heitel Franz - Novomanželé

Emanuel Gustav Heitel, autoportrét ?, vizitka

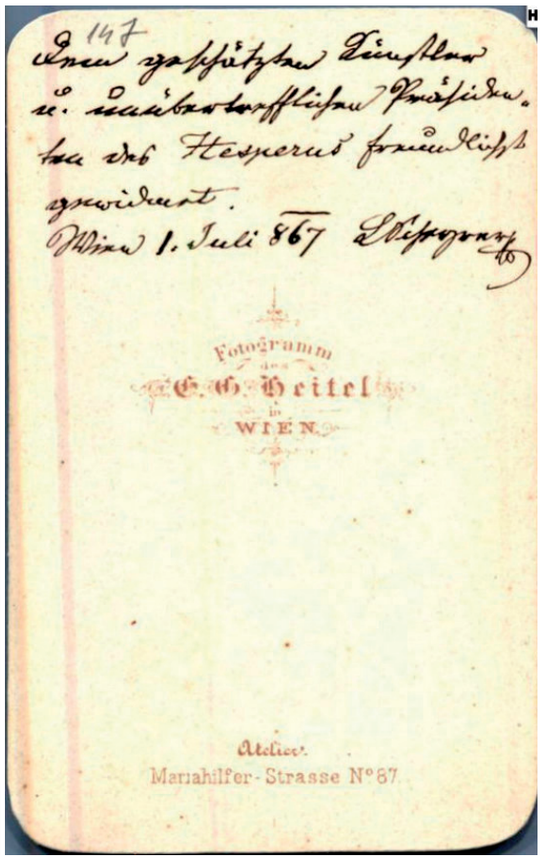

Zadní strana vizitky se zápisem, 1867, eBay

Překlad zápisu na zadní straně vizitky s logem ateliéru E. G. Heitela:

„Váženému umělci a nepřekonatelnému presidentu Hesperusu, přátelsky věnováno. Vídeň 1.července 1867, ... nečitelný podpis“

„Hesperus“ byl významný a vlivný společenský klub pro umělce všech oborů, založený roku 1857, který sdružoval umělce ve Vídni. Jeho presidentem byl v letech 1863 až 1867 architekt Ing. Philipp Kaiser (* 1832 - †1899).

Carl Heitel - Wien, logo fotoateliéru, delcampe.net

Gustav Serenus Heitel - Odry 1860 - 1863. Pohled na náměstí se starou renesanční radnicí.
Muzejního spolku Rolleder

Oderská radnice byla postavena v letech 1515 - 1520 na troskách původně dřevěné radnice z roku 1485. Byla již z pevného materiálu, obdélníkového půdorysu s vysokou věží na severní straně. Místnost pro zasedání městké rady se nacházela v 1. patře. Z této místnosti byl přístup do předsíně a z ní do otevřeného věžního prostoru, ze kterého vedlo otevřené kamenné schodiště na náměstí. Nad okny v 1. patře byla vsazena kamenná deska s vyobrazením dvou rytířů podpírajících erbovní znaky. 19. října 1863 byla po rozhodnutí městské rady stržena radniční věž a pak zbourána i budova radnice.

Gustav Heitel - voják důstojník, vizittka.

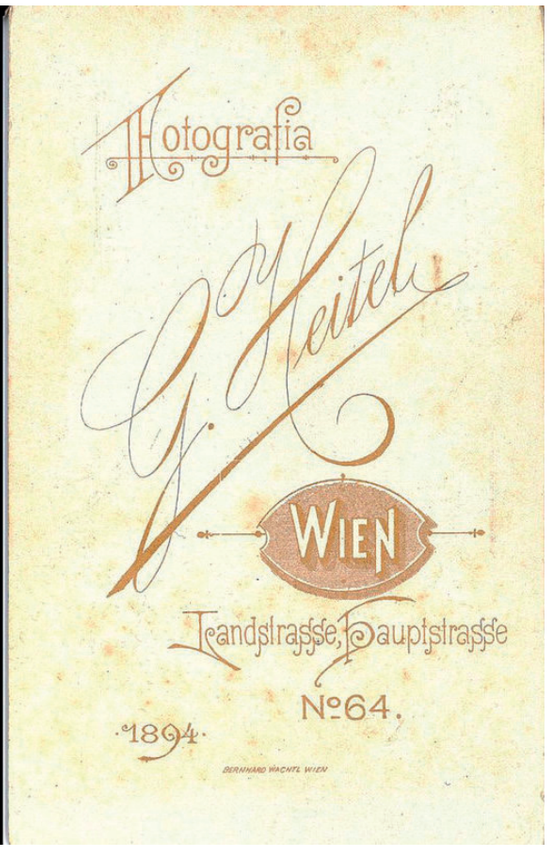

Druhá strana vizitky, eBay

Leo Heitel - Josef von Baeschle, eBay

Leo Heitel - Portrét ženy, Wien, eBay

3.1.5 FRANZ HEITEL

Bratranec Gustava Heitela se narodil 1. dubna roku 1843 oderskému punčocháři Ignáci Heitelovi a Antonii, rozené Demel z Oder-Nové Sady, pět let po jejich svatbě - 16. října 1838. Franz se vyučil v Odrách pekařem a ve 29-ti letech se oženil s mladičkou 19-ti letou Hermínou Olbricht, dcerou majitele noclehárny v Odrách. Za svědka mu byl jeho blízký přítel knihařský mistr Josef Zimmermann. Živobytí pro rodinu zajišťoval jako pekařský mistr, ale u Josefa Zimmermanna pozoroval se zájmem tisk knih a od svých 20-ti let se také intensivně zajimal u svých bratrů Gustava a Lea o techniku fotografování. Ta se stala jeho zálibou, které se věnoval po celý svůj život. Na Hranické ulici si koupil dům č.p.125, ve kterém si zřídil fotoateliér. Specialioval se na portrétní fotografii. Zemřel v Odrách 22. ledna roku 1891 a pohřben byl 24. ledna na městském oderském hřbitově.

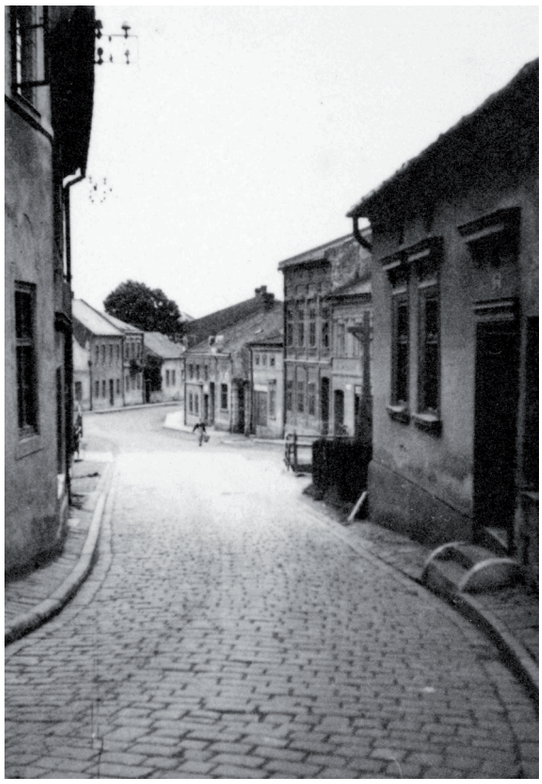

Odry 1920, Přední část Hranická ulice. V prvním domu - č.p.125 zprava byl Heitelův fotoateliér. Muzejní spolek Rolleder

Franz Heitel_logo ateliéru - Muzejní spolek Rolleder

Franz Heitel - Muzejní spolek Rolleder

ROD BERGERŮ EINSEIDEL A CSURCSIN

Rod Bergerů pocházel z města Jánkovacz v jižních Uhrách (dnes okresní město Jánoshalma v Bačko - malokumánské župě v jižním Maďarsku) a měl zde zřejmě i své židovské kořeny. Malá židovská komunita přišla do Jánkovacze v roce 1700. Ve 2. polovině 19. století mělo město 1080 domů a 6570 obyvatel. Oblast byla obydlena 42 % Maďary, 25 % Němci a 18 % Srby. Židovského vyznání bylo okolo 2,5 % obyvatel města. Ve městě byla tiskárna náboženských knih v hebrejštině.

Jánkovacz 1880. Interiér židovské synagogy, www.janoshalma.hu

3.2.1 ANTON BERGER

Anton Berger se narodil židovské rodině v Jánkovaczi 6. září roku 1839. Ve městě prožil dětství a pravděpodobně i své dospívání. O jeho rodičích a sourozencích se však nenalezli žádné záznamy, předpokládá se, že jeho otec pracoval v místní tiskárně židovských náboženských knih. V roce 1863 se mladí manželé Anton a Sára Berger [1] objevují v Odrách. Svatbu měli pravděpodobně v rodné obci Sáry - v židovské komunitě Boskovicích na Moravě. Až do pořízení vlastního domu v roce 1893 bydleli v Odrách v podnájmu u Antona Malchera na Bahnhofstrasse № 260 (ulice 1.Máje), později na Mühlegasse № 389 [2] (ulice Ke Koupališti) a nakonec před rokem 1890 u Franze Ertela na Bahnhofstrasse № 280. Tento dům si také 19. června roku 1893 koupili. Neví se, zda Anton Berger byl před příchodem do Oder profesionálním fotografem, svobodnou živnost však měl uvedenou v rejstříku živností v Odrách už v roce 1874 pod j.č. 12/3 2536 a fotoateliér provozoval na Obergasse №102 (Dělnická ulice) u Richarda Schenka.

1 Sára, rozená Schneider, *20. října 1842 Boskovice
2 Dům № 389 byl sousední dům Malého mlýna № 338 - rodného sídla fotografů rodu Heitel.

Anton Berger, Odry 1829-1908. Theresia Schindler, roz. Mendel. Jde o fotografii sestry světového botanika G. Mendla, rodáka z Vražného.
Sestra Gregora Mendela, provdaná Schindler, která se vzdala svého dědictví ve prospěch bratra k dokončení jeho středoškolských studií.

2016 - Měsíc březen - Fotografie měsíce Universitaett Wien

RODOKMEN FOTOGRAFŮ BERGERŮ EINSEIDEL A CSURCSIN

Anton Berger, fotograf
*6.8.1839 Jánkovacz, isr. , Ungarn
†8.4.1904 Bravantice No.70, Slezsko
∞: 13.5.186x

Sára Schneider
*20.10.1842 Boskovice No.21, isr., Morava
†21.6.1894 Odry No.280

Ignac Berger, vojenský úředník, Wien
*4.8.1868 Odry No.280, Slezsko, isr.
†1912 Wien III, Weissgärberlände 22
∞: 1904 Strážnice, Morava

Sophia Faber
*22.10.1874 Strážnice, Morava, isr.
† 191x Wien III, Weissgärberlände 22

Michael Csurcsin, fotograf
*20.9.1856 Pancsowa, Ungarn, Gr.-Srb.†8.5.1874
†17.9.1915 Odry
∞: 1894 - 1898

Augustine Berger
*25.4.1876 Odry, Slezsko, isr.
†12.7.1915 Olomouc, Neugasse

Alois Berger I, holič, fotograf ?
*26.3.1880 Odry No.280, Slezsko, isr.
†9.2.1932 Berlin
∞: 25.5.1909 Berlin - Charlottenburg

Irma Hahn
*19.2.1875 Wien, protest.
† ? Berlin

Adolf Berger, fotograf
*28.1.1866 Odry, Slezsko, isr/ř.kat.
†9.3.1919 Odry No.280
∞:21.7.1891 Smilov / Hranice na Moravě

Adolfine Klein
*8.8.1868 Velká Střelná, ř.kat.
†7.12.1934 Odry No.280

Alois Berger II, fotograf
*3.10.1895 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
† ? 195x, Deutschland
∞: 10.10.1916, Suchdol n.O.

Aloisia Lösster
*26.3.1906 Šopron, Ungarn, protest.
† ?, Deutschland

Otto Berger, řeznický mistr
*2.9.1908 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
† 21.12.1985, Deutschland

2 1

2 1

Julius Berger, fotograf a řidič
*10.12.1898 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
†28.4.1939 Wroclav, Polsko
∞: 26.10.1926 Odry
Anna Maria Jahodinsky
*9.5.1900 Odry, Slezsko, ř.kat.
†25.4.1939 Wroclav, Polsko

Artur Berger, mechanik
*18.12.1906 Město Libava, Morava, ř.kat.
†1.2.1967 Odry No.152
∞: 1930 s Pavlína Kostka, Spálov, ř.kat.

Aloisia Kauer, roz. Berger, ř.kat.
*1891 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
† ?, Deutschland
∞: 1913 s Alfred Kauer, instalatér, Wien

Hermine Kraliczek, roz. Berger
*15.7.1893 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
† ?, Deutschland
∞:.1915 s Otto Kraliczek, stavbyvedoucí, Olomouc

Rudolfine Večeřa, roz. Berger
*31.8.1903 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
†11.6.1984, Deutschland
∞: 1925 s Rudolf Večeřa, montér Mladá Boleslav

Adolfine Vrba, roz. Berger
*29.7.1900 Velká Střelná, Morava, ř.kat.
†19xx, Krems an Donau
∞:1924 s Franz Vrba, strážmistr, Kojetice / Třebíč

Gisela Berger, modistka
*17.4.1905 Město Libava, Morava, ř.kat.
†29.9.1928 Odry No.375

Max Berger, foiograf
*12.6.1872 Odry, Slezsko, isr.
† ?
Sára Kremsier, isr

Sophia Krall, roz. Berger
*1.5.1870 Boskovice, Morava, isr.
† ?

Henriette Pollak, roz. Berger
*17.6.1872 Odry, Slezsko, isr
† ? Mödling bei Wien,

Julius Johann Einsiedel, fotograf
28. června 1880, Bamberg, Deutschland
† ? München, Deutschland
∞: 15.4.1904 Odry
Josefine Einsiedel, roz. Berger
*10.11.1864 Odry, Slezsko, isr.
† 1934 München, Deutschland

Hermine Berger, modistka
*17.12.1883 Odry, Slezsko, isr.
†19.3.1903 Odry, No.280.

Alois Berger II, fotograf
Julius Berger, fotograf a řidič
Julius Johann Einsiedel,fotograf

Michael Csurcsin, fotograf
Augustine Berger

Adolf Berger, fotograf
Adolfine Klein

Anton Berger, fotograf
Sára Schneider

Odry 1950. Druhý dům zleva - opuštěný rozbořený dům rodiny Bergerů s ateliérem № 280 na ulici 1.Máje. Muzejní spolek Rolleder

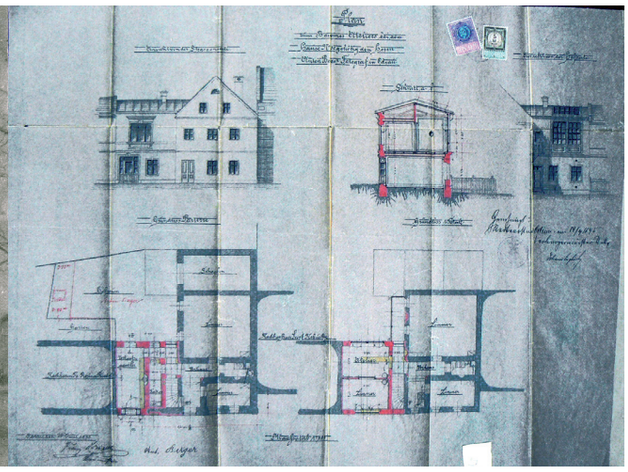

Odry 1895. Plán stavební úpravy domu № 280 s foto ateliérem. Architekt - stavitel Franz Juchelka. Muzejní spolek Rolleder, o.p.s.

Odry, ulice 1.Máje po roce 1950. Demolice domu fotogtafů Berger №280
autor neznámy

Roku 1894 zemřela v 52 letech manželka Antona Bergera - Sára Berger. Příčina jejího úmrtí zůstává neznámá. Zřejmě byla pohřbena na starém židovském hřbitově v Bílovci, zaniklém v roce 1916. V roce 1895 stavitel Franz Juchelka navrhl a provedl podle požadavku majitele - Antona Bergera rekonstrukci domu № 280, která spočívala v přístavbě 1. patra s pokojem, s prosvětleným ateliérem z uliční i dvorové strany domu a s vystavěním nové prodejny v přízemí domu. Následná léta 1895 až 1902 jsou nejplodnějším obdobím fotografa Antona Bergera. Portrétní fotografie mu zajišťovaly živobytí a místopisné snímky i fotografie oderské krajiny, kterými přispíval k ilustraci Rollederovy kroniky Oder a okolí, pak naplňovaly jeho zálibu k dokumentární fotografii. Okolo roku 1902 poměrně často navštěvoval vdovce Jakoba Weisteina (*1827) v Brosdorfu (Bravantice u Bílovce)

v domě № 70 - pravděpodobně svého starého přítele ze židovské obce Hranice na Moravě [3]. V roce 1903 dokonce v Bravanticích získal domovské právo a 8. dubna 1904 tam i zemřel. Byl pohřben na starém [4] židovském hřbitově v Bílovci.

Anton Berger - Pohlednice Odry 1900. Pohled z bývalého lomu „Skalky“ na město a novou horskou cestu na Dvořisko.
Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger - Pohlednice Odry 1900. Pohled ze 7. serpentiny horské cesty na Dvořisko do údolí u 2. Skalního sklepu.
Muzejní spolek Rolleder

3. Židovská obec v Bílovci byla pro okolní obce, včetně Oder, Klimkovic a Vítkova ustanovena až v roce 1893. V těchto obcích byly jen filiálky motliteben. Do roku 1893 Odry pravděpodobně spadaly pod židovskou obec Hranice na Moravě.
4. Na starém židovském hřbitově v Bílovci se přestalo pochovávat v roce 1916 „nový“ židovský hřbitov byl založen nedaleko, při cestě do Bravantic. Oba byly zrušeny.

Anton Berger - Odry 1890. Pohled na město z Veselského kopce. Archiv Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger - Odry 1890. Výletní místo města s lesním hostincem „2. Skalní sklep“. Archiv Muzejní spolek Rolleder

Vlevo vedlo údolí k Veselskému kopci, vpravo se došlo k Ohnheiserově louce, u níž se sbíhaly vody tvořící Stodolní potok a která byla příležitostně i dějištěm lesních slavností. Odtud již vedla cesta nahoru k hostinci na Dvořisku, který byl oblíbeným výletním cílem oderské mládeže a odpočívadlem pro povozy, přijíždějící z Oder Milíkovým kopcem na Dobešov.

Anton Berger - Odry 1900. Oderský „výkvět“ při hře v kartách. Muzejní spolek Rolleder.

1

2

3

1. Anton Berger - mladé dívky, vizitka. Muzejní spolek Rolleder

2. Sára Berger. Muzejní spolek Rolleder

3. Anton Berger -žena se šálou, vizitka. Muzejní spolek Rolleder

3.2.2 JULIUS EINSIEDEL

Ještě za svého života (1902) předal Anton Berger oderský dům s ateliérem № 280 své nejstarší dceři Josefině (*1864). Když se roku 1904 vdala za fotografa Juliuse Einsiedela[5], pocházejícího z Bamberku, předala mu dům do vlastnictví. V Odrách však zůstali krátce, v roce 1905 se odstěhovali do tehdy pruské Poznani (něm.Posen). Z jeho pobytu v Odrách nejsou známy žádné fotografie. V Poznani Julius Einsiedel pracoval v ateliéru „Modern" na Berlinerstrasse № 7. Z tohoto ateliéru je známá fotografie - vizitka „Žena v černém" z roku 1905. V roce 1906 si otevřel ateliér v Mnichově na Wienerplatz № 2, vytvořil zde portrét flétnisty - pozdějšího virtuóza mnichovského Dvorního orchestru Gustava Kaleveho. V roce 1911 vydal kabinetku studenta hudební konzervatoře v Mnichově - Baptisty Hubera, jako věnování studenta svému profesorovi Rudolfu Tillmetzovi.

Julius Einsiedel-věnování studenta konzervatoře B. Hubera svému profesorovi R. Tillmetzovi, kabinetka Mnichov 1911. Deutsches muzeum

Julius Ensiedel - flétnista mnichovského Dvorniho orchestru, Mnichov 1906. Deutsches muzeum

Julius Einsiedel, reverz kabinetky, Mnichov 1911. Deutsches muzeum

5. Držitel čestného diplomu „Art in photography" z Janova (1905) a z Berlina (1907).

Julius Einsiedel - Dívka v černém, vizitka,
Poznaň 1905. Thiel Melerski

Julius Einsiedel - Mnichov 1926, fotoateliér Mnichov Weinerplatz No.2. Muzejní spolek Rolleder

3.2.3 MICHAEL CSURCSIN

Se narodil 28. září roku 1856 v rodině zámožného obchodníka Nikolase Csurcsina ve městě Pancsova na hranici Rakousko-Uherska se Srbskem. V roce 1890 mělo město asi 18 000 obyvatel, z toho 7 900 Srbů a Charvátů, 2 000 Maďarů a 7 300 Němců. K řecko - ortodoxní víře se zde, tak jako Michael Csurcsin, hlásilo 9 700 obyvatel, k římsko-katolické víře 5 500 obyvatel a k židovské víře 200 obyvatel. Ve městě prožil své dětství i začátky fotografické praxe, včetně otevření svého ateliéru na Corvinu. Batory Gasse № 92. Až v dospělosti - 4. května 1875 nastoupil studium na mnichovské Akademii výtvarných umění [6]ve třídě antiky u profesorů Karla von Piloty (historické malba, vysokoškolský učitel a v letech 1874 až 1886 i ředitel akademie), Wilhelma von Lindensschmita (malba, dřevořezba a lithografie) a Alexandra Strähubera (historické malba). Po absolvování akadenie se Michael Csurcsin vrátil do rodného města a založil živnost pro portrétní fotografii. Z tohoto období je známá vizitkové fotografie jeho příbuzného - poručíka husarů George Csurcsina.

Karl von Piloty,
archiv ABDK Mnichov

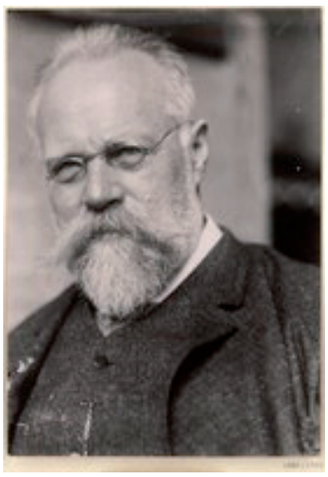

W. von Lindensschmit,
archiv ABDK Mnichov

Alexandr Strähuber,
archiv ABDK Mnichov

M. Csurcsin - vizitka Odry 1900. Rodinný portrét Michaela a Augustiny Csurcsin.
Muzejní spolek Rolleder

6 Absolvent Akademie výtvarných umění (ABDK) Mnichov v letech 1875-1878, manžel Augustine Berger.

M. Csurcsin - Odry 1911 Odry 1911. Společnost „Veselá mysl“. Muzejni spolek Rolleder

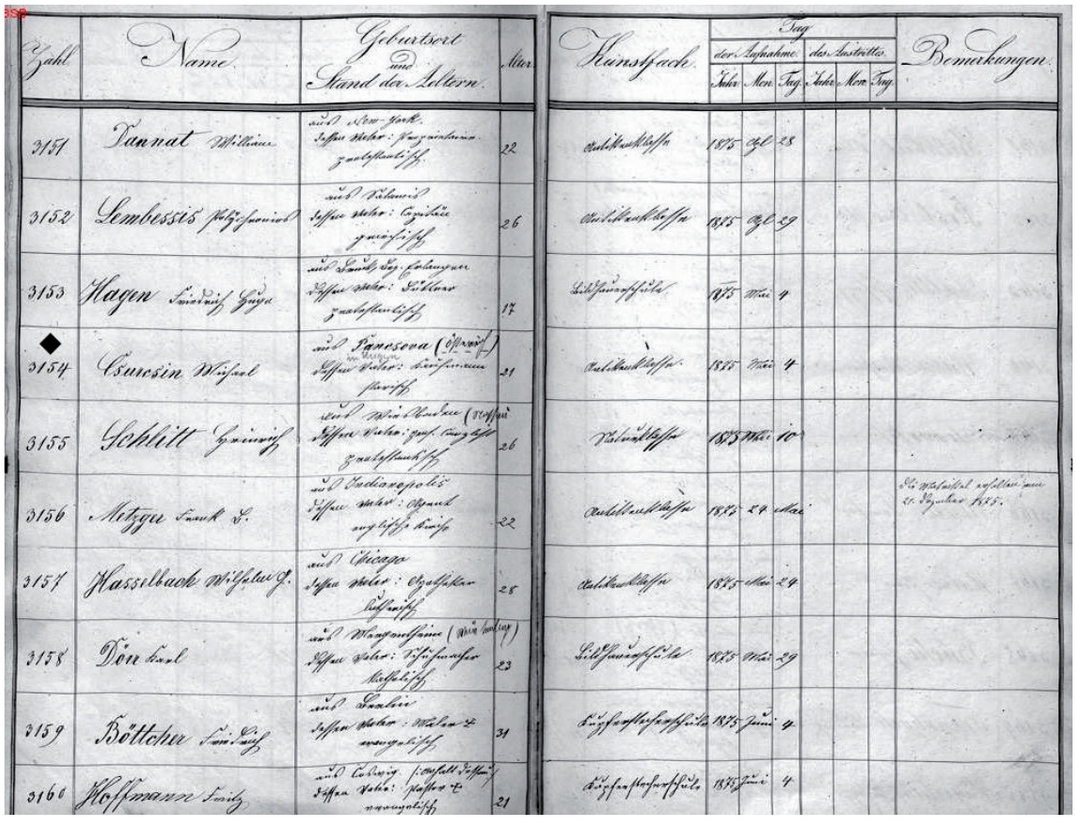

Zahl	Name	Geburtsort und Stand der Eltern	Alter	Kunstfach	Tag der Aufnahme	Tag des Austritts	Bemerkungen
3151	Dannat William		22		1875 Okt 28		
3152	Lembessis Johannis		26		1875 Okt 29		
3153	Hagen Eduard Hugo		17		1875 Mai 4		
◆ 3154	Csurcsin Wenzel		21		1875 Mai 4		
3155	Schlitt Heinrich		26		1875 Mai 10		
3156	Metzger Frank L.		22		1875 29 Mai		
3157	Hasselbach Wilhelm jr.		28		1875 Mai 29		
3158	Dön Carl		23		1875 Mai 29		
3159	Böttcher Heinrich		31		1875 Juni 4		
3160	Hoffmann Heinrich		21		1875 Juni 4		

Dobový zápis v matrice akademie s pořadovým číslem 3154 - M. Csurcsin. Archiv ABDK Mnichov

Před rokem 1896 se Michael Csurcsin seznámil s o 20 let mladší Augustine Berger [7], dcerou oderského fotografa a v tomto období se s ní pravděpodobě v Pancsově i oženil. Pancsova v té době byla multikulturním místem [8] a sňatek osob s rozdílným náboženským vyznáním zde byl zřejmě, na rozdíl od převážně katolických Oder, úředně přijatelnější. Do Oder přicházejí v roce 1896 již jako manželé a usazují se v domě Antona Begera №280 na Bahnhofstrasse natrvalo. Auguste pracuje jako modistka a má v přízemí domu obchod a Michael sdílí s tchánem fotoateliér v I. patře a věnuje se fotografické praxi. Po úmrtí Antona Bergera se v letech 1904 až 1915 stal majitelem domu. Mimo portrétní fotografie své rodiny (viz. neteř Hermine Berger) volí snímky i mimo ateliér, např. záznamy z různých oslav ve městě. Dne 14. července roku 1915 Auguste Csurcsin náhle umírá na mozkovou příhodu v Zemském. ústavu v Olomouci a 19. července 1915 byla pohřbena vedle svého otce na starém židovském hřbitově v Bílovci. Michal Csurcsin umírá o dva měsíce později 17. září 1915 a jako nekatolík byl pohřben na oderském městském hřbitově bez kněze, oderským hrobníkem Josefem Jahnem.

M. Csurcsin - Odry 1911. Oslava písně na náměstí 1911. Muzejní spolek Rolleder

V Odrách se pravidelně každý rok konaly oslavy německé písně, při kterých vystupovaly pěvecké sbory ze širokého okolí, protože sborový zpěv zde měl velkou tradici. Při oslavách bývaly Odry zastoupeny početným ženským nebo mužským pěveckým sborem. Každá taková oslava měla svého patrona. V případě roku 1911 byla patronkou paní Christine Gerlich - manželka továrníka Josefa Gerlicha.

7 Bližší okolnosti o jejich seznámení a sňatku nejsou známy.
8 V Pancsově vedle sebe existovaly židovská synagoga a kostely pravoslavné, katolické a evangelické církve.

Michael Csurcsin - Odry 1910 - 1914.
Manželé Auguste a Michael Csurcsinovi.
Muzejní spolek Rolleder

Pancsova 1893. Michael Csurcsin - husarský poručík
George Csurcsin, www.hussard-photos.com

Michael Csurcsin - vizitka Odry 1905. Žena s růží.
Muzejní spolek Rolleder

Michael Csurcsin - vizitka Odry 1905. Žena v klobouku.
Muzejní spolek Rolleder

Michael Csurcsin - vizitka Odry 1905. Žena v křesle.
Muzejni spolek Rolleder

Michael Csurcsin - vizitka Odry 1905. Augustine Csurcsin-Berger
1. Muzejni spolek Rolleder

Michael Csurcsin - Hermine Berger
Muzejni spolek Rolleder

Michael Csurcsin - vizitka Odry 1905. Augustine Csurcsin-Ber-
ger2. Muzejni spolek Rolleder

Michael Csurcsin - vizitka Odry 1905. Dívka s mašlí ve vlasech. Muzejní spolek Rolleder

3.2.4 ADOLF BERGER

Adolf Berger se narodil Antonu a Sáře Bergerovým 18. ledna roku 1866 jako prvorozený syn. Za své životní povolání si zvolil dráhu profesionálního fotografa. V oderském ateliéru u otce však nezůstal. Oženil se totiž s katoličkou Adolfinou Klein z Velké Střelné [9] (něm. Gross Waltersdorf) a na farním úřadě v Hranicích na Moravě změnil i svou náboženskou příslušnost („konvertoval“) na římsko - katolickou víru. Vlastní svatbu měl 21. června roku 1891 v nedalekém farním kostele sv. Jana Křtitele ve Smilově [10] (něm. Schmeil), přičemž je oddával smilovský farář Dr. Karl Kühr za účasti delegace hranického farního úřadu. Pravděpodobně proto také nebydlel až do roku 1915 [11] v Odrách a svou fotografickou praxi prováděl v najatých prostorech (většinou hostincích) v okolních obcích: Hranice na Moravě - dům №397, Velká Střelná - dům №18, Město Libavá - dům №199 a také ve Vítkově, Budišově a ve Fulneku.

Adolf Berger s dcerou Adolfine. Muzejni spolek Rolleder

9 Zaniklá obec Velká Střelná v bývalém politickém okresu Stadt Liebau - dnes území vojenského újezdu Libavá. V obci Adolf Berger bydlel a měl v ni i domovské právo.
10 Zaniklá nejstarší obec na Libavsku Smilov náležela rovněž do politického okresu Stadt Liebau.
11 V roce 1915 zemřel majitel domu №280 fotograf Michael Csurcsin a novým vlastnikem domu se stala manželka Adolfa Bergera - Adolfina.

Adolf Berger - severovýchodní část náměsti Hranic na Moravě. Muzejni spolek Rolleder

Severní strana náměstí někdy v letech 1891 - 1895, v domě dnešní České pojišťovny (čp. 122) fungoval poštovní úřad a krejčovský salon J. Wolfa, ve vedlejší budově čp. 121 sídlila Občanská záložna, obchod H. Scholze a Čtenářsko-pěvecký spolek Beseda Hranická.

Adolf Berger - vizitka 1898. Děvče z Velké Střelné, Muzejni spolek Rolleder

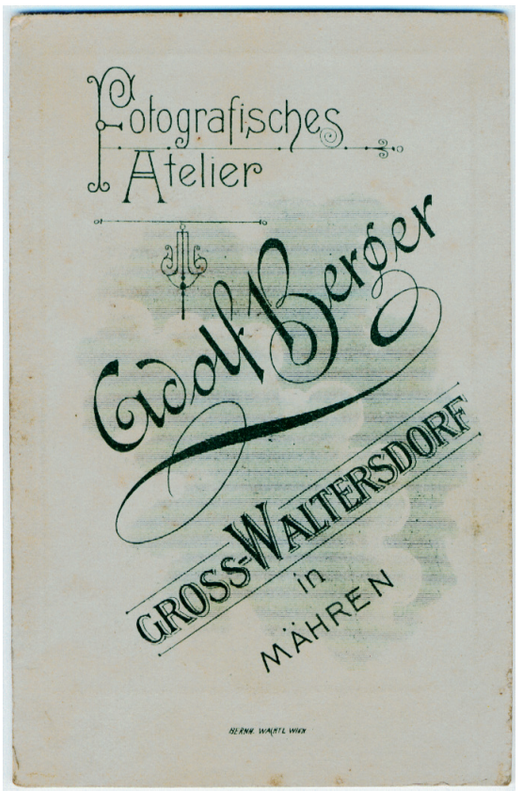

Děvče z Velké Střelné, 1898, reverz

Adolf Berger - vizitka. Mladá žena, 1900
Budišov n.B. Muzejní spolek Rolleder

Mladá žena, 1900 Budišov n.B., reverz

Adolf Berger - vizitka. Ženský akt 1, 1900 Město Libavá.
Muzejní spolek Rolleder

Adolf Berger - vizitka. Ženský akt 2, 1900 Město Libavá.
Muzejní spolek Rolleder

Město Libavá, náměstí,1900. Pohled na hostinec s ateliérem Adolfa Bergera vedle újezdního úřadu. Archiv Jindřicha Machaly

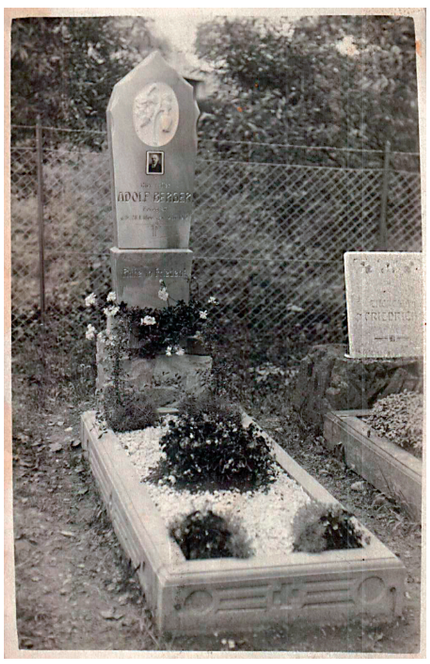

Odry, hřbitov 1920. Hrob Adolfa Bergera s plastikou
květu lilie. Muzejní spolek Rolleder

Adolf Berger nezískal v Odrách domovské právo a úředně byl veden až do své smrti jako osoba z jiné obce (Gross Waltersdorf), bydlící v Odrách. Zemřel 9. března roku 1919 v domě №280 ve věku 53 let. O dva dny později byl pohřben farářem Johannem Bačou na oderském městském hřbitově.

3.2.5 MAX BERGER

Třetí syn (*1872 Odry / †1908 Kroměříž) Antona Bergera, odešel z domova do Vídně na počátku 90. let 19. století. Pravděpodobně se věnoval fotografické praxi (1899) společně s Josefem Baetzem v ateliéru Baetz & Berger, Wien I., Renngasse 14. Až na vizitku „Školák" z Donína (něm. Dohna, dnes obec na německé straně Krušných hor) nejsou jeho fotografie známy. Po jeho smrti žila manželka - majitelka obchodu na Tylgasse № 1, Sára Berger se dvěma dcerami Valerii a Olgou v židovské čtvrti Kroměříže (něm. Kremsier) .

Max Berger - vizitka, Donín. Školák, Thiel - Melerski

3.2.6 ALOIS BERGER II.

Starší syn Adolfa a Adolfiny Berger se narodil 3. října roku 1895 ve Velké Střelné na Libavsku. U otce se vyučil fotografem. Když se v roce 1915 stala Adolfina Berger vlastníkem domu №280 přestěhoval se do Oder, kde později získal i domovské právo. Dne 10. října 1916 se v Suchdole n. O. oženil s protestantkou augsburského vyznání Aloisii Lösster ze Šopronu. Po smrti své matky v roce 1934 se stal až do roku 1946 majitelem domu a provozoval zde a později i v Německu fotografickou živnost. Z jeho tvorby je známá jedna skupinová fotografie. Zemřel 14. března roku 1968 ve Stuttgartu.

Alois Berger 2 - Odry, portrét Marie Peitzové-Pinosové v hanáckém kroji, Muzejni spolek Rolleder

1914 Město Libavá. Rodina Adolfa Bergera, 2. zleva - Alois Berger II., 4. zleva - Julius Berger. Sedící uprostřed: Adolfine a Adolf Bergerovi. Muzejní spolek Rolleder

Alois Berger II. ve své pracovně ve Stuttgartu
Muzejní spolek Rolleder

3.2.7 JULIUS BERGER

Mladší syn Adolfa a Adolfiny Berger se narodil 10. prosince roku 1898 ve Velké Střelné na Libavsku. U otce se rovněž vyučil fotografem, ale tomuto povolání se nevěnoval. V roce 1926 se v Odrách oženil s Annou Marii Jahodinskou, přičemž byl v matrice uváděn jako fotograf. Od roku 1927 se u něho projevily zdravotní problémy (epilepsie). Údajně se léčil až ve Wroclavi (něm. Breslau), kde také 21. dubna 1939 zemřel. Nejsou známy žádné jeho fotografie.

*Odry 1920. Kapela rodiny Jahodinských při domácím muzicirování. Zleva doprava: poslední stojící v řadě Julius Berger, čtvrtá sedící Anna Jahodinská - manželka Juliuse Bergera. HB [12] Melodické hudební večery na strunné nástroje se odehrávali při otevřených oknech pohostinství „U rozsévače" v ulici 1. Máje, naproti Komenského ulice k radosti promenádujících chodců.

Vzpomínka na jednu domácí muziku v Odrách.

Podiváme-li se zpět na dobu po první světové válce, kdy ještě nebyla rádia ani zvukový film, bylo v mnoha kruzích našeho rodného městečka provozováno, s láskou a zanícením, domácí muzicírování. Tak také v domě pohostinství „Zum Säman - U rozsévače" (dnes území sídliště Míru, proti vyústění komenského ul. na ulici 1. Máje) u Jahodinských. Napřed jen hraní na citery sourozenců Jahodinských, brzy bylo posíleno houslemi, kytarou, violou a violoncellem. Byla to melodická souhra. Hudební večery se odehrávaly také v zahradě hospody u Malchrů pro přátele a známé. Několikráté na přání ve 2. Skalním sklepě, na střelnici, v pohostinství „Gold-Neuhäusel - hospoda nas Novém městě" a u „Bíle labutě"(dnes již netextující, byla na Hranické ulici, přesně na proti vyústění Mendlové ul.).

Ferdinand Griesler, HB 49 - 1957

12 HB - zkratka německého časopisu „Heimatbrief der Stadt Odrau".

3.3 CARL STABLE

Carl Stable se narodil 14. ledna roku 1856 v Odrách na Skřivánčí ulici (něm. Lerchenfeld) № 359 Leopoldovi Stable - synovi Franze Stable z Louček, dům № 8 (něm.Lautsch) a Johaně - dceři Antona Brossiga z Louček, dům № 9. Vyučil se holičem a v roce 1882 přichází za lepšími pracovními podmínkami z Louček do Oder, kde už zůstává po celý život. Bydlí na Hranické ulici (něm. Weisskirchnerstrasse), dům № 85. Dne 22. května roku 1883 se v oderském kostele sv. Bartoloměje oženil s Aloisií, dcerou kožešnického mistra Johanna Brussmanna. V této době se začíná zajímat o techniku fotografování a na začátku 90. let 19. století se stěhuje na náměstí do domu № 55 pozdějšího kolegy Otty Wladara, kde si zřizuje fotoateliér. Postupně se v Odrách vypracoval na uznávaného fotografa, přičemž se hlavně věnoval portrétní a místopisné fotografii. Zpracovával portréty významných občanů města a na svých místopisných fotografiích zachycoval dějinné události v regionu. Do „Rollederovy kroniky města Oder a okolí" přispěl 52 fotografiemi.

Odry 1900. Fotograf Carl Stable na mysliveckém honu na Pohořském kopci. HB[13]

Při jednom honu v zimě roku 1912, byl nedaleko Bochety (osada Hvězdová) u Oder uloven fotografem Karlem Stable zajíc, kterého matka příroda vybavila jen jedním „slechem". Domněnka, že tento zajíc v mládí přišel o scházející „slech" kosou sekáče byla vyloučená, protože na místě druhého „slechu", nebyl žádný boltec ani zvukovod.

13. HB - je to zkratka německého časopisu „Heimatbrief der Stadt Odrau".

Carl Stable - Odry 1915. Pohřební průvod továrníka W. Waschky. Muzejní spolek Rolleder

Carl Stable - Odry 1890. Renesanční zámek, pohled ze zám zámeckého parku. Muzejní spolek Rolleder

Původní gotický hrad pánů ze Šternberka z roku 1380 byl za Hynka staršího ze Zvole v 16. století přestavěn do podoby, blížící se renesančnímu zámku. Šlo o čtyřkřídlou stavbu uzavírající obdélníkový dvůr. V roce 1730-1736 nechal nový majitel oderského panství František Leopold Lichnovský z Voštic přestavět renesanční zámek barokně za účasti význačného vídeňského architekta J.L.Hildebrandta.

Podle potřeby zpracovával i svatební a dárkové vizitkové fotografie, zvláště po roce 1900 se svým mladým společníkem Aloisem Kreislem [14]. Tato spolupráce však dlouho netrvala, protože Alois Kreissel byl v roce 1914 poslán na bojiště 1. světové války, kde ještě v témže roce zahynul. Roku 1924 zemřela v 70-ti letech žena Carla Stable - Aloisie, on sám se dožil požehnaného věku 86 -ti let. Zemřel 14. prosince roku 1942 v oderské nemocnici.

Carl Stable, 1907 - vizitka. Oderský starosta Heinrich Schenk. Muzejní spolek Rolleder

Heinrich Schenk byl starostou v letech 1909-1917, v těžkém období 1. světové války, kdy s veliteli zajišťoval výcvik vojenských jednotek polních myslivců šikujících se v Odrách a organizoval jejich ubytování i ošetřování přicházejících raněných vojáků. Řešil zásobování a nedostatek potravin pro civilní obyvatelstvo. Zemřel po nemoci 21. července roku 1919.

14 Alois Kreisel, narozen 19. prosince 1882, původním povoláním rovněž holič.

Carl Stable, 1900 - vizitka. Oderský starosta Otto Wladar. Muzejní spolek Rolleder

Otto Wladar byl oderským starostou v letech 1897 - 1900 a 1917-1919. Povoláním obchodník, pocházel ze starého měšťanského rodu, jenž vlastnil dům № 55 na náměstí. V domě pronajímal byt i s ateliérem profesionálnímu fotografovi Carlu Stablemu. On sám byl amatérský fotograf.

Dárková vizitka mladého chlapce. Muzejmi spolek Rolleder

Dárková vizitka mladého chlapce, Reverz

Carl Stable, 1896 - vizitka. Slečna Herzmanská
Muzejní spolek Rolleder

Carl Stable a Kreisel, 1900 - vizitka. Svatba .
Muzejní spolek Rolleder

Carl Stable - Odry 1906. Zámecká ulice. Muzejní spolek Rolleder

Carl Stable - Odry 1900. Dobytčí trh na náměstí. Muzejní spolek Rolleder

Carl Stable, 1900 - Oderští gymnasté. Archiv Raimunda Kubínka

Carl Stable, 1900 - vizitka. Oderský gymnasta ve cvičebním úboru. Archiv Raimunda Kubínka

Carl Stable, 1900 - vizitka. Oderští gymnasté s klaunem. Archiv Raimunda Kubínka

3.4 KONRAD MICHAL GERLICH

Konrárd Gerlich se narodil manželům Juliusovi a Albertině Gerlich 5. února roku 1858 v rodinném domě № 26 na Hranické ulici (něm. Weisskirchnerstrasse). Byla to zámožná rodina oderských obchodníků, učitelů a úspěšných volených starostů města. Otec Konráda - Julius Gerlich byl poštmistrem (provozoval v Odrách poštovní úřad a telegraf) a v letech 1866 až 1896 byl úspěšným starostou města. Děd - Michael Gerlich byl úspěšným obchodníkem, byl zvolen starostou za město ve dvou volebních obdobích a strýc - prof. Ing. Eduard Gerlich byl vysokoškolkým učitelem na švýcarském federálním polytechnickém institutu v Curychu. Po absolvování obecné školy a praděpodobně i reáného gymnásia v Opavě pracoval v rodinné firmě „Mich. Gerlich" se smíšeným zbožím. V 90. letech 19. století se intenzivně zabývá technikou fotografování, věnuje se místopisné fotogafii. Do „Rollederovy kroniky města Oder a okolí" přispěl 79 fotografiemi. Konrad Gerlich založil v roce 1902 svou živnost, ateliér měl v přízemí rodinného domu. Zpracovával a vydával také pohlednice s místopisnými snímky, které si sám fotografoval. Zemřel 26. června 1916 v nemocnici Franze Josefa v Moravské Ostravě (městská nemocnice „Na Fifejdách"). Až do své smrti zůstal svobodný.

K.M.Gerlich - Odry 1900. Sladovna městského pivovaru. Muzejní spolek Rolleder.

Šenkovní měšťané byli již pevně organizováni. Tak tomu bylo i v Odrách. Ze svých řad volil předsedu, jeho zástupce, dozorce nad přípravou sladu a piva. Byla dodržována psaná pravidla. Šenkovní měšťané trestali jakékoliv podvody při výčepu piva. Byl-li někdo dopaden při čepování pod míru, musel zaplatit pokutu do chudinské pokladny. Poslední majitel byl v roce 1913 Hanuš Ulrich.

K.M.Gerlich, 1900 - Odry, pohled ze severovýchodní strany. V pozadí městský lom ,Skalka.
Muzejní spolek Rolleder

Kamenolom ,,Skalka" byl založen v 19. století jako zdroj místního stavebního materiálu při rozvoji města. Byl situován nad ,,Jubilejním parkem Františka Josefa I." a z jeho terasy byl panoramatický výhled na staré město. Proto, zde v minulosti bylo vyhlídkové místo s rozhlednou.

K.M.Gerlic,h 1900 - Pohled do oderského údolí na osadu Hvězdová u Oder (něm. Sternfeld) od Fulneku. Muzejní spolek Rolleder

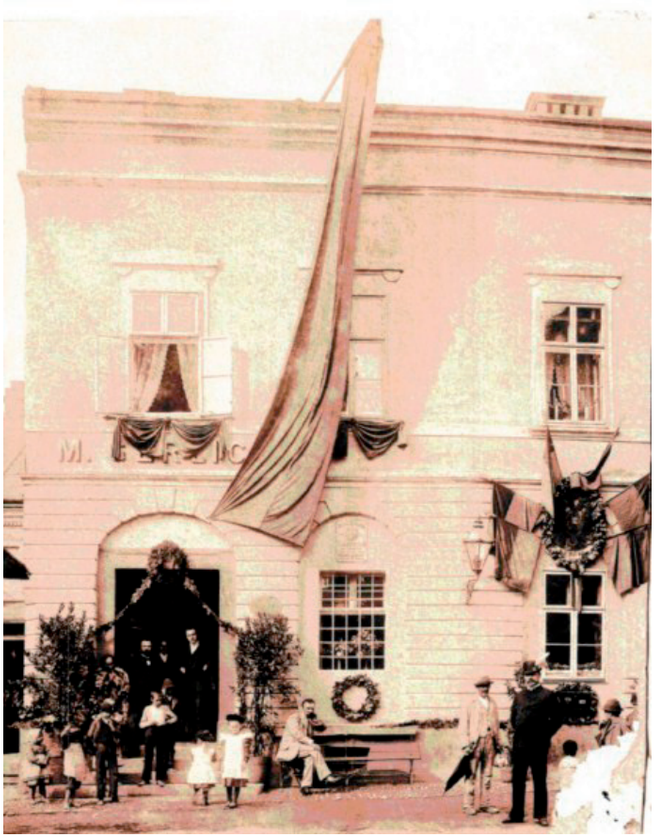

Odry 1900. Rodinný dům familie Gerlich. V přízemí poštovní úřad a ateliér Konrada Gerlicha. Sedící na lavičce je pravděpodobně Konrad Gerlich.
Muzejní spolek Rolleder

K.M.Gerlich, 1899 - Odry, šikování rakousko-uherského vojska na náměstí. Muzejní spolek Rolleder

K.M.Gerlich, 1900 - Odry, pohled na náměstí ze západní strany. První dům zleva je hotel „Zum Hirschen“. Muzejní spolek Rolleder

K.M.Gerlich, 1900 - Odry, pohled na východní stranu náměstí se sochou Nanebevzetí Panny Marie. Muzejní spolek Rolleder

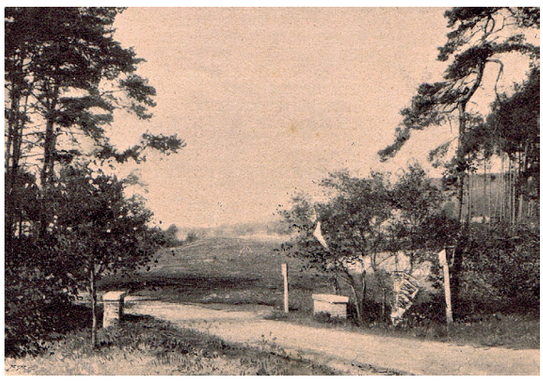

K.M.Gerlich, Moravskoslezská hranice u Moravské brány 1900
Muzejní spolek Rolleder

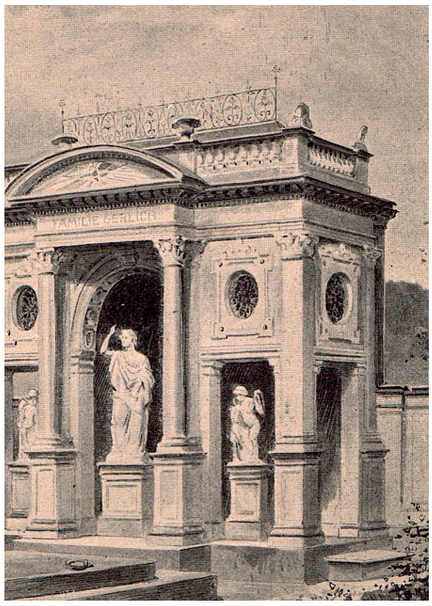

K.M.Gerlich, Gerlichovo mauzoleum, Odry 1890
Muzejní spolek Rolleder

K.M.Gerlich, 1898 - Pohlednice, oderské továrny a nadační Fürsternbergova nemocnice. Muzejní spolek Rolleder

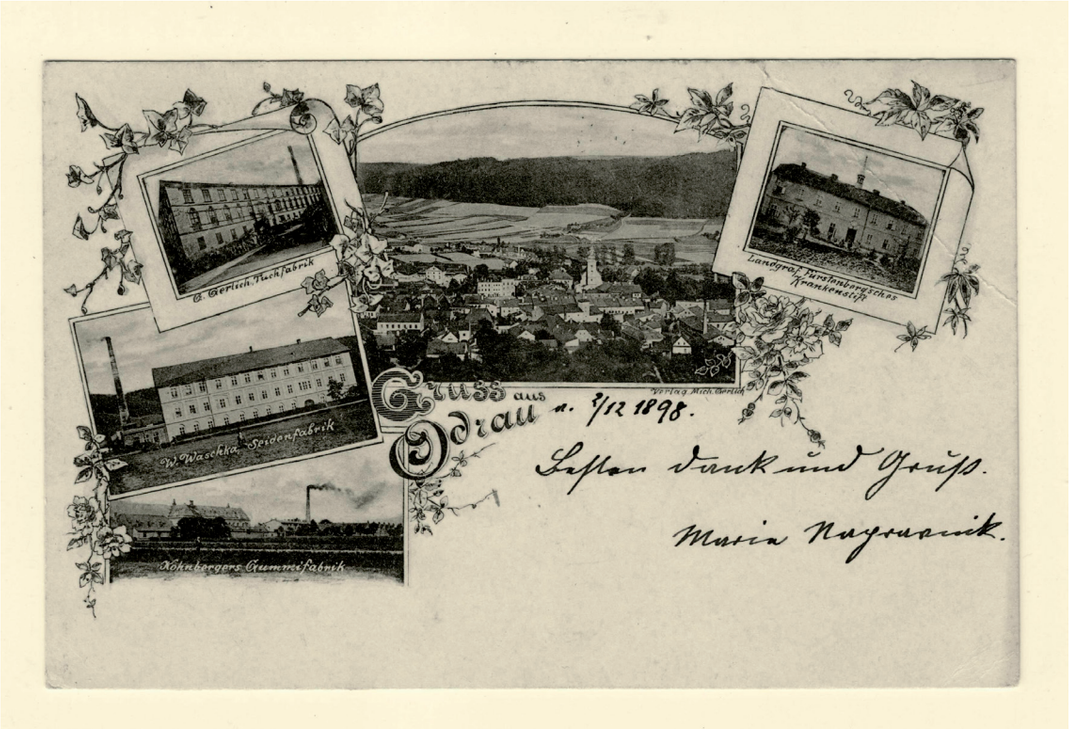

K.M.Gerlich, 1900 - Pohlednice, oderské školy a farní kostel sv. Bartoloměje. Muzejní spolek Rolleder

3.5 OTTO WLADAR

Otto Wladar se narodil 16. července roku 1862 v domě №3 oderskému obchodníkovi Josefovi Wladarovi a jeho manželce Emě, rozené Waleczek z Těšína. Dětský věk i dospívání prožil Otto v Odrách v rodinném domě № 55. Obecnou měšťanskou školu ukončil v roce 1874. Jeho hlavním povoláním byl obchod se smíšeným zbožím, petrolejem a pojišťovnictví. V roce 1890 se oženil v dolnorakouské Weitře (čes. Vitoraz) s Wilhelminou, dcerou kontrolora zboží Antona Wesselského. Měli spolu jednu dceru Olgu (*1892). V roce 1897 až 1900 byl Otto Wladar starostou města. V 90. letech 19. století bydlel v domě № 55 i fotograf Karl Stable. Zasvětil Ottu Wladara do techniky fotografování a ten se později věnoval místopisné fotografii jako fotograf amatér. Do „Rollederovy kroniky města Oder a okolí" přispěl 6-ti fotografiemi. Otto Wladar zemřel v Opavě 3. srpna 1832.

Otto Wladar, Odry, náměstí 1900. První dům vpravo je dům № 55 rodiny Wladar. Vysoký muž uprostřed je Otto Wladar.
Muzejní spolek Rolleder

Otto Wladar - Odry r. 1900, osada Dvořisko
Bývalý výletní hostinec (pomístní název „Hanka“ od německého „Henhof“). Archiv Oskara Kubíčka.

Provoz výletního hostince vrcholil vždy o víkendech a doznívalještě v pondělí, kdy byl převážně navštěvován mladými lidmi, kteří se bavili tancem za zvuku flašinetu u majitelky Idy Wippel v sále prvního poschodí. Později zde pravidelně k tanci hrávala klavírní virtuozska Marie Krawagna na piáno.

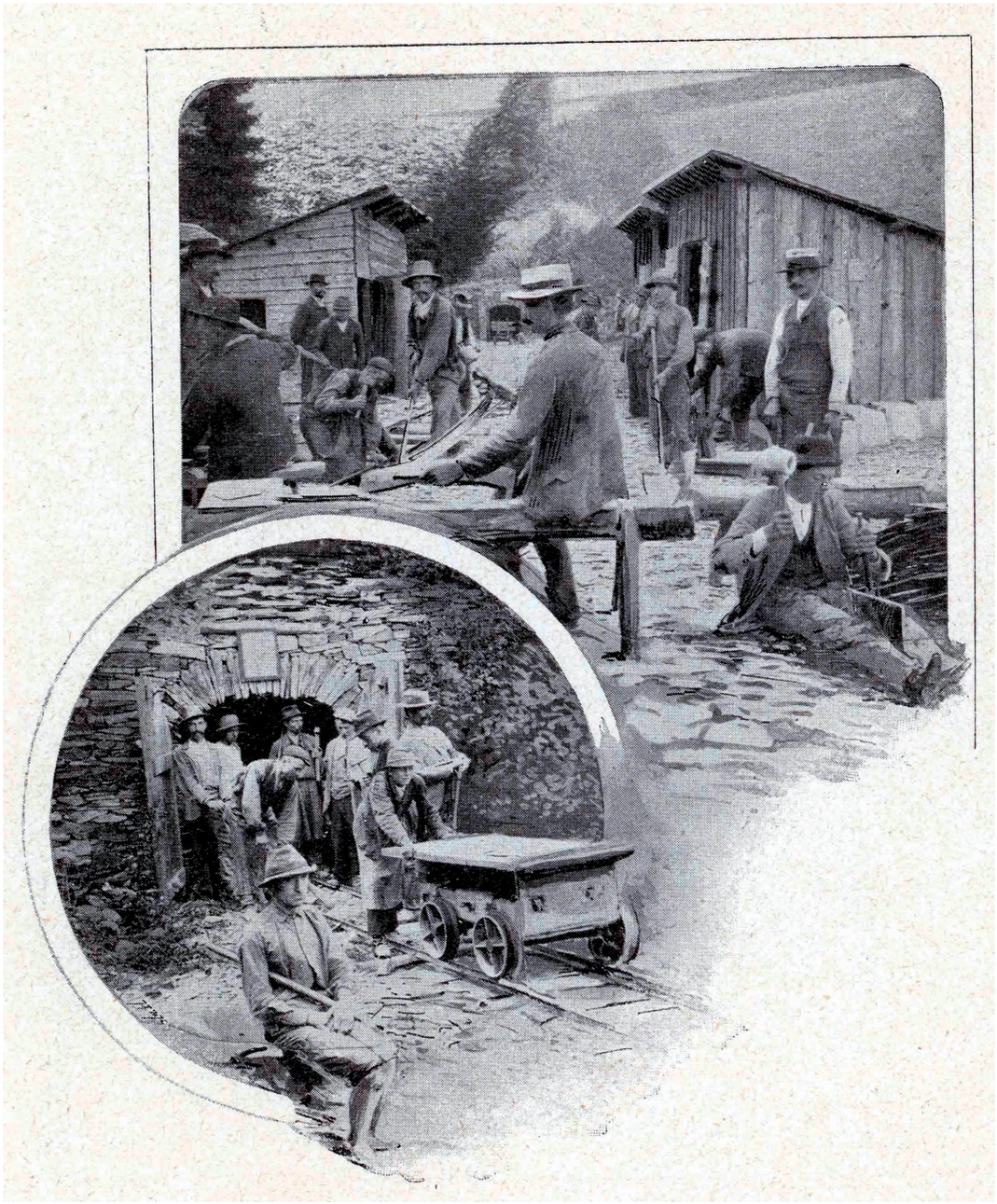

Otto Wladar, před 1900 - Odry, katastr № 1414. Břidlicový lom Dr. Flaschara na Veselském kopci. Muzejní spolek Rolleder

JUDr. Karl Flaschar - notář z Moravské Třebové si volnou živnost na těžbu a zpracování pokrývačské břidlice na oderském pozemku № 1414 založil 25. srpna roku 1902 pod jednacím číslo 21176. Lom provozoval s najímanými pracovníky z Oderska až do 20. let 20. století. Zemřel v roce 1921 a byl pohřben s manželkou ve Štýrském Hradci.

3.6 EDUARD NIESSER

Eduard Niesser se narodil 16. října 1847 v Novém Jičíně soukeníkovi Eduardu Niesserovi, Sen. a Marii, roz. Latzinska. Oženil se 7. července 1904 s Marií Josefou, rozenou Rimele, pocházející z Wirtembergu [15] u Stuttgartu. Vystudoval učitelský ústav a působil až do důchodu jako učitel ve Vídni. Na odpočinek si s manželkou koupili v Odrách dům № 427 na ulici Nádražní (něm. Bahnsteig). Zde se v ateliéru zabýval fotografováním, většinou rodinných portrétů. Eduard Niesser zemřel v Odrách 2. června 1917 a jeho žena o 13 let později, 24. dubna 1930.

E. Neisser, 1910 - Emanuel a Maria Schindler s dcerami. Muzejní spolek Rolleder

Emanuel a Maria Schindler s dcerami, reverz

15 Součást zaniklého Würtenbergského království (1805 - 1917).

E. Neisser, Odry 1930 Nádražní ulice, na konci dům Neisserových.
Muzejní spolek Rolleder

Fotografické

žánry oderských fotografů v 19. století

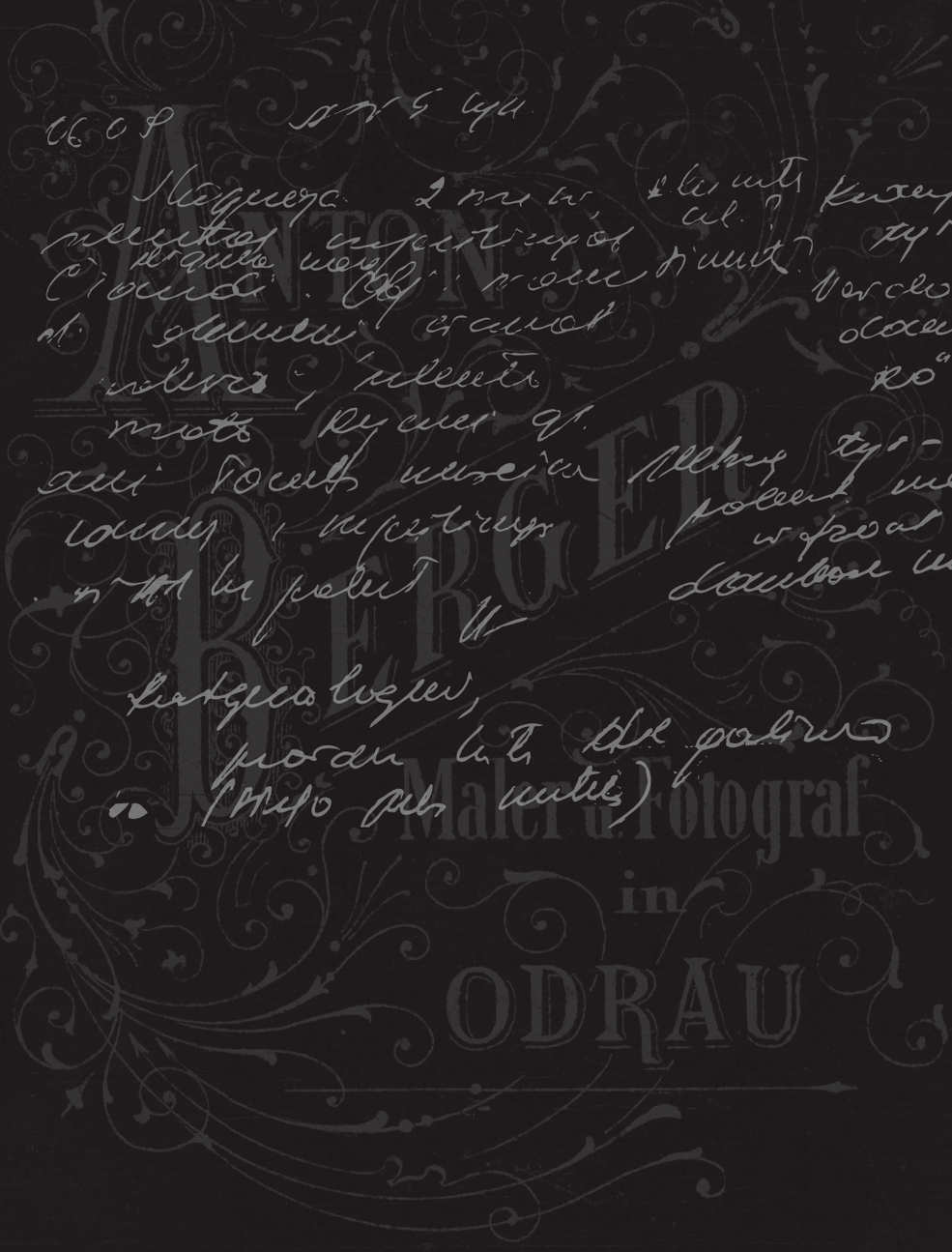

4 FOTOGRAFIKÉ ŽÁNRY ODERSKÝCH FOTOGRAFŮ 19 STOLETÍ

4.1. VIZITKOVÁ FOTOGRAFIE (Kabinetka - rodinné album)

Vizitky byly základem neobyčejné konjunktury fotografie zejména mezi lety 1859-1865. Teprve vizitka naplnila do té doby nedostatečně rozvinuté možnosti fotografie: rychlost a levnost zhotovení, neomezený počet kopií, snadnost prohlížení. Díky vizitce se o šedesátých letech 19. století hovoří jako o „zlatém věku fotografie", kdy nadšení a opojení z možností tohoto vynálezu, který teprve tehdy pronikl do širších vrstev, vedlo k nebývalému rozkvětu a popularitě fotografie. Pokud se týká umělecké úrovně vizitek, je zjevné, že většina portrétů na vizitkách vznikala v ateliérech bez uměleckých ambicí, nicméně mnohdy s osobitým kouzlem odrážejícím soudobý životní styl a jeho „priority." Pro ozvláštnění vizitek byla možná jejich úprava „do ztracena" nebo portréty „vymaskované" do oválu a další různé varianty dekorativních prvků. Pro portréty žen vizitkové éry vznikla jistá šablona, takže těžko můžeme ze snímku soudit, jaké portrétovaná osoba měla sklony, zájmy a temperament. Portrétovaní jsou jakoby bez výrazu, mnohdy se tváří nepřítomně. Tento postoj pramenil jednak z dlouhé expozice při portrétování, jednak z pocitu závažnosti chvíle, kterou fotografování tehdy určitě bylo a pro něž čeština vytvořila krásné slovo„zvěčnění".

1890 - 1900 - Rodinné album familie Berger. Muzejní spolek Rolleder

1890 - 1900 - Rodinné album familie Berger. Muzejní spolek Rolleder

To evokuje význam chvíle, kdy portrétovaný doslova ustrne ve své podobě pro věčnost, pro své potomky. Kabinetka je fotografie na tvrdém kartonu o velikosti 110 mm x 170 mm, příp. 164 x 106 mm, která se objevuje po roce 1866 a je určena především movitějším zákazníkům. Ti z nich vytvářeli alba rodových galerií nahrazující tak zavěšené obrazy nebo prezentující své společenské postavení. Rovněž rub fotografií s odkazem na zhotovitele odráží slohové změny a stává se důležitým pro dataci fotografií . Nejrozšířenější typem informační ateliérové rubové strany bylo zlaté písmo na černém podkladu zdůrazňující exkluzivitu ateliéru, který dodával kabinetce luxusní výraz jak můžeme vidět u kabinetek Adolfa Bergra (černá plocha vysázena zlatým písmem s ornamentální tématikou).
Díky vizitkám a kabinetkám vznikaly rodové portrétní galérie zcela nového typu, jež by v takovém rozsahu nebyly myslitelné bez fotografie- vzniklo rodinné album. Fotografie jako závěsný obraz, vycházející z předchozí malířské tradice, ztrácela svůj význam. Předkládám rodinné album Adolfa Bergra, kde lze příkladně vidět dekorativnost, barevnost a umístěni fotografií do formátů. V albumu Bergrů lze vidět různé variace portrétu a různý styl svícení na portrétovaného. U klasického portrétu je zajímavé si povšimnout kolorování různých stran. Vazba byla klasická lepená a hřbet alba většinou doplněný ražbou nebo umístění lepeného dekorativního prvku, jakým je například u Bergroveho alba květinový symbol.

Největší doménou všech oderských fotografů byly portréty a vizitky. Oderští fotografové měli sve ateliéry, ve kterých měly divadelní rekvizity a různé artefakty na docílení potřebné atmosféry. Byli bravurní fotografové klasických portrétů, což můžeme vidět při podrobnějším studiu fotografii jednotlivých členů i skupin rodiny. Jedním z úspěšných portrétních oderských fotografů byl Leo Heitel, který byl zakládajícím členem i předsedou (1890 - 1891) klubu vídeňských fotografů. Dalším velmi talentovaným portretním fotografem byl Michael Csurcsin, ktery studoval mnichovskou akademii výtvarneho umeni (ABDK München), obor historická malba u prof. Karla von Piloty. Na tom se pak projevuje jeho fotografická tvorba alegorických výjevů a využívání různých kulis do pozadí fotografovaného objektu. Z jeho klasických portrétů vyzařuje síla okamžiku, jak to můžeme vidět na fotografii jeho příbuzného - poručíka husarů George Csurcsina. Nemůžeme opomenout i Juliuse Einsiedela, který po odchodu z Oder pracoval v ateliéru „Modern" v Poznani a poté v mnichovskem ateliéru na Wienerplatz № 2, kde vytvořil portrét flétnisty - pozdějšího virtuóza mnichovského Dvorního orchestru Gustava Kaleveho. U Adolfa Bergra, kde přímo v ukazkach můžeme v ukazkach vidět originální rodinné album .

1890 - 1900 - Rodinné album familie Berger. Muzejni spolek Rolleder

1890 - 1900 - Rodinné album familie Berger. Muzejní spolek Rolleder

Ateliérové portréty tvoří většinu produkce fotografií vzniklých ve druhé polovině 19. století. Na nejstarších ateliérových fotkách v albumu je zobrazena obvykle celá postava nebo postava do půl pasu. Důraz je kladen na obličej a oblečení. Rekvizity na fotografiích jsou zpočátku nenápadné, později se dostávají do popředí - jsou jimi nejčastěji závěs, sloupek, balustráda, křesla, stolky aj. V renomovaných fotografických ateliérech byly scény tvořeny umělými balvany, plůtky, malovanými krajinami v pozadí a podobnými rekvizitami pomáhající vzbudit iluzi buď domácího nebo venkovního prostředí. Velice oblíbené byly od sedmdesátých let „divadelní" fotografie představující fotografované osoby v historických, orientálních, folklorních a jiných kostýmech vědomě pózujících, nebo naopak předstírajících nějakou činnost. Portrétní fotografie se mohly ozvláštnit oválným rámováním nebo úpravou „do ztracena". Kolorování fotografií nebylo příliš časté, ale nikdy zcela nezmizelo, spíše se kolorovaly stránky, do kterých se poté fotografie zasouvaly nebo vlepovaly. Jako je to u zmiňovaného alba Adolfa Bergra a jeho titulni kolorované strany s portrétem vojáka.

4.2. MÍSTOPISNÁ FOTOGRAFIE (POHLEDNICOVÁ FOTOGRAFIE)

Rozvoj místopisné fotografie těsně souvisel s oblibou fotografické vizitky. Malý obraz na kartonu nezískal totiž jen roli rodinného nebo osobního dokumentu, funkci upomínkovou, nýbrž měl i funkci vzdělávací a zábavnou. Na vizitkách se kupovaly reprodukce uměleckých děl, místopisné fotografie z celého světa, snímky osobností i komponované žánrové scény. Alba s vizitkami se stala nepostradatelnou součástí kulturního rozhledu, stejně jako svazky knih v knihovně. Proto se také nejstarší fotografické sbírky zakládaly při knihovnách. Uplatnění fotografické vizitky nastartovalo „obrázkový věk", v němž většina zprostředkovaných obrazových informací proudí k veřejnosti s pomocí fotografií. Z technického hlediska byl pro tuto proměnu klíčovým mezníkem vynález mokrého kolódiového procesu roku 1851, od jehož rozšíření se fotografie zpracovávají z negativu na průhledné podložce (tehdy na skle) na pozitiv, jenž tehdy býval většinou na papíře. Vynález mokrého kolódiového procesu měl ovšem svou problematickou část, neboť expozice a následné vyvolání desky se muselo provádět na vlhký negativ (odtud název). Pro fotografování mimo ateliér to znamenalo tahat sebou do terénu přenosnou temnou komoru. I tímto technickým aspektem můžeme vysvětlit, že fotografováním mimo ateliér se věnovalo v éře mokrého kolodiového procesu poměrně málo fotografů. Dalším problémem, odrazujícím fotografy od svízelné exteriérové práce, bylo obtížnější uplatnění vzniklých snímků, pokud neexistovala přímá objednávka obdobná přijetím zákazníka pro portrétování. Přímá možnost tisknout snímky v obrazových časopisech do osmdesátých let 19. století neexistovala a fotografie se vesměs překreslovaly formou xylografií. Pokud fotograf chtěl realizovat prodej svých snímků městských a přírodních pamětihodností, musel mít dobře organizovanou síť prodeje.

Anton Berger - Odry 1908, pohled do ulice 1. máje (Bahnhofstrasse).
První dům na levo je hostinec , ,U rozsévače (Zu Sämann)", kde probíhalo muzicírovaní u Jahodinských.
Muzejní spolek Rolleder

Fotografie vizitkového formátu se kupovaly k založení do fotografických alb, velké formáty sloužily jako závěsné obrazy k výzdobě interiérů, podobně jako grafické veduty. Výběr témat a stanovišť fotografa ještě v padesátých letech 19. století často kopíroval stanoviště a pojetí kreslířů a malířů. Fotografů, kteří se speciálně zabývali životem ve městě, bylo v 19. století málo, neboť většina se jich soustředila na jistý a výnosný zakázkový portrét a do ulic se vydávali jen ve výjimečných chvílích. Proto také nejstarší snímky z městského prostředí splývají se snímky událostí. Zvláštní skupinu tvořili fotografové, které scenérie měst inspirovala podobně jako obrazy krajin a kteří městské záběry zachycovali především pro své osobní potěšení nikoli s cílem distribuce. Jednalo se o tvorbu amatérů a profesionálů, kteří hlavní příjem měli v jiných oblastech fotografie. Další tematickou skupinu fotografií měst tvořily dokumenty lidí v městském prostředí. U těchto snímků bylo město spíše kulisou, jednalo se především o zachycení postav a postaviček. V šedesátých letech 19. století byly městské postavy (usedlíci, starostové, flašinetář) fotografovány ještě v ateliérech a kulisa města měla podobu malovaného pozadí. Teprve v dalším desetiletí se tyto „městské typy" fotografovaly v autentickém prostředí ulice, zpočátku s nahrávanými gesty, později jako autentické momentky. Zároveň s dokumenty o staré tváři měst začala vznikat cílevědomá svědectví o stavu města soudobého. Fotografové se postupně oprošťovali od popisných snímků architektur a snažili se zachycovat autentický život. Začala se také oceňovat pohotovost fotografa. Mnohé fotografie měly určitý vyprávěcí charakter, jako by byly jakýmsi příběhem o dokumentované akci.

Autor neznámý Odry 1920, Guertelgasse (Pásová ulice). Vysoký dům s kominem je sladovna původně městského (později Ulrichova) pivovaru. Muzejní spolek Rolleder

Autor neznámý Odry 1920, horní část Ringgasse (Okružní ulice). 1.dům na pravo je pozdějšího starosty Aloise Zimmermanna. Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger - Pohlednice Odry 1900. Pohled ze 7. serpentiny horské cesty na Dvořisko do údolí u 2. Skalního sklepu.
Muzejní spolek Rolleder

Vznik prvních amatérských a profesionálních fotoateliérů mapující život obyvatelstva, město a jeho významné události, či okolí Oderských vrchů z pohledu krajinářské a místopisné fotografie, se v amatérských i profesionálních oderských fotoateliérech hojně využívaly ve fotografii pohlednic a publikacích. Z oderských fotografů jsou to právě Anton Berger, Franz Stable, Konrad Gerlich a Otto Wladar, kteří nám v tomto žánru zanechali svou fotografickou stopu. Jejich fotografie bych rozdělil na místopisy (krajina se zásahy člověka, jako město, vesnice, park apod.) a krajina (bez viditelných vlivů člověka na krajinu). U oderských fotografu nacházíme částečně všechny typy rozdělení. Snahy oderských fotografů o zachycení krajinářských pohledů byly ve značné míře inspirovány díly různých umělců, které přitahovaly oceňované romantické krajiny, jakými byly Oderské vrchy a okolí, kde také vznikaly fotografie s turistickou tématikou. Specifickým trendem ve fotografii krajiny 19. století byla dokumentace stavební činnosti v krajině, v níž zprvu dominovala dokumentace výstavby železničních tratí. Stavby náspů, zářezy, mosty, tunely - to vše přineslo do fotografování krajiny nové prvky. Mužeme to vidět na snímcích, Anton Berger -„ 7. serpentin při horské cestě na Dvořisko“.
Pro oderské fotografy bylo typické, že na jejich krajinářských záběrech byla vždy stafáž, která dávala snímku další plán, prostorovou dimenzi, nezbytnou pro vnímání ve stereoskopickém kukátku. Většina snímků byla totiž tvořena pro stereofotografie, které měly být určitou obrazovou pomůckou ukazující jak vypadá moravskoslezský venkov. Oderští fotografové tak jsou fotografickou obdobou realistických obrázků venkova, jak jsou známy z malby i literatury.

Anton Berger - pohlednice Odry 1900. Filtr vodojemu u 2. Skalního sklepu. Muzejní spolek Rolleder

Konrad Gerlich - pohlednice Odry 1900. Oderské továrny - Pancsova - Oderské školy. Muzejní spolek Rolleder

I když pořizovali žánrové obrázky ze života a práce na vesnici či z okolí Oder, v první řadě je však zajímalo prostředí, přírodní nebo městský rámec, ve kterém bývali často zobrazeni místní usedlíci. V předchozích kapitolach uz jsem zmiňoval pohlednicovou tvorbu oderských fotografů, ktera byla pojitkem jak k živnosti taky ke tvořeni a fotografováni oderské krajiny a okolí. K fotografii živnostenské i umělecké, patří neodmyslitelně často opomíjené pohlednice. Pohlednice zastávaly místo především v dokumentaci krajiny, architektury a lidí. Vedle toho, jsou dokladem autorské práce různých tiskařsky dilen. Fotografie z počátku sloužila pouze jako předloha pro pohlednice a tiskla se technikou litografie. Avšak výroba byla velmi zdlouhavá a nákladná a zanikla už před první světovou válkou. Její místo zaujal světlotisk, který byl méně nákladný, časově nenáročný, ale bylo možné zhotovovat pouze černobílé pohlednice, takřka nerozeznatelné od fotografie. Koncem devadesátých let se pro výrobu pohlednic začíná používat knihtisk a jeho černobílé tisky jsou ručně kolorovány. Nejdokonalejší technikou pro výrobu pohlednic byl hlubotisk. Ten se používal již před první světovou válkou, ale největšího rozšíření dosáhl až ve třicátých letech dvacátého století. Jeho kvalita spočívala v tom, že při zvětšování nebyl patrný téměř žádný rastr. Nevýhoda naopak spočívala v jednobarevnosti tisku, většinou v odstínech hnědé, zelené či modré. Co se týče oderských ateliérů podařilo se mi nalézt pohlednice kolorované i černobílé. Pohlednice byly tak nejrozšířenějším druhem snímků, které se dostali i do oblasti kde se jiné fotografie neměly šanci uplatnit.

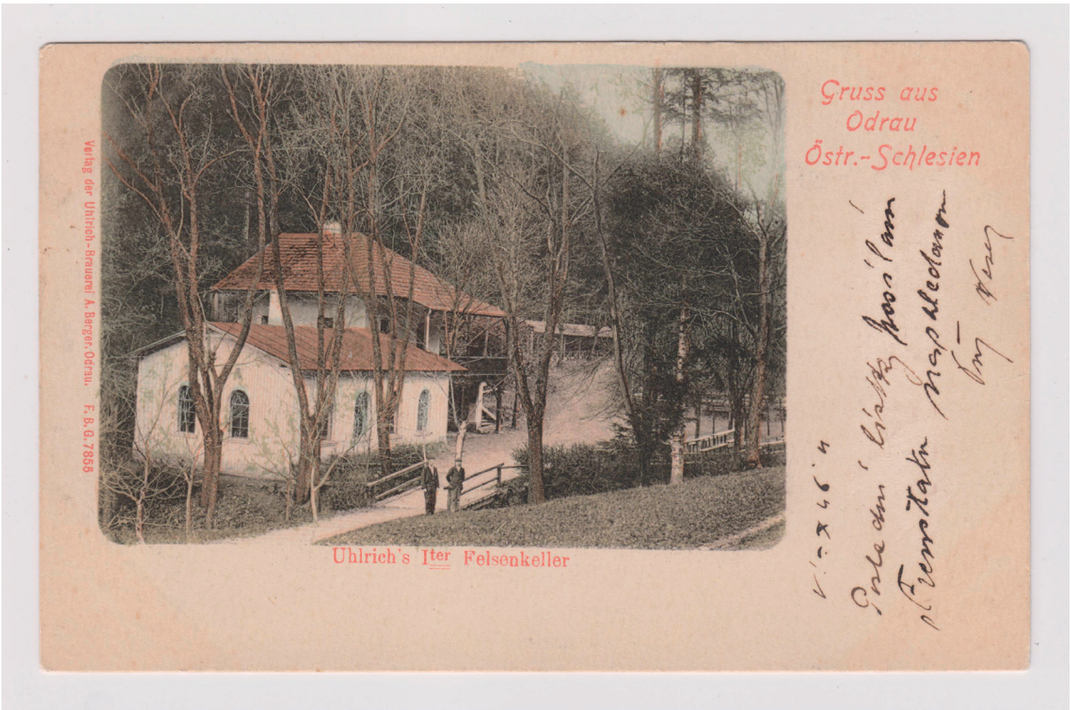

Anton Berger - pohlednice Odry 1900. Areál 1. Skalního (Ulrichova) sklepu.
Muzejní spolek Rolleder

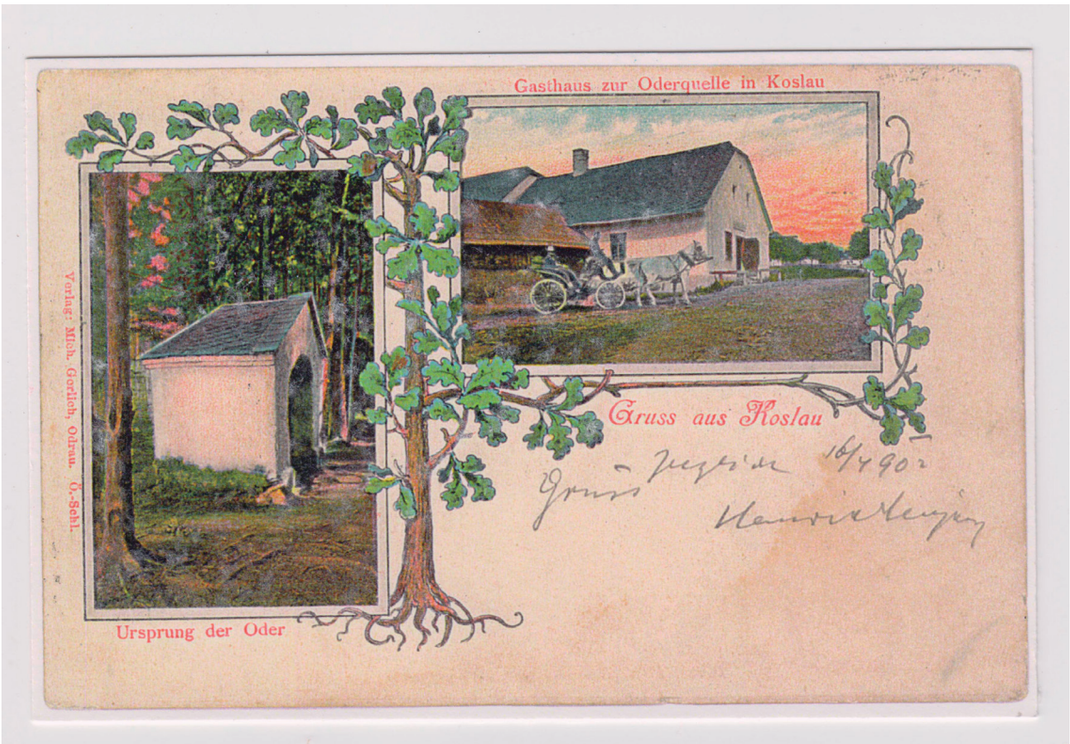

Michal Gerlich - pohlednice Kozlov 1900. Pramen řeky Odry.
Muzejní spolek Rolleder

4.3. TURISTICKÁ FOTOGRAFIE (okolí Odere)

Výletní místa Oderska na konci 19. století

Výletní hostince Oderska - místa sloužící v minulosti nejen ke stravování a přenocování hostů, ale i k setkávání a komunikaci mezi obyvateli regionu i zahraničními hosty. V neposlední řadě, jak to bývavalo zvykem, také k ozdravným víkendovým vycházkám celých rodin do přírody. Přitom poznávali krásu okolní přírody a společně se svými dětmi posilovali své citové vztahy k domovu. V roce 1891 byl slavnostně zahájen provoz na železniční trati Suchdol - Budišov. Město Odry se tak propojilo se světem, což mělo příznivý vliv na rozvoj „turistického ruchu" na Odersku. Kromě místních obyvatel a obyvatel blízkého okolí přijížděli po železnici i cizinci, většinou příbuzní a známí obyvatel Oder, z celého Rakousko-Uherska, převážně však z Vídně a jejího okolí. Z těch nejznámnějších zaniklých výletních míst to byly Skalní sklepy se svými výčepy, situované v malebném údolí Stodolního potoka, osada Henhof s hostincem (dnes Dvořisko) při horské silnici na Dobešov a osada Sternfeld s hostincem Pochhütte (dnes Hvězdová) u staré cesty do Fulneku. Z těch nezaniklých míst to bylo poutní místo Mariastein s hostincem (dnes Maria Skála) v překrásném údolí řeky Odry, asi 10 km od Oder.

I. a II. Skalní sklep

Jejich vznik sahá do 2. poloviny 19. století, kdy oderská vrchnost (II. Skalní sklep) i oderští měšťané (I. Skalní sklep) chtěli zvýšit své zisky z čepování piva.

I. Skalní sklep

Konrad Gerlich, 1910 - Budova hostince I. Skalního sklepa. Odry
Muzejní spolek Rolleder

A. Berger, 1900 - Sál hostince I.Skalního sklepa. Odry
Muzejní spolek Rolleder

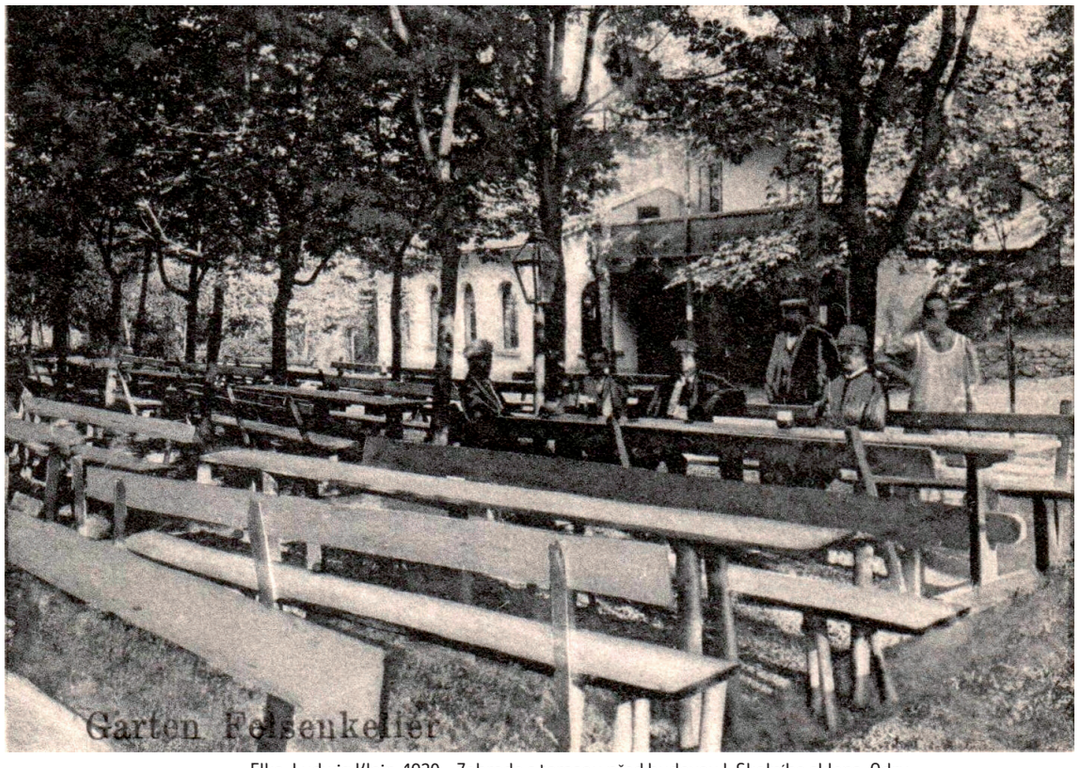

Elka, Ludwig Klein, 1920 - Zahrada s terasou před budovou I. Skalního sklepa. Odry
Muzejní spolek Rolleder

I. Skalní sklep s výčepem piva vybudoval roku 1860 stavitel Franz Wanke. Prostranství před sklepem bylo vyrovnáno, osázeno stromy, zřízeny chodníky, vybudovány dvě kuželny a 17. dubna započala stavba budovy hostince s galerii, postavenými ve švýcarském slohu. Pravováreční měšťané prodali v roce 1881 pozemek včetně budov I. Skalního sklepa majiteli domu čp. 177 na Kopečné ulici, Johannu Ulrichovi. Po druhé světové válce byl Skalní sklep zbořen a z bývalého areálu zůstalo jen několik stromů, dříve poskytujících stín.

II. Skalní sklep

K. Gerlich, 1910 - Pohled na tančírnu a strážní domek II.Skalního sklepa od Veselí. Odry
Muzejní spolek Rolleder

II.Skalní sklep s výčepem piva nechala oderská vrchnost postavit roku 1842 u Stodolního potoka, včetně strážního domku, za 1328 zlatých konvenční měny. Panští úředníci chtěli zvýšit výnos panského pivovaru, který byl v Odrách zařízen na výrobu ležáku po bavorském způsobu velkým nákladem, protože však nedocílili zisk, snažili se zvýšit odbyt piva jeho čepováním ve sklepu. Výletní místo bylo vybaveno tanečním parketem, zastřešeným dřevěnou stavbou. Stavbu provedl oderský stavitel Ludwig Wanke. Později byl areál sklepu majetkem firmy Salomon Fried a synové a byl v provozu až do druhé světové války. Po ní byl sklep zbořen a rozebrán na palivové dřevo.

K. Gerlich, 1900 - Pohled na tančírnu a strážní domek II.Skalního sklepa z vodojemu. Odry
Muzejní spolek Rolleder

Výletní hostinec Henhof

Johann Scholz, majitel hostince a vydavatel pohlednice 1900 - Výletní hostinec Hennhof. Odry
Muzejní spolek Rolleder

Před rokem 1880 dostávají budovy usedlostí osady Henhof vlastní popisná čísla. Na usedlosti s hostincem čp.81 hospodařil a šenkoval do roku 1901 Franz Wippel, původně učitel z Potštátu, s manželkou Karolinou - vdovou po bývalém majiteli Josefu Kunzovi. Po jejich úmrtí byli novými majiteli do roku 1929 Ida a Johann Scholzovi. Ti v roce 1905 přestavili dům čp.81, podle návrhu oderského stavitele Franze Juchelky, na často navštěvovaný výletní hostinec. Po 2. světové válce byl hostinec v omezeném provozu do roku 1950, nakonec ho majitel z finančních důvodů uzavřel.

Výletní hostinec Pochhütte

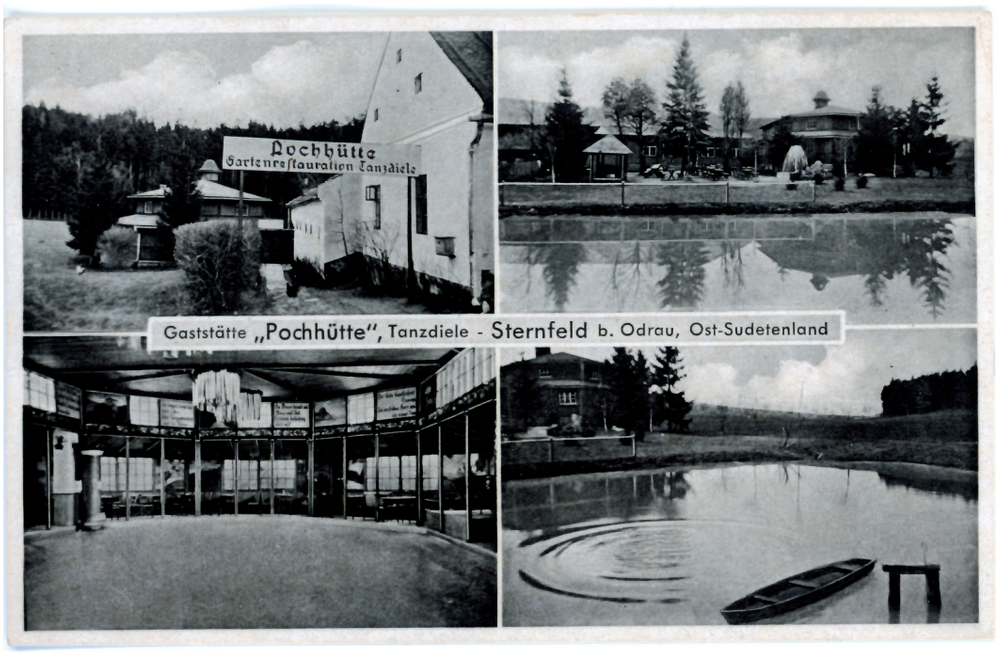

Neznámý autor, 1928 - Výletní letovisko Pochhütte s hostincem a jezírkem.
Archiv Karla Golda

Neznámý autor, 1928 - Výletní letovisko Pochhütte s tančírnou a jezírkem.
Archiv Karla Golda

Poutní místo Mariastein s výletním hostincem

A. Berger, 1900 - Poutní místo Mariestein s mostem přes Odru a hostincem.
Muzejní spolek Rolleder

Autor neznámý, 1890 - Hostinec u poutního místa Mariastein.
Archiv rodiny Rasch

Mariastein (Maria skála) je poutní místo, jemuž dala vznik a jméno, malá lesní svatyně, vzdálená několik kroků od hostince. Celá scenérie svatyně živě připomíná nejslavnější mariánské poutní místo Lurdy. V tomto překrásném a malebném prostředí u „Panny Marie ve skále“ pod strmým lesnatým svahem na pravém břehu řeky Odry se nachází osamělý výletní hostinec. První malá hospoda čp. 210 tu byla postavena v roce 1852 a jejím prvním hostinským byl Josef Böss, bývalý panský sluha a stolař na spálovském zámku - rodák z Valašského Meziříčí. Pro léčivé účinky zdejší vody, postavila zde spálovská vrchnost vanové lázně k využívání vodoléčby, která byla v 19. století všeobecně uznávána a používána. Tyto vanové lázně jsou písemně doloženy již k roku 1848 a léčil v nich vodou a koupelemi první spálovský vrchnostenský lékař Laurenz Vavřinec Tichý. Na konci 19. století vlastnila hostinec Josef a Maria Futschikovi. Po nich převzala hostinec - až do 2. světové války rodina Rasch.

Neznámý autor, okolo 1880 - První majitelé hospody u poutního místa
Archiv rodiny Rasch

Používané

fotografické techniky v 19. století

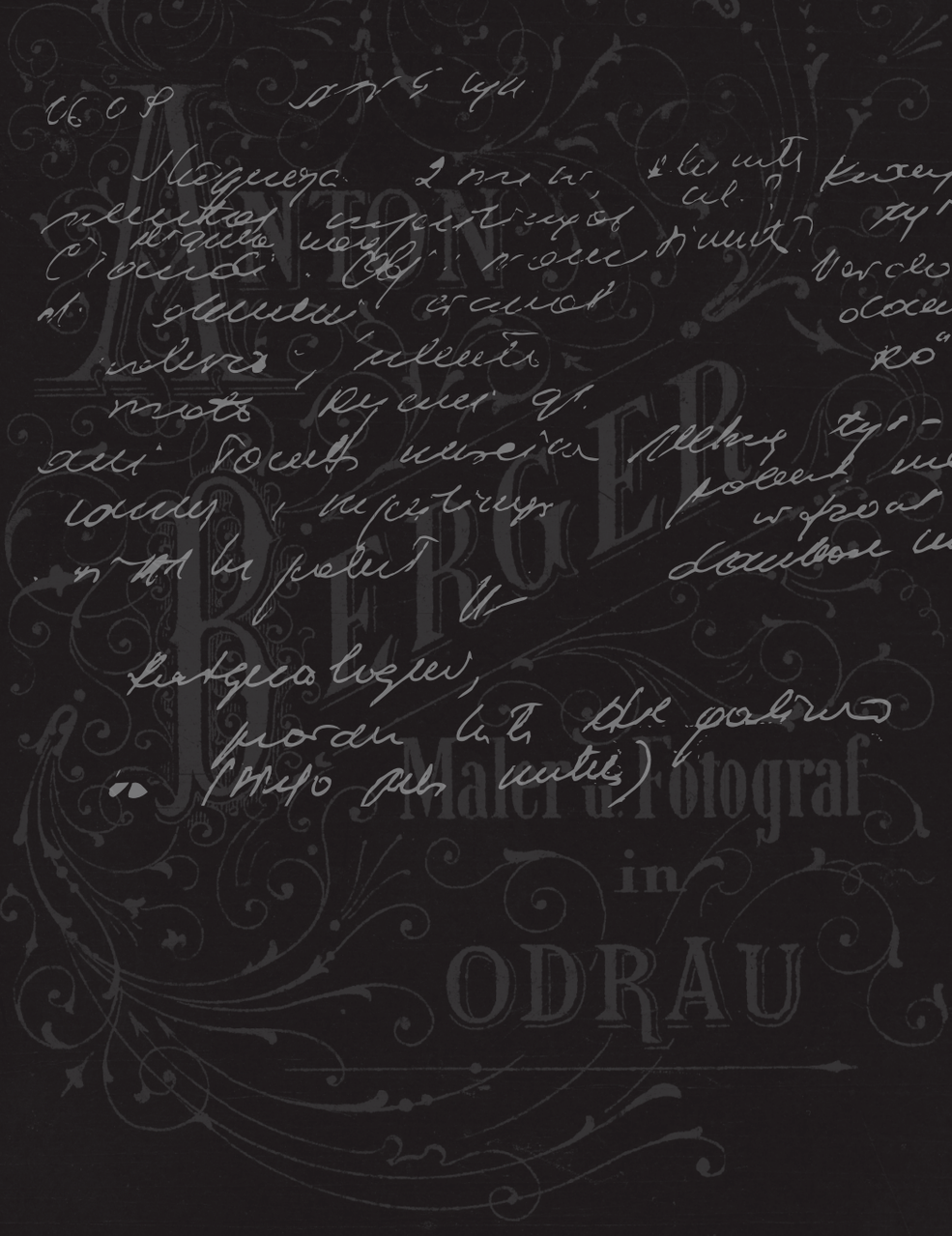

5 POUŽÍVANÉ FOTOGRAFICKÉ TECHNIKY 19. STOLETÍ

AUTOCHROM

Inverzní barevný materiál, založený na aditivním bodovém rozkladu barev pomocí nepravidelného rastru, první komerčně vyráběný materiál, který našel široké využití v praxi. Jeho vynálezci byli bratři Auguste a Louis Lumierové roku 1904. Užíval se v letech 1907 až 1932.

BROMOLEJOTISK

Byl podobný olejotisku, ale východiskem byla zvětšenina na bromidostříbrném papíře. Užíval se od roku 1907. Zvětšeninu bylo třeba zbavit stříbra a želatinu utvrdit vykoupáním v oxidační lazni. Z chemického hlediska zde bylo zajímavé, že utvrzení želatiny nebylo způsobeno světlem, ale chemickým dějem při oxidaci.

DAGUERROTYPIE

První v praxi používaný fotografický proces, užívaný v letech 1839 až přibližně 1859. Jeho vynálezcem byl Louis Jacques Mandé Daguerre po spolupráci s J.N.Niépcem. V principu daguerrotypie také využívala halogenidů stříbra jako běžné známé světlocitlivé látky, obraz však byl tvořen částečkami amalgamu stříbra, který se vytváří kondenzací par rtuti probíhající selektivně v místech fotolyticky vyloučeného stříbra. Návody na zhotovování daguerrotypií věnovaly značnou pozornost přípravě a zcitlivění desky, po níž následovala expozice, vyvolání a ustálení - celkem pět základních operací.

FERROTYPIE

Původně modifikace techniky mokrého kolodiového procesu jako přímý pozitivní postup, po zavedení suchého želatinového procesu se ferrotypické materiály vyráběly továrně buď do speciálních kamer pro přímé pozitivy nebo do mincovních automatů pro okamžitou fotografii. V letech 1856-1880 se používaly ferrotypie s kolódiovou emulzí, poté do třicátých let (a výjimečně i později) s želatinovou emulzí. Za vynálezce ferrotypie se označují A.A. Martin, jenž roku 1853 postup poprvé popsal, a dále William Kloen a Daniel Jone, kteří ferrotypii roku 1856 patentovali v Anglii. V principu byla tato technika shodná s ambrotypií, s tím rozdílem že nositelem citlivé vrstvy nebylo sklo, ale černé nebo hnědě lakovaný železný plíšek.

GUMOTISK

Byl pozitivní technikou, podobnou uhlotisku. S oblibou se užíval na počátku 20.století. Poprvé byl vystavován na výstavě KFA 1899. Gumotisk měl citlivou vrstvu upravenou z arabské gumy smíchané s pigmentem.Vrstva musela být velmi tenká, až průhledná, aby světlo mohlo proniknout k papírové podložce (u uhlotisku byla tato vrstva tlustá, tudíž světlo k podložce neproniklo, a proto muselo docházet k přenosu). Gumotisky se tedy na rozdil od uhlotisku vyvolávaly na původní podložce, a to studenou vodní sprchou. Technika gumotisku se hodila jen pro určité motivy, protože tenká gumotisková vrstva kresbu jemně zamlžovala a neposkytovala bohatou stupnici zčernání. Krásně prokreslené obrazy ve světlech a stínech vznikaly při vícenásobných soutiscích.

KALOTYPIE

Kalotypie je první rozšířený proces systému negativ-pozitiv, přihlášený k patentu v Anglii 8.2. 1841 a užívaný přibližně do roku 1855. Jejím vynálezcem byl William Henry Fox Talbot roku 1840. Proces byl zlepšením původního Talbotova vynálezu z roku 1835, nazvaného „Photogenic Drawing“. Kalotypie využívaly papírových negativů, v jejichž hmotě byl vysrážený jodid stříbrný, a fyzikálního vyvolávání exponovaného negativu, roztokem stříbrné soli a redukovadla.

MOKRÝ KOLÓDIOVÝ PROCES

První proces v dějinách fotografie, který úspěšně využil skla jako nosiče světlocitlivých materiálů, přičemž funkci nosiče a pojidla halogenidů stříbra na skle mělo kolódium. Název „mokrý“ vycházel z toho, že podstatou procesu bylo exponování a vyvolávání za „mokra“. Jeho vynálezcem byl Frederik Scott Archer roku 1851. Proces se používal přibližně do roku 1885, výjimečně i pozdeji.

PLATINOTYPIE

Fotografický pozitivní postup s papíry obsahujícími chlorid platiničitý a šťavelan železitý. Planitinotypie měly vysokou kvalitu obrazu s množstvím polotónů a byly mimořádně trvanlivé. Technika byla vynalezena roku 1875 Williamen Willisem, aplikovala se od 90.let do první světové války.

SLANÝ PAPÍR

Slané papíry představují nejrozšířenější typ pozitivního materiálu z období techniky mokrého kolodiového procesu v prvních dvou desetiletích vývoje fotografie,využívající citlivosti vysráženého chloridu stříbrného v hmotě papíru. S oblibou se kolorovaly. Znovu si je oblíbili piktorialisté v letech cca 1895-1910, kdy se obvykle používaly v tónované podobě.

SVĚTLOTISK

Metoda fotomechanické reprodukce, založená na tisku z plochy z tiskových forem zhotovených pomocí chromované želatiny. První patent na fotografické postupy s chromovanou želatinou podal W.H. Fox Talbot roku 1852, citlivost dvojchromanových solí ke světlu popsal již roku 1939 Mungo Ponton. Za vynálezce samotného světlotisku se označuje Čech Jakub Husník, podle jehož původního postupu z roku 1868, byla tisková forma tvořena skleněnou deskou, na niž byla nanesena světlocitlivá vrsva chromované želatiny.

STEREOFOTOGRAFIE

Stereofotografie je samostatné odvětví plastické fotografie, založené na zobrazení a prezentaci dvojic snímků upravených tak, aby při prohlížení vznikal prostorový vjem. Používají se od roku 1853 do dnešní doby.

UHLOTIISK (PIGMENT)

Uhlotisk se s oblibou užíval kolem přelomu století, postup byl vypracován roku 1855. Vyznačoval se širokou a nezkreslenou stupnicí světel a stínů. Uhlotisk se vytvářel kopírováním negativu na papír se zaschlou barvou chromované želatiny obsahující ve vodě nerozpustný barevný prášek-pigment (saze, kaselskou hněd, dřevěné uhlí, sienu pálenou apod.) Kopie s neviditelným obrazem se nechala nasáknout studenou vodou a přenesla se k vyvolání teplu vodou na pomocnou podložku, na níž se želatina v místech, kam neproniklo světlo, odplavila spolu s pigmentem. Pak se přenesla na podložku definitivní: film, papír, tiskací válec, ale i sklo, porcelán, textil, kov. Dříve se vyráběl i nesenzibilovaný uhlotiskový papír, který obsahoval v želatinové vrstvě pouze pigment. Uhlotisk poznáme podle reliefu, kreslícího výsledný obraz. U barevného uhlodisku je pigment žlutý, purpurový nebo azurový podle subtraktivního míšení barev.

UŠLECHTILÉ FOTOGRAFICKÉ TISKY

Technologickým principem ušlechtilých fotografických tisků byl objev W.H.Foxe Talbota z roku 1852, kdy želatina obsahující sloučeniny chrómu se působením světla mění tak, že ve studené vodě nebobtná a v teplé se nerozpouští. Kopírováním negativu nebo pozitivu vzniknou obrazy, tvořené různě utvrzenou, vhodně zabarvenou želatinou. Jednotlivé ušlechtolé tisky se odlišují podle způsobu zbarvení želatiny, barví-li se místa osvitnutá (tedy utvrzená), nebo neosvitnutá (neutvrzená) a zda se barvení provádí jen na povrchu nebo v celé vrstvě příslušného chromovaného koloidu. Ziskané snímky na desce lze v některých případech použít i jako tiskové desky k dalšímu rozmnožování.

ŽELATINOVÉ DESKY

Fotografický proces, využívající želatiny jako nosiče halogenidů stříbra, ktreý zahájil dosud užívanou éru vývoje fotografické techniky. Želatina se osvěčila jako výborné pojivo, které udržuje mikrokrystalky halogenidů stříbra v jemně rozptýlené formě, fixuje jejich polohu a zabraňuje jejich shlukování. Pohlcuje halogen uvolněný fotochemickou reakcí a zabraňuje jejimu zpětnému průběhu. S první myšlenkou o využití želatiny pro fotografické účely přišel již roku 1850 Louis Alphons Poitevin. Za vynálezce želatinových desek se označuje Richard Leach Madox, který myšlenku publikoval roku 1871 v The British Journal of Photography. V roce 1878 začala firma Liverpool Dry Plate Company jako první vyrábět suché želatinové desky.

Obrazová

příloha oderských fotografů v 19. století

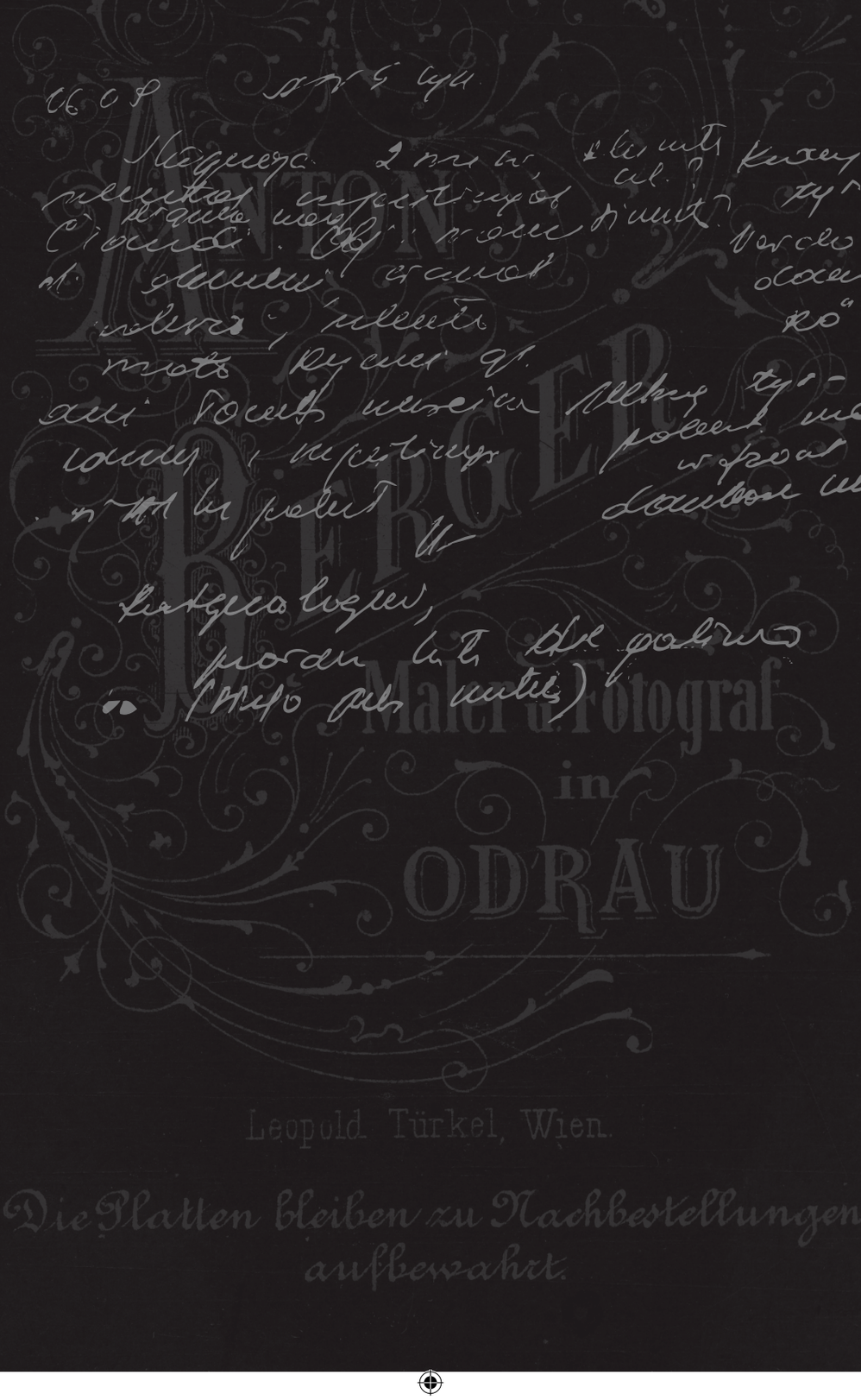

J. Fuchs, Berlin - dítě Aloise Bergera I.. Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger 1900 - Divenka. Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger 1905 - Mladá žena s kloboučkem. Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger 1905 - Neznámá. Muzejní spolek Rolleder

M. Csurcsin - 1905 - Augustine Csurcsin-Berger II.
Muzejni spolek Rolleder

M. Csurcsin - 1905 - Žena s růží.
Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger 1900 - Mladá dívka.
Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger 1900 - Pekařky.
Muzejní spolek Rolleder

Odry 1880, Autoportrét Antona Bergera.
Muzejní spolek Rolleder

Odry 1880, Autoportrét Antona Bergera.
Muzejní spolek Rolleder

Michael Csurcsin 1900 - Anton Berger.
Muzejní spolek Rolleder

Anton Berger1900 - Neznámy muž.
Muzejní spolek Rolleder

Michael Csurcsin 1900 - Ensiedel s přítelem.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1920 - dolní část Okružní ulice.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1920 - Radniční ulice.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1920 - Kostelní ulice.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1920 - Ulice 1. Máje
u křižovatky s Pásovou ulicí.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1920 - Dolní část Pásové ulice.
Muzejní spolek Rolleder

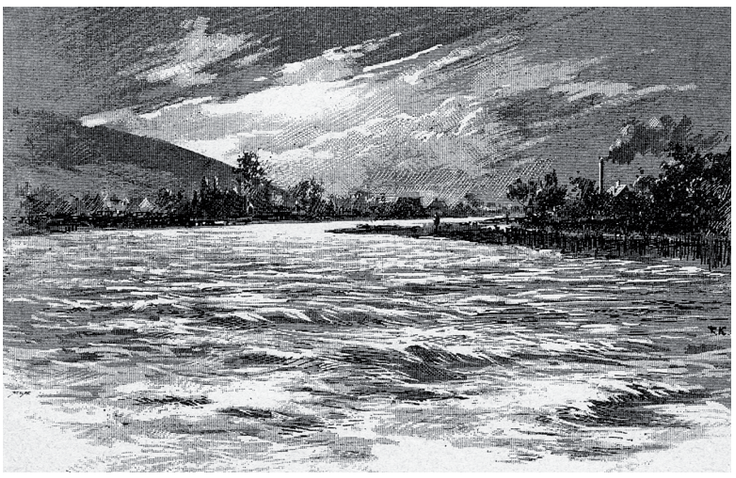

C. Stable, Odry kolem 1890 - Povodeň v místě Dobytčího mostu (dnes Skřivánčí ulice).
Muzejní spolek Rolleder

Konrad Gerlich, Odry 1900 - Blaschkeho vila na Hranické ulici.
Muzejní spolek Rolleder

A. Berger ? C. Stable, Odry 1900 - Konec Hranická ulice.
Muzejní spolek Rolleder

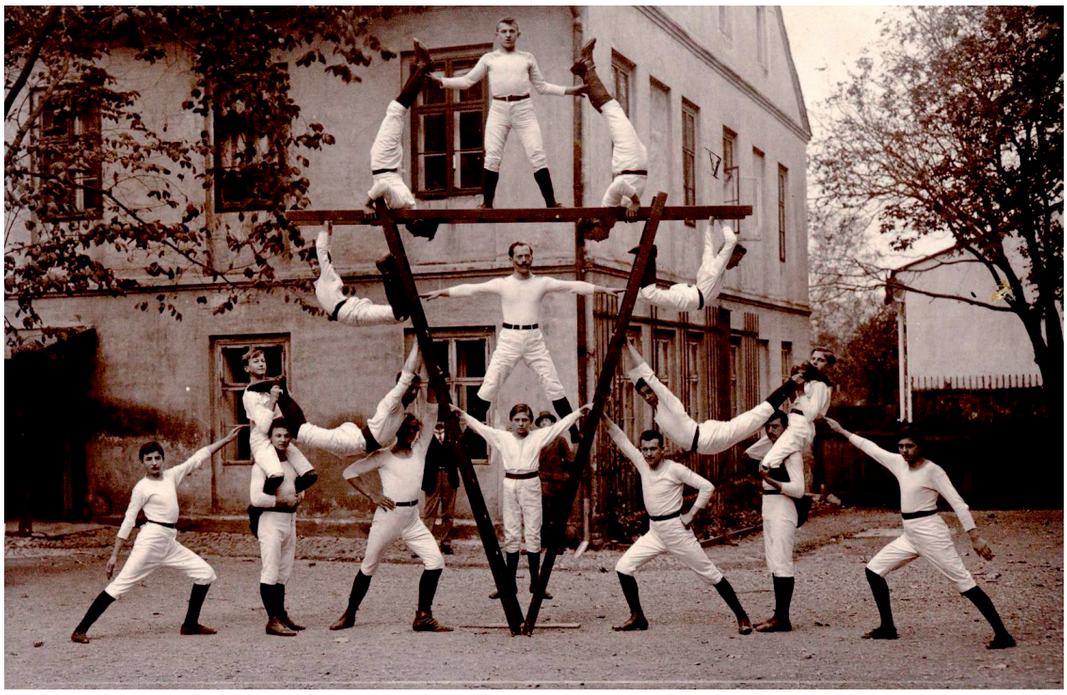

Michael Csurcsin, Odry 1900 - Oderští gymnasté v pyramidě. Archiv Rajmunda Kubínka

Neznámý autor, Odry 1920 - Pohled do Horní ulice. Muzejní spolek Rolleder

K.Gerlich ? C. Stable, Odry 1900 - Všední den na náměstí. Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1910 - Kopecké ulice, pohled shora. Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1910 - Kopecké ulice, pohled zespodu. Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1891 - Železnice Suchdol-Odry u Mankovické ho mostu.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1902 - Nástup před vojenským cvičení.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1902 - Odchod na vojenské cvičení.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1915 - Demontáž zvonu z kostela pro vojenské potřeby.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1916 - Rušti zajatci. Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1916 - Lazaret v nadační nemocnici 1.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1915 - Lazaret v nadační nemocnici 2.
Muzejní spolek Rolleder

Neznámý autor, Odry 1915 - Pohřeb vojáka zemřelého v nadační nemocici.
Muzejní spolek Rolleder

?????. Muzejní spolek Rolleder

Závěr

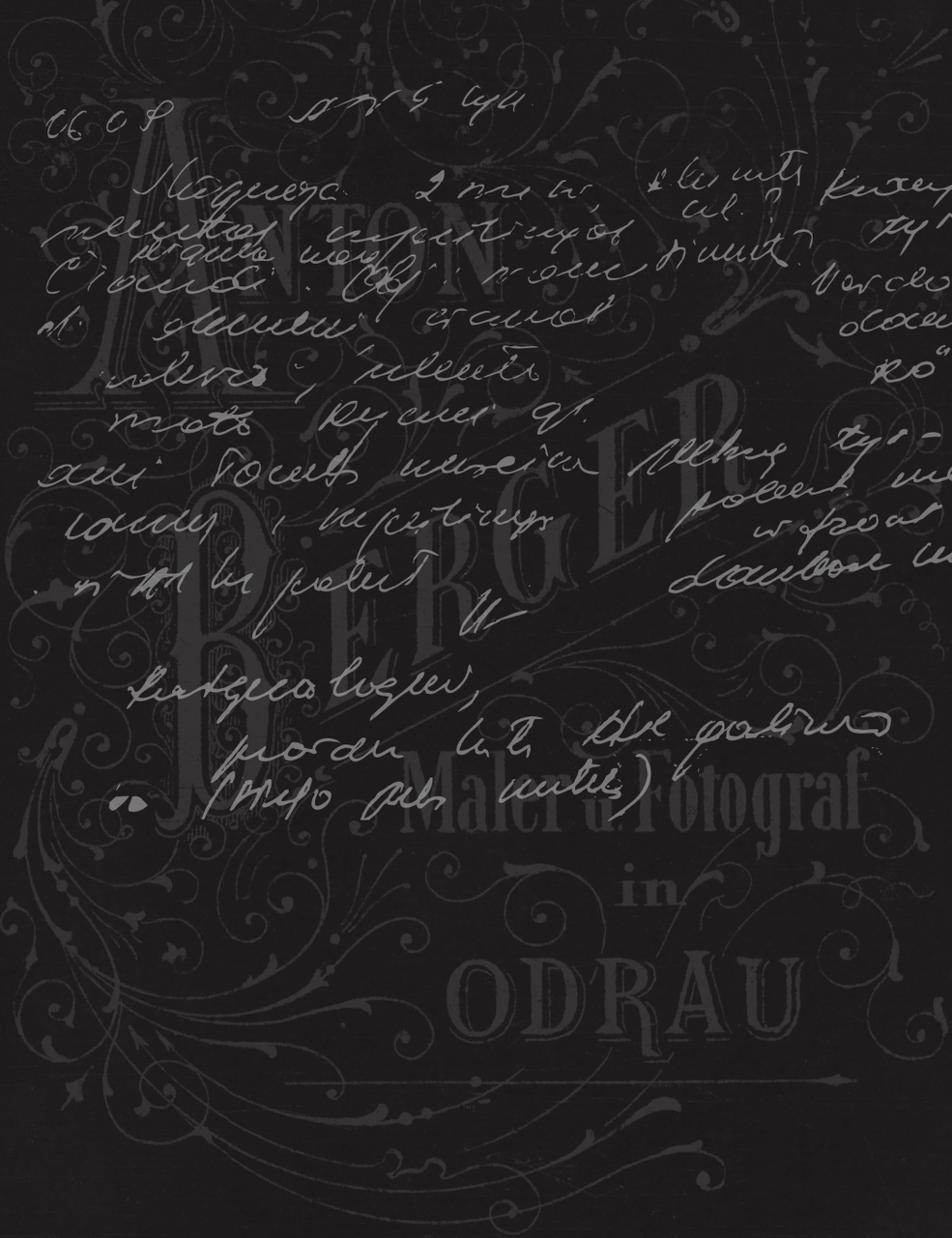
ANTON
BERGER
Maler u. Fotograf
in
ODRAU
Leopold Türkel, Wien.
Die Platten bleiben zu Nachbestellungen
aufbewahrt.

ZÁVĚR

V předkládané magisterské práci jsem uvedl dnes již zapomenuté regionální fotografy Oderska z druhé poloviny 19. století, jejichž dobové fotografie jsem nalezl v místních státních i soukromých archívech a ve zmíněné kronice „Dějiny města a soudního okresu Odry". Zatímco jejich fotografie se nalézt daly, údaje o autorech byly mnohdy nedosažitelné. Důvodů bylo několik - jeden, že jsem se zajímal o „běžné" fotografy malého města Rakouského Slezska, kteří nebyli ve středu zájmu tehdejší veřejnosti a tudíž ani nebyli uváděni na stránkách dobového tisku. Archivní dokumenty o jejich činnosti jsou proto velmi omezené a také v archívech obtížně dohledatelné. Na to navazuje i druhý důvod, že někteří z nich přišli do Oder ze vzdálené oblasti Rakousko-Uherska (jižní Uhry: Anton Beger z maďarského Jankovácsu a Michael Csurcsin ze srbské Pancsovy), kde se již utvářela jejich profesionální orientace. A jako třetí důvod mohu uvést židovský původ rodu Bergerů, zvláště pak těžkosti při zjišťování údajů o Antonovi Bergerovi (židovská obec Jankovács / nyní Jánoshalma) a jeho manželce Sáře (židovská obec Boskovice). Snad se mi v budoucnosti podaří tyto údaje o zakladateli rodu fotografů Berger doplnit. Při dokončování této práce jsem v soukromých archivech nalezl zajímavé „dárkové" pohlednice, z nichž jednu zde přikládám. Jak se někdy uvádí, jsou takové pohlednice „malým uměním" a zřejmě by si tato podskupina dobových fotografií zasloužila samostatnou podrobnější analýzu.

Odry 1910 - dárková pohlednice. Neznámý autor.
Muzejní spolek Rolleder

Wilhelm Mück - Pohlednice, Odry 1906. Zámecký park s jezírkem a sochami.
Muzejní spolek Rolleder

Možná i s uvedením vydavatelů pohlednic, protože v některých případech není zřejmé, zda vydavatel pohlednice není i autorem použitých fotografií. Jako příklad uvádím následující pohlednici. Jako přínosné se ukazuje zpracovat i vývoj fotografické tvorby oderských autorů, (příp. fotografů Rakouského Slezska) až do období 30. let 20. století (příkladem jsou fotografie v obrazové části). Je to časové období bohaté na významné dějinné události (1. světová válka, vznik Československé republiky), které by se mohlo v jejich tvorbě projevit. Kromě některých aktivních fotografů z 19. století (Stable, Gerlich, Wladar) by se řady oderských fotografů pravděpodobně rozšířily o profesionální fotografy Rudolfa Mühra a Waltra Hagenbartha i amatéry Ludwika Kleina, Hanse Rotha, Karla Rohledera, Otto Lichtblaua, Hedwiga Maschnera, Waltra Hederera, Johanna Brosche a Otto Kuttlera.

Použité zdroje a literatura:

Rolleder Anton: Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau. Steyer 1903.
Otto Hochreiter, Timm Starl: Lexikon zur Österreichischen Fotografie in:
Geschichte der Fotografie in Österreich, Band 2.
Timm Starl: Lexikon zu Fotografie in Öosterreich 1839 - 1945, Broschiert - 1, 2005.
Tichánek Jiří, Šmíra Pavel: Vodní mlýny na Novojičínsku. Šmíra-Print, 2012.
Solnický Pavel: Vodní mlýny na Moravě a Slezsku. Libri 2007.
Allgemeines Geographisch - Statisches Lexikon aller Österreichischen Staaten, 1846.
Odrau 1830-1945, Evidence obyvatel. Muzejní spolek Rolleder.
Odry, rodná matrika 1831 - 1862, inv. č. 1067, ZA Opava.
Odry, rodná matrika 1874 - 1894, inv. č. 1077, ZA Opava.
Odry, úmrtní matrika 1874 - 1904, inv. č. 1078, ZA Opava.
Odry, úmrtní matrika 1842 - 1873, inv. č. 1071, ZA Opava.
Odry, oddací matrika 1881 - 1907, inv. č. 8660, ZA Opava.
Odry, oddací matrika 1907 - 1932, inv. č. 10735, ZA Opava.
Odry, úmrtní matrika 1905 - 1933, inv. č. 11723, ZA Opava.
Loučky, oddací matrika 1785 - 1854, inv. č. 1074, ZA Opava.
Moravská Ostrava, úmrtní matrika 1915 - 1917, inv. č. 8733, ZA Opava.
Wien VI., oddací matrika 1851, kostel MariaTreu, www.matricula.eu.
Wien VII., oddací matrika 1867, kostel St. Laurenz, www.matricula.eu.
Wien III., oddací matrika 1875-1880, kostel kostel St. Rochus, www.matricula.eu.
Wien VI., úmrtní matrika 1905-1910, kostel MariaTreu, ww.matricula.eu.
Wien VI., úmrtní matrika 1881-1900, kostel Mariahilf, www.matricula.eu.
Wien III., úmrtní matrika 1881-1910, kostel St. Rochus, www.matricula.eu .
Matrikerbücher der Akademie der Bildenden Künste München, 1841 - 1884.
Židovská matrika oddaných, Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM & HBMa.
Židovská matrika zemřelých, Státní ústřední archiv v Praze, fondy HBM & HBMa.
Matušíková, Lenka: Matriky a matriční obvody židovských obcí v rakouském (českém)
Slezsku 1784-1949. ZVS, s. 73-78.
Sčítací operáty Odry, 1890, ZA Opava.
Sčítací operáty Odry, 1900, ZA Opava.
Sčítací operáty Bravantice, 1900, SOKA Nový Jičín.
Pozemková kniha Odry, №280, 1830 - 1950. Katastrální úřad Opava.
Pozůstalostní spisy Antona Bergera, fond Okresní soud Odry-Nad 1488, SOKA Nový Jičín.

Pozůstalostní spisy Agustiny Csurcsin, fond Okresní soud Odry-Nad 1488, SOKA Nový Jičín.
Pozůstalostní spisy Adolfiny Berger, fond Okresní soud Odry-Nad 1488, SOKA Nový Jičín.
Živnostenský rejstřík soudního okresu Odry, Okresní úřad Opava, inv.č.45, SOKA Opava.
Zaniklé a existující firmy Odry, Obchodní a živnostenská komora v Opavě, inv.č.1601, ZA Opava.
Spyra, Janusz: Židé v rakouském Slezsku (1742-1918). Nástin dějin. ZVS, s. 7-47.
Jaroslav Bakala: Písemnosti židovské náboženské obce v Bílovci. Bílovecko, r. 1959, s. 15
Šrámek, Pavel: Židovské spolky a korporace na území opavského Slezska. ZVS, s. 86-91.
Fond „Židovská obec Bílovec". SOKA Nový Jičín.
Unlage - Register per das Jahr 1895. Wagstadt (Seznam židů v náboženské obci Bílovec, 1895). SOKA Nový Jičín.
Česko-němečtí fotoamatéři a umělecká fotografie, 1890 - 1914. Brno: Společnost pro odbornou literaturu Barrister & Principal a Masarykova univerzita, Filozofická fakulta - Seminář dějin umění, 2008. ISBN 978-80-87029-51-0.
Archiv hlavního města Prahy, fond: Společenstvo fotografů 1875 - 1952
Státní ústřední archiv Praha, fond: Kapucíni - provincialát a konventy 1364 - 1950
Židovské matriky (1735) 1784 - 1949 (1960)
Haiku, Svět fotografie a její dějiny.[online] 2007.
KOLIŠ, Jiří. Ušlechtilé tisky.[online] 2007.
MOCÁKOVÁ, Katarína. Gumotlač (Gumotisk, Gum Bichromate, Gum Dichromate).
Alternativní a historické fotografické techniky. [online] 2012.
SCHEUFLER, Pavel. Historické fotografické techniky, Artama, [online] © 1993.
ŠTANZEL, Tomáš. část VII - Kyanotypie. Historické fotografické techniky. [online] 2011.
The reel photo, A blog about good photography.[online] 2012.
SKOPEC, Rudolf. Dějiny fotografie v obrazech od nejstarších dob k dnešku, Orbis, Praha, 1963
HLAVÁČ, Ludovít. Dejiny fotografie. Martin, Osveta, 1987
Vladimír Birgus, Pavel Scheufler: Fotografie v Českých zemích 1839 - 1999, Grada Publishing, Praha 1999
Pavel Scheufler: Fotografické album Čech 1839 - 1914, Odeon, Praha 1989
Pavel Scheufler: Galerie c.k. Fotografů, Grada Publishing, Praha 2001
Pavel Scheufler: Praha 1848 - 1914, Čtení nad dobovými fotografiemi, Praha 1986 (2.vyd.)
Pavel Scheufler: Přehled vývoje fotografie v Praze v letech 1839 - 1918, 1. a 2. díl, Učební texty FAMU, SNP, Praha 1987
Pavel Scheufler: Revue fotografie 89, číslo 2 - fotografie v Čechách a na Slovensku 1889 - 1919, Orbis, Praha 1989
Pavel Scheufler: Teze k dějinám fotografie do roku 1914, sylaby FAMU, AMU, Praha 2000
Pavel Scheufler: Historické fotografické techniky. Ipos Artama, Praha 1993
Miroslav Sychra: Diplomová práce na katedře fotografie FAMU - „Český portrét", Praha 1985
Daniela Mrázková: Příbh fotografie, Mladá fronta, Praha 1985
Jiří Štencek: Naši portrétisté od 1. světové války po současnost ve sbírce SZMO. ITF FPF SU v Opavě 1998

Internetové zdroje:

www.ebay.de, www.fotorevers.de, www. delcampe.net.
www.fotorevers.de .Lexikon der Fotografen.
www.badatelna.eu/fond/1073/invventar (on line židovské matriky).
www.jewishgen.org.
www.milev.hu (maďarský židovský archiv Budapest).
www.pancevo.rs.
www.flickr.com/photos.
www.deutsches-museum.de (Julius Einsiedel).
http://scheufler.cz/cs-CZ/files/2433/HistTechniky.pdf>
http://www.ntm.cz/projekty/fototechniky/cs/index.php?text=seven>
http://reelfoto.blogspot.cz/2011_03_01_archive.html >
http://fototechniky.cz/historicke_fotograficke_procesy/gumotisk/>
http://www.kolis.cz/go_sekceclanku.php?id_clanku=1253035628>
http://www.nash.cz/svet/fotodejiny
http://bibliothek.univie.ac.at/sammlungen/objekt_des_monats/011636.html

Soukromé archivy:

Archiv Muzejního spolku Rolleder, Odry.
Archiv Oskara Kubíčka, Odry.
Archiv Raimunda Kubínka, Odry.
Archiv Vladislava Holase, Odry.
Archiv Karla Golda, Odry.
Archiv rodiny Rasch.